

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI
(EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI)**

**ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARININ YERİNDEN YÖNETİM
BİRİMLERİNE DEVRİNE İLİŞKİN ÇALIŞANLARIN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Davut Elmacı

Danışman: Prof. Dr. Ali Balcı

**Ankara
Kasım, 2007**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi ve Teftişi) Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

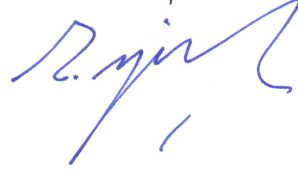
Başkan: Prof. Dr. Emine Akyüz

Üye : Prof. Dr. Ali Balcı (Danışman)

Üye : Prof. Dr. Rifat Miser

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../11/2007

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çocukların toplumda oldukça önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Ancak olanak ve şartlar tüm çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesini sağlayamamakta ve bazı çocuklar kendi aileleri dışında başkaları tarafından korunmaya muhtaç duruma düşmektedir. Ülkemizde, korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetlerde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ağırlıklarını korumaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlardır. Dünyada ve ülkemizde kamu yönetiminde yaşanan gelişmeler ve bu doğrultuda yapılmaya çalışılan kamu yönetiminde iyileştirme çalışmaları bu kuruluşların yönetimlerini ve kime bağlı olmaları gerektiğini de etkilemektedir. Yaşanan son gelişmelerle birlikte bu kuruluşların il özel idarelerine, belediyelere ve sivil toplum örgütlerine devredilmeleriyle ilgili yasal düzenlemelerin ve tartışmaların ortaya çıktığı görülmektedir.

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yerinden yönetim birimlerine devrine ilişkin çalışanların görüşlerini saptamayı amaçlayan bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemi, amacı ve önemi tartışılmış, araştırmanın sınırlılıklarına ve araştırmada kullanılan tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal temelleri bulunmaktadır. Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemine, dördüncü bölümde ise araştırmadan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise araştırmanın sonuçları ve geliştirilen öneriler bulunmaktadır.

Araştırmanın ortaya çıkmasında çeşitli kimselerin önemli katkıları olmuştur. Araştırma süreci boyunca yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ali Balcı'ya; bilgilerine sıkça başvurduğum Prof. Dr. Emine Akyüz, Prof. Dr. Cevat Geray, Arş. Gör. Kürşat Yılmaz ve Arş. Gör. Murat Taşdan'a; araştırmanın ön deneme ve uygulama aşamasındaki katılımcılarına;

görüşlerinden yararlandığım değerli öğretim üyeleri, araştırma görevlileri ile Adem Beyhan ve Tuncer Fidan'a; desteklerini gördüğüm Sayın Nergiz Filiz, arkadaşlarım Ahmet Saraç ve Ahmet Ceren'e; Bartın'dan Ankara'ya geliş gidişlerimde kolaylıklar sağlayan Bartın İl Sosyal Hizmetler Müdürü ve Gözde Birsöz Çocuk Yuvası Müdür ve Müdür Yardımcılarına teşekkür ederim.

Ankara, 2007

Davut Elmacı

ÖZET

ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARININ YERİNDEN YÖNETİM
BİRİMLERİNE DEVRİNE İLİŞKİN ÇALIŞANLARIN GÖRÜŞLERİ

Elmacı, Davut
Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Balcı
Kasım 2007, x+173 sayfa

Bu araştırmanın amacı, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yerinden yönetim birimlerine devrine ilişkin çalışanların görüşlerini saptamaktır. Araştırmaya Ankara'daki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki beş yönetici 19 meslek elemanı ve 1983 yılından önce yuvalarda çalışmış SHÇEK merkez örgütündeki beş müfettiş katılmıştır. Meslek elemanlarından sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog ve öğretmenlerden beşer kişi, çocuk gelişimcilerden ise dört kişi ile görüşülmüştür. Yönetici ve aynı gruptaki meslek elemanlarının her biri farklı kuruluşlardan seçilmiştir. Verilerin toplanması amacıyla, tüm katılımcılar için aynı sorulardan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Veriler, içerik analizi ve betimsel analizlerle çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, mevcut durumda yuva ve yurtların çocukların beklenen şekilde yetiştirilmesini sağlayamadıklarını göstermiştir. Bunun başlıca nedenleri toplu bakım, çocukların kuruluşlara gelmeden önceki yaşadıkları sorunlar, farklı sorunlara sahip olan çocukların bir arada olması ve çocukların çok fazla personelle karşı karşıya kalması olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcıların, yuva ve yurtların yerinden yönetim birimlerine devredilmelerine soğuk bakmakta oldukları anlaşılmıştır. İl özel idarelerine göre belediyelere daha olumsuz bakılmaktadır. Sivil toplum örgütleri konusunda ise devirden ziyade işbirliği yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

ABSTRACT
EMPLOYEES' OPINIONS IN RELATION TO DECENTRALIZATION OF
CHILDREN'S HOMES AND ORPHANAGES

Elmacı, Davut

Master, Department of Educational Sciences

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ali Balcı

November 2007, x+173 pages

The aim of this research is to determine employees' opinions related to decentralization of children's homes and orphanages. Five administrators and 19 professional staff from children's homes and orphanages in Ankara and five inspectors who worked in children's homes before 1983 and from central organization of Social Services and Child Protection Agency (SHÇEK) have taken part in this research. It has been interviewed with five social workers, five psychologists, five teachers and four child developmentalists as professional staff. Administrators and each professional staff in same group have chosen from different institutions. An interview form which has same questions for all participators has been prepared to get data. The data have been analyzed with content analysis and descriptive analysis. Findings from the research have emphasized that children's homes and orphanages currently aren't able to bring up children as expected. Institutional care, children's previous troubles faced before enrolling to institutions, being in the same place of children who have different problems and encountering with many staff of children are discovered as leading causes of this situation. It is appeared that the participators are cool towards transferring of children's homes and orphanages to local governments. It is remarkably discountenanced to municipalities than special provincial administration. On non-governmental organizations, participators have impressed on collaboration rather than transferring.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
BÖLÜM	
1. GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	8
Önem.....	9
Sınırlılıklar.....	10
Tanımlar.....	10
2. KURAMSAL TEMELLER.....	13
YERİNDEN YÖNETİM SİSTEMİ	13
Merkezden Yönetim.....	14
Merkezden Yönetimin Faydaları ve Sakıncaları.....	16
Yetki Genişliği.....	18
Yerinden Yönetim.....	19
Yerel Yönetimler.....	23
Çeşitli Boyutlarıyla Yerinden Yönetim Türleri.....	24
Siyasi Yerinden Yönetim.....	25
İdari Yerinden Yönetim.....	25
Mali Yerinden Yönetim.....	27

Aktörler.....	28
Güçler.....	28
Hesapverebilirlik.....	28
Sivil Toplum.....	29
Özelleştirme.....	30
Yerinden Yönetimin Olumlu Yönleri.....	31
Yerinden Yönetimin Olumsuz Yönleri.....	33
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK HİZMETLERİNDE GELİŞMELER.....	35
Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	36
Eytam Nazırlığı.....	37
Islahhaneler.....	37
Darüşşafaka	38
Darülhayr-ı Ali	40
Darüleytamlar.....	41
Himaye-i Etfal Cemiyeti.....	42
Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	43
Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu.....	43
Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunlar ve Koruma Birlikleri.....	45
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK).....	51
Çocuk Yuvaları.....	53
Yetiştirme Yurtları.....	54
Kalkınma Planlarında Korunmaya Muhtaç Çocuklar.....	56
Dünyada Çocukların Korunması.....	60
Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	61
Fransa.....	62
Çin.....	63
Avustralya.....	64
İngiltere (Britanya).....	64
Almanya.....	65
Hindistan.....	67

3. YÖNTEM.....	68
Araştırmanın Modeli.....	68
Araştırma Grubu.....	68
Verilerin Toplanması ve Uygulama.....	71
Verilerin Analizi.....	73
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	75
Meslek Elemanlarıyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular.....	75
Meslek Elemanlarının Mevcut Durum Hakkındaki Görüşleri.....	75
Çocukların Yetiştirilmesi.....	75
Yönetsel Durum.....	89
Ekonomik Durum.....	96
Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	100
Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri.....	108
Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	117
Yöneticilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular.....	126
Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Mevcut Durumu Hakkındaki Görüşleri.....	126
Çocukların Yetiştirilmesi.....	126
Yönetsel Durum.....	128
Ekonomik Durum.....	129
Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	130
Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri.....	131
Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	133
Müfettişlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular.....	134

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Mevcut Durumlarına Yönelik Müfettiş Görüşleri.....	134
Çocukların yetiştirilmesi.....	134
Yönetmelik durumu.....	135
Ekonomik Durum.....	136
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri.....	137
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri.....	138
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri.....	139
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	142
Sonuçlar.....	142
Öneriler.....	144
KAYNAKÇA.....	148
EKLER.....	169

ÇİZELGELER LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
1. Kuruluşlara Göre Görüşme Yapılan Yönetici ve Meslek Elemanları.....	69
2. Meslek Elemanlarına Göre Çocukların İstenilen Biçimde Yetiştirilip Yetiştirilmediği	75
3. Meslek Elemanlarına Göre Çocukların İstenilen Biçimde Yetiştirilememe Nedenleri.....	76
4. Meslek Elemanlarının Yönetsel Duruma Yönelik Görüşleri.....	89
5. Meslek Elemanlarının Ekonomik Durum Hakkındaki Görüşleri.....	96
6. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	100
7. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri.....	108
8. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri.....	117

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu açıklanmış; araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar verilmiştir.

Problem

İnsanların yıllardır çocukların bakım ve eğitimleri ile çeşitli şekillerde uğraştıkları söylenebilir. Bazı çocuklar yönünden ise bu uğraşların daha fazla dikkat ve özen gerektirdiği görülmektedir.

Çocukların sağlıklı gelişimleri için ailelerinin bakım ve sevgisi oldukça önemlidir. Ancak aile içinde yaşanan ciddi sorunlar, anne babada ruhsal, zihinsel ve bedensel yetersizlikler gibi nedenlerle çocukların bu gereksinimleri karşılanamayabilir. Ayrıca anne baba ölümü ya da boşanması, fakirlik, aile tarafından reddedilme, terk edilme, kabul edecek bir yakınının olmaması gibi nedenlerle çocuk zaten aile dışında bırakılmış olabilir. Çocuğun aile dışında kalması ya geçici bir süreyle sınırlıdır veya başka çözüm yollarının bulunmadığı durumlarda çocuk, devlet ya da yerel yönetimler tarafından koruma altına alınır (Ekşi, 2004, 9).

“Korunmaya muhtaç çocuk” kavramı “kimsesiz ve yoksul çocuk” kavramından daha kapsamlıdır. Çünkü zaman içinde kimsesiz ve yoksul olmayan çocuğun da korunmaya muhtaç olabileceği görülmüş, çocukların ihtiyaçlarının yalnızca barınma, yiyecek, içecek olmadığı; bunların yanında çocukların sevgiye, özene de ihtiyaçları olduğu fark edilmiştir (Koşar, 1987, 69).

Korunmaya muhtaç çocuk, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu’nda; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız veya ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası

veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Madde 3).

Çocuk Koruma Kanun'u yukarıdaki tanımı biraz daha genişletmiştir. 2005 yılında kabul edilen bu kanuna göre bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocukların korunmaya ihtiyaçları vardır (Madde 3).

Medeni Kanun'a göre, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hakim, çocuğun korunması için uygun önlemleri almak durumundadır. Bu Kanun'da, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakimin, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebileceği belirtilmektedir (Madde 346-347).

Görüldüğü gibi, çocukların korunmaya muhtaç olması öksüz, yetim, kimsesiz olma durumlarından daha geniş anlamlar içermektedir. Yani analı babalı olma hali, çocuğun korunmaya muhtaç duruma düşmesini her zaman engelleyememektedir. Aslında analı babalı olup da öksüz, yetim ya da korunmaya muhtaç duruma düşmenin çocuk açısından daha da zor bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü gerçek anlamda öksüz ve yetimlerin toplumca kabullenilmeleri ve tanınmaları daha kolay olabiliyorken, aynı durumun analı babalı kimsesizler için sağlandığını söylemek zordur.

Geçmişten bugüne ülkelerin karşı karşıya kaldıkları önemli sorunlardan biri, korunmaya muhtaç çocuklara iyi barınma, beslenme ve eğitim olanakları sağlanması olmuştur. Toplumlar, sahip oldukları olanaklar ölçüsünde bu çocuklara en iyi koşulları sağlayarak, onları geleceğe hazırlamaya çalışmaktadır. Çünkü, gerekli beslenme, barınma ve eğitim olanaklarından yoksun çocukların, genellikle suça yöneldikleri görülmüştür (C. Öztürk, 2005, 131).

Korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve yetiştirilmesi sorunu, sayılarının son yıllarda hızla artmasıyla birlikte, toplumun bütün kesimini ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Bu çocukların yetiştirilmesi sürecinde çeşitli ülkelerde farklı modeller uygulanmış ve uygulanmaya devam edilmektedir. Çünkü toplumsal yapıların farklı olmasından dolayı korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili ortak bir uygulama birliği oluşturulamamıştır (Gürsu, 2004, 37). Örneğin, daha önceleri devlete bağlı olan Fransız çocuk koruma sistemi 1983-1984 yıllarında merkezi yönetimden alınmıştır. Böylelikle çocukların korunması sorumlulukları merkezi yönetimden yerel birimlere (Counseils Généraux) aktarılmıştır (Dumaret ve Rosset, 2005, 662). Avustralya'da ise çocuk koruma sistemi oldukça karışıktır. Her eyalet ve bölge (territory), sağlık ve refah hizmetlerinden kendisi sorumludur. Her eyaletde/bölgede çocukların korunmasıyla ilgilenen farklı isimlerde daireler (department) bulunmaktadır (Bromfield ve Higgins, 2005, 1-3).

Türkiye'de de kamu yönetiminin iyileştirilmesi kapsamında bir çok hizmetlerin yerel yönetimlere devrine yönelik çalışmalar yapılmakta ve bunların arasında korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları da bulunmaktadır (KAYA, 1992; Kamu Reformu Yasa Tasarısı, 2004; Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı, 2006; İçişleri Bakanlığı, 2005b). Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yaşanan olumsuzlukların bu günlerde basın yayın organlarında daha fazla yer almasının ise bu süreci hızlandırdığı söylenebilir.

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler, 24.05.1983 tarihli 2828 sayılı SHÇEK Kanunu kabul edilmeden önce, 6972 sayılı kanun gereği yerel yönetimlerin ağırlıklı oldukları bir yapı içinde yerine getirilmeye çalışılmıştır. Gökçe'nin (1971) yaptığı araştırmada, 6972 sayılı kanunun daha önceki aksaklıkları tam olarak gideremediği gibi yeni bir takım boşluklar ve yetersizlikler de ortaya çıkardığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Coşkun, Göksu, Çeteci ve İldeniz (1970) tarafından çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarındaki çocukların 6972 sayılı kanuna göre durumlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırmada da, çocuk bakım ve yetiştirme yurdu yöneticileri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimlerin bulunduğu bir

yapı içinde, kurumların tek elden yönetilmemelerini en önemli sorun olarak görmüşlerdir. Bıyıklı'nın (1976) yaptığı araştırmada ise yetiştirme yurtlarının, korunmaya muhtaç çocukların ancak yarısından azını etkili bir yönde koruyup yetiştirerek verimli yurttaşlar haline getirebildiği anlaşılmıştır.

Onur ve Boz (1998) tarafından belediyelerin çocuklara ve gençlere yönelik hizmetlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada, belediyelerce düzenlenen etkinliklerde eğitsel, kültürel etkinliklerin son sıralarda yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada, belediyelerin çoğunun çocukları ve gençleri edilgin ve tüketici varlıklar olarak gördükleri, bu nedenle onlara kısa vadeli, hemen tüketilebilecek hizmetler sundukları, bu uygulamalarını geleceğe yönelik planlarında da sürdürdükleri anlaşılmıştır.

Akgün'ün (1997) yaptığı araştırmada, çeşitli kanunlarla belediyelere verilen görevlerin çoğunun yerine getirilmediği, belediyelerin yeterli gelirlerinin bulunmadığı ve belediyelerde sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) istihdamının yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Yeni geliştirilecek hizmetler için bunların çözülmesi gereken sorunlar olduğu vurgulanmıştır. Çolak (2006) tarafından yapılan araştırmada da, belediyelerin gelirlerinin giderlerini karşılamaya yetmediği, sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili konularda belediye başkanlarının yetkileri kendilerinde toplama eğiliminde oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Hizmetlerin merkezi yönetimden yerel yönetimlere devredilmesiyle ilgili araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Usluel'in (1995) Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü yöneticilerinin yerelleşme (decentralization) konusundaki görüşlerini saptamak amacıyla yaptığı araştırmada, yöneticilerin çoğunluğu, yetki aktarmanın merkezin iş yükünü azaltması ve yerel gereksinimlere yönelik kararların daha çabuk verilmesi konularında yararlı olacağını belirtmişlerdir. Yöneticiler, taşra örgütlerine yetki aktarılmasının en büyük sakıncasını ise yerel nüfuz sahibi kişi, grup, kuruluş ve kurumların kendi çıkarlarını gerçekleştirmek doğrultusunda yerel yönetimlere etkilerinin artabileceğinden kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Terkeşli'nin (2003) "Türk Emniyet Örgütünde Eğitim Hizmetlerinin Yerelleşmesi" adlı araştırmasında ise eğitim yöneticileri ve öğretmenlerin çoğunluğunun eğitim

hizmetlerinin düzenlenmesi ve yürütülmesinde taşra örgütlerine yetki aktarımının yararlı olacağını düşündükleri görülmüştür.

Yerel yönetimler, yaptıkları hizmetler yönünden oldukça önemlidirler. Bu yönetimlerin yaptıkları hizmetler insanların yaşamlarını etkiler ve insanlar tarafından en yakından izlenir ve değerlendirilirler (Tortop, 1999). Kamu Yönetimi Araştırma Projesi Raporunda (KAYA, 1992, 206-207), çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kurmanın ve yönetmenin yerel nitelikli görev olduğu ve bu hizmetlerin esas olarak il yerel yönetimlerine ve büyük şehirlerde de Büyükşehir belediyelerine verilmesi gerektiği ve olanakları uygun olan belediyelerin de çocuk yuvaları kurabilmelerinin uygun olduğu belirtilmektedir.

SHÇEK tarafından 19-21 Nisan 2004 tarihlerinde Birinci Sosyal Hizmetler Şurası gerçekleştirilmiştir. Şuranın sonuç bildirisinde de sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanındaki yeniden yapılanma ihtiyacını karşılamak üzere, merkezi ve yerel yönetimlerin dengeli ağırlıklarda temsil edildiği, sivil toplum ve özel girişim ayağını da kapsayan karma bir yapının oluşturulmasının uygun bir örgütlenme modeli olduğu kabul edilmektedir (SHÇEK, 2004).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, 20 Haziran-1 Temmuz 2005 tarihleri arasında vali yardımcıları ve belediye başkanlarıyla bir işbirliği toplantısı yapmış ve sosyal hizmetlerle ilgili konularda yerel yönetimlerin de ellerinin taşın altında olması gerektiği belirtilmiştir. Bu toplantıda sosyal hizmetlere yönelik tüm beklentilerin tek bir kurum üzerinde odaklaştırılmasının yanlış olduğu dile getirilmiştir (SHÇEK, 2005b).

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetler esas olarak SHÇEK Genel Müdürlüğü ve onun taşradaki uzantıları yoluyla yerine getirilmektedir. Ancak bu hizmetlerde, özellikle çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yerel yönetimlerin ve gönüllü katılımcıların da önemli katkılarının oldukları söylenebilir. Örneğin, anlık küçük çaplı tamiratların karşılanması, çocuklara yönelik sosyal etkinlikler düzenlenmesi, çocukların kurslara gönderilmesi gibi

faaliyetler gönüllüler tarafından karşılanabilmektedir. Birçok kuruluş yararına kurulan derneklerle özellikle aniden gerekli olabilen parasal ihtiyaçlar giderilmektedir.

SHÇEK Kanunu'nda, korunmaya muhtaç çocuk hizmetleriyle ilgili 2005 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kanundan 07.07.2005 tarihinde korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin yalnızca devlet tarafından yerine getirileceği hükmü kaldırılmıştır (Madde 4/e). SHÇEK Kanunu'nda "halkın gönüllü katkı ve katılımı" ifadesinin yanına "sivil toplum kuruluşları" ifadesi de eklenmiştir. 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler Kanununun 27. maddesinde yapılan düzenleme ile özel ve tüzel kişilere korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili kuruluşlar açma yetkisi verilmiştir. SHÇEK, çeşitli vakıf ve derneklerle protokoller imzalamaya başlamış ve SHÇEK'in kontrolünde bu vakıf ve dernekler altı- sekiz çocuğun bir arada kalabildiği çocuk evleri açmaya başlamışlardır (www.shcek.gov.tr). Örneğin, İstanbul'da bir vakfın korunmaya muhtaç çocuklara yaptığı bir hizmette, yuva müdürü ve sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) SHÇEK tarafından atanmaktadır. Çocukların eğitimsel, fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli diğer çalışanlar ise vakıf tarafından istihdam edilmektedir (Geleceğimizin Çocukları Vakfı, 2006).

Meclis tarafından 15.7.2004 tarihinde kabul edilen, ancak Cumhurbaşkanlığı tarafından veto edilen ve yürürlüğe girmeyen "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun" ile de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü taşra teşkilâtının görev ve yetkileri ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, kreş, huzurevi, toplum merkezi, rehabilitasyon merkezi, çocuk ve gençlik merkezi ve kadın sığınma evi gibi tesisleri, bina, araç, gereç, taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları, bütçe ödenekleri ve kadroları ile birlikte olmak üzere il özel idarelerine devredilmesi öngörülmüştür (Geçici Madde 1).

İl özel idarelerine, 22.02.2005 tarihinde kabul edilen 5302 sayılı yasa ile verilen görevler arasında, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının; yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanması da bulunmaktadır (Madde 6). Yine, gerek 5216

sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gerekse 5393 sayılı Belediye Kanunu sosyal hizmetlerle, dolayısıyla çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili belediyelere önemli görevler yüklemiştir. Bu kanunlarla belediyelere; kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmak, çocuklara ve gençlere yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak gibi görevler verilmiştir. Ayrıca kimsesiz ve muhtaçlara yapılacak yardımlar da belediye giderleri arasında sayılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2005a, 11–14).

Üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı (2006) ise çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları da dahil tüm sosyal hizmet kuruluşlarının il özel idarelerine devredilmelerini öngörmektedir. Tasarıya göre, istekli olmaları ve taleplerinin uygun bulunması durumunda bu hizmetleri belediyeler de yapabileceklerdir. Yine bu kuruluşların döner sermaye işletmeleri, bina, araç, gereç, taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları, bütçe ödenekleri, kadroları ile birlikte personeli, boş kadro ve pozisyonları da kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde herhangi bir düzenlemeye gerek kalmadan il özel idarelerine devredilmiş sayılacaktır (Geçici Madde 1).

Ayrıca korunması gereken çocuklar için yalnızca dernekler ve vakıflar tarafından özel kuruluşlar açılacaktır. Bu dernek ve vakıfların Tasarı kapsamında yer alan hizmet ve faaliyetleri amaç edinmiş olması gerekmektedir (Madde 24).

Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı Genel Gerekçesinde, mevcut şartlar ile halkın artan ve çeşitlenen taleplerinin, etkililiğin artırılması ve gönüllü katılımı ön plana çıkararak sosyal hizmetlerde kapsamlı ve yeni bir yapılanma ihtiyacını gündeme getirdiği söylenmektedir. Bu tasarı ile mahalli ve müşterek nitelikli hizmetlerin yerinden yönetim ilkesi gereğince yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesine imkan tanımak amacıyla, 2828 sayılı Kanun ile kurulan SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatınca verilen hizmetlerin ve taşra teşkilatında yer alan il ve ilçe müdürlükleri ile kuruluş müdürlüklerinin il özel idarelerine devri öngörülmüş, merkezde planlayan, hizmet standart ve ilkelerini belirleyen, hizmetin sunumu ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, gerçek ve tüzel kişiler

arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayan, sunulan hizmetin yerindeliğini denetleyen bir birim olarak Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler Kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulması hedeflenmiştir (Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe).

Yerinden yönetim (decentralization) klasik anlamıyla merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımını ifade ederken modern anlamda ise merkezi yönetimin elindeki planlama, karar verme ve kamu gelirlerinin toplanması gibi, idari yetkilerin bir kısmını, taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı-özerk kamu kuruluşlarına, meslek kuruluşlarına ve idarenin dışındaki gönüllü örgütlere (dernek ve vakıf gibi) aktarılmasını da ifade etmektedir (Eryılmaz, 1995, 74). Yani yerinden yönetim geniş anlamda düşünüldüğünde, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini ve sivil toplum örgütlerine aktarılmasını da içermektedir (Rondinelli ve Cheema, 1983, 18; Cheema, 1983, 204; Rondinelli, 1999, 4; Miller, 2002, 3; Kalabalık, 1999, 406 ve 2005, 125; Acartürk ve Özgür, 2004, 146). Bu açıdan bakıldığında, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerde de çeşitli yerinden yönetim uygulamalarının yapıldığı söylenebilir. Bu hizmetlerin yerel yönetimlere (il özel idareleri, belediyeler), gönüllü örgütlere (sivil toplum örgütlerine) aktarılmasına yönelik çeşitli yasal çalışmaların yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca 2828 sayılı kanundan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerin yalnızca SHÇEK tarafından yapılması hükmünün kaldırılmasıyla, gönüllü örgütlerin korunmaya muhtaç çocuk hizmetlerinin daha çok içinde yer almalarının önü açılmıştır.

Görüldüğü gibi, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin merkezi yönetim tarafından mı yerinden yönetim birimleri tarafından mı yürütüleceği tartışmaları gündemde olan konulardır. Bu yüzden bu hizmetlerin nasıl yürütüleceği ile ilgili, uygulamaların içerisinde yer alanların görüşlerinin saptanması araştırılması gereken bir problem olmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Ankara ili sınırları içerisinde yer alan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında görevli çalışanların, çocuk yuvalarının

ve yetiştirme yurtlarının yerinden yönetim birimlerine devrine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Çalışanların, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumuna yönelik eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki görüşleri nelerdir?
2. Çalışanların, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmesine yönelik eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki görüşleri nelerdir?
3. Çalışanların, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devredilmesine yönelik eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki görüşleri nelerdir?
4. Çalışanların, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devredilmesine yönelik eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki görüşleri nelerdir?

Önem

Araştırma sonucunda gündemi her gün daha fazla işgal eden çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu ile il özel idarelerine, belediyelere ve sivil toplum örgütlerine devredilmelerine yönelik çalışmalarla ilgili çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu çalışanlarının bakış açısı saptanmış olacaktır.

Çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu çalışanları, korunmaya muhtaç çocukların korunmaları, bakımları, yetiştirilmeleri ve eğitimleri ile ilgili uygulamaların içerisinde yer almaktadırlar. Bu yüzden, çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının yerinden yönetim birimlerine devrine ilişkin onların görüşlerinin saptanmasının, bu kuruluşların yönetiminde yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca elde edilen sonuçlar yeni araştırma olanakları yaratabilecektir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın çalışma grubundan ve yönteminden kaynaklanan temel sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırma, SHÇEK Genel Müdürlüğü'ndeki daha önce korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili kuruluşlarda çalışmış müfettişler ve Ankara ili sınırları içerisindeki çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu çalışanları ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu, il özel idarelerine, belediyelere ve sivil toplum örgütlerine devredilmeleriyle sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma müfettiş, müdür, müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerle sınırlıdır.

Tanımlar

Çocuk yuvası. Genellikle 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların bakılıp yetiştirildiği, kışla tipinde veya ev şeklinde düzenlenmiş, tek bina halinde veya birkaç ev şeklinde yapının bir arada bulunduğu yatılı sosyal hizmet kuruluşu.

Yetiştirme yurdu. Genellikle 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların bakılıp yetiştirildiği, iş ve meslek edinmelerinin sağlandığı kışla tipinde veya ev şeklinde düzenlenmiş, tek bina halinde veya birkaç ev şeklinde yapının bir arada bulunduğu yatılı sosyal hizmet kuruluşu.

Yuva. Çocuk yuvası.

Yurt. Yetiştirme yurdu.

Korunmaya muhtaç çocuk. Bedensel, ruhsal ve ahlaki olarak gelişimi tehlikede bulunan ve yasal olarak korunması gerekli görülen çocuk.

Çalışan. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında müdür, müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmen olarak görev yapanlar ve daha önce bu tür yerlerde çalışmış olan müfettişler.

Meslek elemanı. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmen olarak görev yapmakta olan çalışanlar.

Yönetici. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında müdür veya müdür yardımcısı olarak görev yapmakta olan çalışanlar.

Müfettiş. 2828 sayılı kanun çıkmadan önce yuvalarda sosyal çalışmacı (sosyal hizmet mütehassısı- sosyal hizmet uzmanı) olarak görev yapmış çalışanlar.

Sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı). Ülkemizde “sosyal çalışmacı” ve “sosyal hizmet uzmanı” unvanlarının kullanımında henüz bir birliktelik yoktur. “Sosyal hizmet uzmanı” diploma ve meslek unvanı olup bunun devlet kadrolarındaki karşılığı “sosyal çalışmacı”dır. Bu durum bazen özellikle alan dışından olanlar için bu kavramların farklı unvanları tarif ettiğini düşündürmektedir. Görüşme yapılan katılımcıların bazen sosyal çalışmacı, bazen sosyal hizmet uzmanı unvanlarını kullandıkları görülmüştür. Araştırmada bu unvanlar genellikle bir arada kullanılmıştır. Farklı farklı kullanıldıkları yerlerde ikisi de aynı tür meslek elemanını ifade etmektedir.

Merkezden yönetim (merkeziyetçilik, centralization). Yönetimsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin uzantıları olarak bulunan örgütlerce yürütülmesi.

Yerinden yönetim (adem-i merkeziyetçilik, decentralization). Merkez örgütünün bazı kamu hizmetlerini taşra örgütlerine veya örgüt yapısı dışında yer alan yerel kurumlara aktarması.

Yerinden yönetim birimleri. İl özel idareleri, belediyeler ve sivil toplum örgütleri.

Yerel yönetimler. Belediyeler ve il özel idareleri.

Sivil toplum rgtleri. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmet sunan özel rgtler.

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde öncelikle yerinden yönetim sistemi ele alınmıştır. Daha sonra da korunmaya muhtaç çocuk hizmetlerindeki gelişmeler üzerinde durulmuştur.

YERİNDEN YÖNETİM SİSTEMİ

Devlet, ulusal sınırlar içinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve genel yararlarını korumak amacıyla iki esasa bağlı olarak örgütlenmeye gitmektedir. Bunlardan biri olan merkezden yönetim, genel nitelikteki kamu hizmetlerine ilişkin politika, karar ve yürütme fonksiyonlarının merkezi hükümetin emir ve komutası altındaki organlar tarafından yerine getirilmesidir. Bölgesel ya da yerel nitelikteki fonksiyonların merkezi idarenin dışındaki bölge ve yerleşim birimlerinde oluşturulan özerk birimlerce yürütülmesi olan yerinden yönetim ise devletin diğer örgütlenme türüdür (Eryılmaz, 1995, 54).

Yani ülkelerin yönetiminde merkezden yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere başlıca iki sistem uygulanmaktadır. Bu iki sistemin uygulanması çeşitli ülkelerde farklı derecelerde olmaktadır ve ülkelerin yönetim biçimleri ağırlıklı olarak uyguladıkları sistemle adlandırılmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2006, 47).

Kamu hizmetlerinin yerel yönetimlerce yerine getirilmesine yerinden yönetim, devletçe yürütülmesine ise merkezden yönetim denilmektedir. Eğer işlerin çoğunu devlet üzerine almış ve yerel yönetimlere daha az görev ve sorumluluk bırakılmış ise merkezci bir yönetim sistemi, tersine durumda ise yerinden yönetimi bir yönetim sistemi söz konusu olmaktadır (Örnek, 1988, 83).

Toplumsal istekleri etkin bir şekilde karşılamak amacıyla ortaya çıkan kamusal örgütlenme, tarihi süreç içinde değişik şekiller almıştır. Antik Yunan'daki site devletlerinden Ortaçağ imparatorluklarına, buradan ulus devletlere ve günümüzde de ulus üstü siyasal örgütlenmelere kadar olan örgütlenmeler bunu göstermektedir (Özel, 2000, 25).

Kamu hizmetlerinin tamamının merkezde toplanması, her türlü iş ve işlemlerin merkezden yönetilmesi anlamına gelen "merkezden yönetim" ile kamu güç ve iktidarının merkezi yönetim dışındaki kurum ve kuruluşlara devredilmesi ve işlerin büyük bir kısmının merkezi yönetimden ayrı teşekküllere gördürülmesi düşüncesine dayanan "yerinden yönetim" uygulamaları, her devletin sosyo-politik ve anayasal sistemlerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Devlet sistemleri ve siyasi rejimlerine göre toplumlar, ya merkezden yönetime ya da yerinden yönetime ağırlık vermektedir. Ancak ne kadar merkezleşmiş olursa olsun her ülkede merkezi yönetimler yürüttüğü fonksiyonların en azından bir kısmını ve bu fonksiyonlarla ilgili planlama, karar alma ve uygulama yetkilerini bölgesel veya yerel örgütlere veya birimlere devretmektedirler (Kalabalık, 1999, 401-402).

Merkezden Yönetim

Merkezden yönetim, dar anlamda yönetsel yetki ve fonksiyonların; geniş anlamda ise hukuki, siyasi ve yönetsel yetkilerin merkezde toplanmasıdır (Ulusoy ve Akdemir, 2006, 45). Merkezi yönetim, kamu yönetiminde karar mekanizmalarının merkeze bağlı olması ve merkez tarafından belirlenmesi, mali kaynak yönetiminin (gelir ve giderlerin), her türlü personel işlemlerinin ve kamu hizmetlerinin örgütlenmesinin merkezi ya da merkeze bağlı olan organlar ve birimler tarafından yapılmasını ifade etmektedir (Çevik, 2004, 28).

Bir başka ifadeyle merkezden yönetim sistemi; yasama, yürütme ve yargıya ilişkin bütün yetkilerin, diğer bir deyişle kamu gücünün tamamının merkezi bir otoritede toplanması, her işin merkezden yönetilmesidir. Böyle bir sistemde, ister yerel düzeyde olsun, isterse ülke düzeyinde olsun, tüm kamu

hizmetleri merkezde toplanmakta ve merkezi örgütler ya da merkezi hiyerarşiye dahil örgütlerce yerine getirilmektedir (Ünlü, 1993, 20).

Merkezden yönetim, bir ülkede merkezde bulunanların daha geniş yetkilere sahip olduğu ve alt kademelerin yetkilerinin ve takdir haklarının azaldığı bir yönetim biçimidir. Eğer merkezden yönetim katı bir biçimde uygulanıyorsa, bu durumda bütün kararların üst yöneticiler tarafından alınması ve alt kademedeki bulunanların her şeyi üstlerine danışarak yürütmeleri gerekmektedir (Tortop, 1991, 5-6).

Merkezden yönetimde karar alma ve alınan kararları uygulama yetkisi merkezdedir. Hizmetler hem merkezde hem de taşrada merkeze ait görevliler tarafından yürütülmektedir. Hizmetlerin yürütülmesi için gerekli olan gelirler ve giderler de merkezleştirilmiştir (Gözübüyük, 2005, 37-38).

Eğer herhangi bir örgüt, merkezi yönetim esasına göre kurulup çalışıyor ise genel olarak şu özellikleri göstermektedir (Öztekin, 2002, 51):

1. Merkez ve taşra uzantıları olan bağlı birimler arasında katı bir hiyerarşik yapılanma vardır. Bu tür örgütler, genellikle dikey örgütsel yapıda örgütlenmiş olurlar.
2. Örgütün karar ve yürütme organları tek merkezli ve örgüt merkezinde bulunur. Bu anlamda; taşra birimlerinde karar ve yürütme organları oluşturulmaz.
3. Merkeziyetçi örgütlerin genellikle tek tüzel kişilikleri vardır ve tüzel kişiliği de örgüt merkezi kullanır. Örgüt, özel sektör örgütü ise (şirket, dernek, ortaklık, holding vb.) özel hukuk tüzel kişiliği, kamu kuruluşu (örgütü) ise, çoğunlukla kamu tüzel kişiliği kullanılır.
4. Yetki ve sorumluluk örgüt merkezinde toplanmış ve bağlı birimlerle paylaşılmamıştır. Bir başka anlatımla; tüm kararlar tek merkezden (örgüt merkezinden) alınır, bağlı birimler, bu kararları aynen ya da verilen yetkilerle sınırlı olarak çok küçük değişikliklerle merkez adına kullanırlar.

5. Merkezden yönetimde karar, yetki ve sorumluluklar örgütün yönetim merkezince kullanıldığından, bağlı birimler ve üniteler, merkezin kararları ve istekleri doğrultusunda çalıştığından merkezin çok sıkı denetimi söz konusudur.

Bu özelliklere bakıldığında merkezden yönetimin yalnızca kamu örgütleriyle ilgili bir kavram olmadığı görülmektedir. Kamu örgütleri dışındaki özel sektör örgütleri, şirketler, dernekler de merkezden yönetim esasına göre kurulup çalışabilirler.

Merkezden Yönetimin Faydaları ve Sakıncaları

Merkezden yönetimin çeşitli yararları bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Eryılmaz, 1995, 56-57):

1. Merkezden yönetim, yönetimde birlik ve bütünlüğün sağlanmasına yardımcı olur.
2. Merkezden yönetim, ekonomik ve sosyal kalkınmanın ülkede dengeli bir şekilde yürütülmesini ve kamu hizmetlerinin aynı düzeyde ülkeye yayılmasını sağlayabilir.
3. Merkezden yönetimde idarenin tarafsızlığı daha fazla sağlanabilir. Kamu görevlileri bölgesel ve yöresel etkilerden daha az etkilenerek merkezin gözetim ve denetimi altında hizmetlerini tarafsız olarak gerçekleştirebilirler.
4. Faydaları ülke geneline yayılan milli savunma, diplomasi gibi hizmetler ancak merkezi yönetim tarafından planlanabilir ve yürütülebilir.

Merkezden yönetimin faydaları yanında bir takım sakıncaları da bulunmaktadır. Bu sakıncalar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Gözübüyük, 2005, 38):

1. Uzaktan yerel gereksinmelerin saptanması zordur ve saptanan yerel gereksinmeler çoğu kez gerçeklere uymaz.
2. Merkezden yönetim halkın yönetime katılmasının sınırlarını daraltır.

3. Merkezden yönetim kamu görevlileri ve kamu hizmetleri üzerine olumsuz etkiler yapabilir. Merkez adına görev yapanlar, hizmet gerekleri yerine merkezin görüşlerini uygulamayı tercih edebilirler.
4. Merkezde siyasal gücü elinde bulunduranlar, kamu hizmetlerinin dağılımında kendi seçim çevrelerine ayrıcalık tanıyabilirler.

Birleşmiş Milletler Yerinden Yönetim Araştırma Grubu Raporu'nda aşırı merkeziyetçiliğin yarattığı bazı sorunlar aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Birleşmiş Milletler [BM], 1967, 9-10):

1. En küçük ve basit işlemlerin yapılmasında bile bunların üst makamlar tarafından kabulü ve onaylanması istenebilir. Örneğin en alt kademe personelinin atanmasının bile, icra organının başı tarafından onaylanması gerekebilir.
2. Merkezden gereğinden fazla emir ve talimatlar verilebilir. Örneğin, bayındırlık işleri ile ilgili en basit inşaat için dahi projelerin hükümet merkezinde hazırlanması alışkanlığı mahalli araçların ve becerilerin kullanılmasını geciktirebileceği gibi, bunların kullanılmamasına da sebep olabilir.
3. Şartlarda meydana gelen değişimler nedeniyle işlemez hale gelmiş olan mevcut düzenleyici esaslara gereğinden fazla bağlılık gösterilebilir.
4. Merkezde çalışanlara sağlanan maddi veya sosyal teşvik unsurları, taşra kuruluşlarına personel bulunmasını zorlaştırabilir.

Merkezden yönetim, idarenin merkezden yönetilmesi ve denetlenmesidir. Ancak bilim ve teknolojiye ilerlemeler, demokrasi ve yönetim anlayışının gelişmesi sonucunda çeşitlenen ve yaygınlaşan bireysel ve toplumsal gereksinimler, devlet görevlerinin, ülke düzeyinde tek merkezden sağlıklı, zamanında ve etkin bir biçimde yerine getirilmesini zorlaştırmıştır. Zamanla bu görevlerin bir bölümünün anayasa ve yasalara dayalı olarak oluşturulan, birbirinden farklı kamusal örgütlere devri gerekmiştir. Merkezden yönetimin görev yükünü hafifletmeyi amaçlayan bu

devir, yetki genişliği ve yerinden yönetim yollarıyla gerçekleşmektedir (Aliefendioğlu, 1999, 232-233).

Yetki Genişliği

Hizmetlerin çoğunun merkezi idarenin başkent kuruluşları eliyle yerine getirilmeye çalışılması verimsizliğe ve etkisizliğe neden olmaktadır. Bu durum merkezi idareyi, kendi hiyerarşisi içindeki alt makamlara daha çok yetki ve görev aktarmaya zorlamıştır. Yetki genişliği, merkezi idarenin üstlendiği görevlerin daha verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Yetki genişliği ilkesiyle taşradaki yöneticiler, ulusal plan, program ve politikaları yerel şartlara göre yorumlayarak esnek bir uygulama gerçekleştirirler (Eryılmaz, 1995, 62).

Yetki genişliğini (deconcentration) merkezden yönetimin bir şekli olarak görenler olduğu gibi yerinden yönetim olarak da görenler vardır. Örneğin, Tortop (1996, 6); Nadaroğlu (1986, 24); Eryılmaz (1995, 62); Gözübüyük (2005, 41) yetki genişliğini merkezden yönetimin bir şekli olarak kabul ederken Keleş (1998, 17); Cheema ve Rondinelli (1983, 18) ise yerinden yönetim içinde ele almaktadır.

Güler (2000) ise olaya bir başka boyuttan bakmaktadır. Merkeziyetçilik ilkesini koruyarak yerel yönetimleri güçlendirmek ile merkeziyetçilikten vazgeçerek devlet örgütlenmesinde ademi merkeziyetçilik (yerinden yönetim) ilkesini uygulamaya koyma amacının giderek karıştırılmaya başlanıldığını; günümüzde yetki genişliği ve il özel idarelere görev devirlerinin sahte yerelleşme (yerinden yönetim) olarak görülebildiğini; özel idarelere devirlerin bir tür merkezileşme olarak değerlendirilebildiğini; taşra genel yönetimlerine görev devirlerinin yerelleşme isteklerini doyuramaz hale geldiğini ifade etmektedir (Güler, 2000, 15-16).

Yetki genişliği, merkezden yönetimin yumuşatılmış bir biçimidir. Yetki genişliği ilkesi ile, genel yönetimin taşra kuruluşlarında bulunan yüksek görevlilere, belli konularda kendiliğinden karar alma ve uygulama yetkisi tanınır. Yetki genişliğinde kararlar, merkez yönetiminin taşradaki bir görevlisi tarafından merkez yönetimi adına alınmaktadır. Valinin bakan adına belli

konularda kendiliğinden karar alıp uygulaması bunun bir örneğidir (Gözübüyük, 2005, 41).

Yetki genişliğinde, merkezdeki kuruluşlar merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli görevleri yerine getirmelerine yetecek bir ya da daha çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devrederler. Merkez kuruluşlarının, bazı etkinliklerini taşrada kurdukları örgütler eliyle yürütmeleri yetki genişliğine dayanan bir uygulamadır (Keleş, 1998, 17).

Merkezin taşra örgütleri olan illerin yönetimi yetki genişliği ilkesine dayanır. Burada devletin karar verme gücünde azalma söz konusu değildir. Merkezden taşraya doğru iş akışı olmakta ve merkezi yönetimin denetleme gücü artmaktadır. Merkezi yönetimi temsil eden taşra örgütlerine aktarılan yönetsel yetki ile alınan kararlar merkezin denetimindedir (Bucak, 2000, 10).

Yetki genişliği yalnızca merkezin taşra örgütü için geçerli bir uygulama değildir. Aynı zamanda bir kurumun içinde ya da merkez örgütünde de, bazı görevlilere kendiliğinden karar alabilme yetki ve sorumluluğu verilebilir. Bu şekilde bir bakan müsteşarına veya genel müdürüne bazı yetkileri verebilir (Ulusoy ve Akdemir, 2006, 47).

Yerinden Yönetim

Günümüzde bir taraftan mahalli talep ve çıkarlar ön plana çıkarken, diğer taraftan da uluslararası düzenin tektipleştirici etkisi kendisini hissettirmektedir. Modern devlet ise bu gelişmeler sonucunda bir taraftan otoritesini uluslararası kuruluşlara devretmek, diğer taraftan da yerelleşme ve sivilleşme talepleri karşısında, yetki ve görevlerinin bir kısmını merkezi yönetimin taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına devretmek gibi iki yönlü bir baskının altında bulunmaktadır (Kalabalık, 1999, 402-403).

Yerinden yönetim (decentralization) kavramına herkesin kabul edebileceği evrensel bir anlam vermek olanaksızdır. Çeşitli alanlarda kullanılan ve merkezden uzaklığı ifade eden yerinden yönetim, yalnızca kamu ve işletme örgütleriyle sınırlı bir kavram değildir (Macmahon, 1961, 15).

Yerinden yönetim farklı disiplinlerde, devlet sistemlerinde çeşitli şekillerde tanımlanabilen bir kavramdır. Türkçe alanyazında yerinden yönetim, yerel yönetim, ademi merkeziyetin birbirinin yerine kullanılabildiği gibi bazen birbirlerinin türü olarak da ele alındıkları görülmektedir. Uluslararası alanyazında da ortak bir birlik yoktur. Decentralization (yerinden yönetim), deconcentration (yetki genişliği, yetki göçerimi/aktarımı) ve devolution (siyasal yerinden yönetim) kavramları birbirleri yerine ya da farklı yazarlarca farklı anlamlarda kullanılabilmektedir (Duman, 1998a, 83). Örneğin, Acartürk ve Özgür (2004) deconcentration için yetki genişliği, delegation için yetki devri, devolution için yerelleşme karşılıklarını kullanabilirken, Kalabalık (2005) deconcentration için yetki genişliği, devolution yerinden yönetim karşılıklarını kullanabilmektedir. Balcı (2005) ise hazırladığı bir sözlükte deconcentration için yetki genişliği, delegation için yetki aktarımı karşılıklarını kullanırken devolution için herhangi bir Türkçe karşılık kullanmamaktadır.

Güler'in (2001) de belirttiği gibi Türkiye'de, kavramların birbirine girmiş olmasından ve dış dünyada üretilen kavramların değer yüklenerek taşınmasından dolayı sorunlar yaşanmaktadır. Yerelleşme, yerinden yönetim, ademi merkezileşme, ademi merkeziyetçilik gibi kavramların birbirleri yerine kullanıldıkları görülmektedir.

Balcı (2005, 197) yerinden yönetimi "karar yetki ve görevlerinin işi bizzat yapanlara devri" olarak tanımlamaktadır. Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde (1998, 260) yerinden yönetim, "yönetsel kararların alınması ve görevlerin gerçekleştirilmesi yetki ve sorumluluğunun, ya coğrafi ya da işlevsel ölçütlere bağlı olarak, merkezi hükümet dışında, hizmet yerinde bulunan organlarca üstlenilmesi durumu" olarak tanımlanmıştır. Burada yerinden yönetim kavramı Fransızca décentralisation ve İngilizce decentralization kavramlarının karşılıkları olarak kullanılmıştır.

Şener (2003, 37) hazırladığı bir sözlükte decentralization kavramına karşılık olarak yerinden yönetim, ademi merkeziyet ve desantralizasyon kavramlarını kullanmaktadır. Türk Dil Kurumu (2005, 2171) yerinden yönetimi

“Merkezi yönetimin bazı hak ve yetkilerinin yerel yönetimlerce kullanılması, ademimerkeziyet” olarak tanımlanmaktadır.

Duman (1998b) ise “decentralization” karşılığında “yerelleşme” kullanarak kafaları karıştırmaya gerek olmadığını söylemektedir. Ona göre “yerinden yönetim” uygun bir karşılık olarak görülmektedir.

...yerinden yönetim ya da eskilerin deyimiyle adem-i merkeziyet (decentralisation) kavramı yerine yerelleşme diyerek kafaları karıştırmak, dolayısıyla zaten son derece tartışmalı olan bir kavramı iyice kullanılamaz hale getirmek hiç uygun değildir. Kamu yönetimiyle ilgili alanyazına (literatür) bakıldığı zaman bu tür tartışmalara pek gerek olmadığı, decentralisation kavramının karşılığının yerinden yönetim ya da eskilerin deyimi ile adem-i merkeziyet olduğu çok açıktır (Duman, 1998b, 476).

Yerinden yönetim, sorunların ve ihtiyaçların ortaya çıktıkları yerlerde çözümlenip yönetilmeleri ve bunu sağlamak için örgütlenme anlamına gelir. Yerinden yönetim sistemi, kamusal sorumlulukların, onları yerine getirmeye en yetkin olan kuruluş ve birimlere devredilmesine olanak sağlar (Örnek, 1988, 84).

Derdiman'a (2005, 9) göre yerinden yönetim, karar alma ve uygulamanın, personeli, bütçesi ve diğer işlemleri kendine ait olmak üzere hizmeti yürüten kuruluşlara ait olması demektir. Yerinden yönetim sadece bazı hizmetlerin yerine getirilmesi (hizmet yerinden yönetimi) şeklinde olmaz; merkezden yönetim sistemlerinde merkezi otorite tarafından kullanılan yasama ve yargı yetkileri de dahil, bazı yetkilerin seçimle işbaşına gelen özerk yerel yönetimlerce kamu gücü kullanılarak yerine getirilmesi şeklinde de olabilir (H. Ünlü, 1993, 20)

Yerinden yönetim kavramı, merkezi yönetimden ayrı olarak, kendi organları, bağımsız kişiliği, personeli olan, merkezi yönetimin vesayetinden kurtulmuş ve belirli bir yerel alanda yaşayanları ilgilendiren hizmetleri yerine getiren, organları seçimle işbaşına gelen yerel yönetimleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Böyle bir çerçevede yerel yönetimler, ülke yönetiminden bağımsız olmayıp, ülkenin yönetim bütünü içinde özerk demokratik kurumlardır (H. Ünlü, 1993, 21).

Bir çok ülke yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde merkezi yönetimin idari, mali ve siyasi görevlerini yerel yönetimlere aktarmaktadır (Azfar, Khknen, Lanyi ve Meagher, 1999, 1). Klasik anlamıyla yerinden yönetim (desantralizasyon), merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımını ifade ederken modern anlamda ise merkezi yönetimin elindeki planlama, karar verme ve kamu gelirlerinin toplanması gibi, idari yetkilerin bir kısmını, tağra kuruluğlarına, yerel yönetimlere, federe birimlere, yarı-özerk kamu kuruluğlarına, meslek kuruluğlarına ve idarenin dığındaki gönüllü örgütlere (dernek ve vakıf gibi) aktarılmasıdır. Yani bu anlamda merkezi yönetimin küçültülmesi olgusudur ve yetki geniğliği ile zelleştirme de bu kavramın içinde değerlendirilmektedir. (Eryılmaz, 1995, 74). Yani geniğ anlamıyla yerinden yönetim, devletin görev ve yetkilerinin merkezden merkezi yönetimin tağra kuruluğlarına, yerinden yönetim kuruluğlarına, özerk kuruluğlara ve sivil toplum örgütlerine de devredilmesidir (Kalabalık, 1999, 406). Bu açıdan bakıldığında, merkezi yönetimin yetkilerinin merkezi yönetim dığındaki birimlere aktarılması yerinden yönetim olarak kabul edilebilir.

Benzer Şekilde Miller (2002, 3) de yerinden yönetimi (decentralization), devlete ait görev ve sorumlulukların merkezi yönetimden daha alt düzeydeki yönetim birimlerine ya da merkez örgütlerden bölgesel topluluklara veya Őubelere ya da sivil toplum örgütlerine veya özel kuruluğlara aktarılması olarak ifade etmektedir. Yani yerinden yönetim bir bakıma yönetme yapılarının, yöntemlerinin ve uygulamalarının bütün vatandağlara yakınlık için yeniden tanımlanmasıdır.

Yerinden yönetimin temeli özerkliğe dayanır. Ancak bu zerklik Anayasada yer alan idarenin kuruluğ ve görevleri ile bir bütün olduğu ifadesine uygun bir özerkliktir (Bucak, 2000, 12). İdarenin bütünlüğü ilkesinin bir gereği olarak yerinden yönetimde genellikle merkezi yönetim veya bir baēka kamu tüzel kiēisi tarafından denetlenme söz konusudur (Derdiman, 2005, 6).

Yerinden yönetimin genellikle yerel yönetimlerle birlikte dğnldğ söylenbilir. Aēaęıda yerel yönetimler genel olarak ele alınmaktadır.

Yerel Yönetimler

Devlet, ulusal sınırlar içerisinde yaşayan bir topluluğun ortak nitelikte ihtiyaçlarını karşılar; genel menfaatlerini gözetir, korur ve temsil eder. Devlet, bu görevlerini çeşitli hizmet birimlerinden oluşan, merkezi yönetim adı verilen bir örgüt aracılığıyla yerine getirir. Aynı şekilde yine bütün toplumlarda, devletin yanı sıra ulusal sınırlar içerisinde yaşayan topluluğu oluşturan, diğer birçok yerleşme birimi daha vardır. Bunlardan bazıları çok küçüktür; örneğin köy gibi. Bazıları da son derece büyüktür; çeşitli büyüklüklerdeki kentler ve metropoller gibi. Bu yerleşim birimlerinin kendi bölgesel sınırları için geçerli olan bir takım genel ve ortak ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların, merkezi yönetimin hizmet birimlerine karşılanması mümkün değildir. Dolayısıyla, bölgesel nitelikteki bu ihtiyaçları karşılama görevi, yerel yönetimlere bırakılmıştır (A. Öztürk, 1997, 36).

Yerel yönetimler, sınırları içinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılayan, organları seçimle işbaşına gelen, kendilerine yasalarla verilen görev, yetki ve kaynaklarla sınırlı olarak idari ve mali anlamda özerk, katılımcı, hukuki ve mali denetime açık, merkezi yönetimle birlikte kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçası olan kamu tüzel kişileridir (Tamer, 1995, 246).

Yerel yönetimler, gerek demokratik hayatta oynadıkları roller, gerekse kamu hizmetlerinin halka götürülmesinde yükledikleri fonksiyonlar sebebiyle yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk aşaması olarak görülmektedir. Yerel nitelikte hizmet yürüten bu birimler, merkezi yönetim dışında olmakla yerinden yönetim kuruluşlarına benzerse de, hukuki yapıları bakımından devlet tüzel kişiliğine daha yakındırlar (Karaman, 1996, 9-10).

Yerel yönetimler, yaptıkları hizmetler yönünden ülkeden ülkeye büyük farklılıklar göstermektedirler. Yerel yönetimlerin bazı ülkelerde sundukları hizmetler çok az sayıda olmasına rağmen bazı ülkelerde ise çok sayıda hizmetler yerel yönetimlerce yerine getirilmektedir. İskandinav ülkelerinde kamu hizmetlerinin önemli bir bölümü yerel yönetimlerce sağlanmaktadır. Bazen, Amerika Birleşik Devletleri gibi tek bir ülke içinde bile, yerel

yönetimlerin görevleri ve yapıları oldukça farklılık göstermektedir (H. Ünlü, 1993, 15).

Dünyada gelişmiş ülkelerin çoğunda, yerel nitelik taşıyan kamu hizmetleriyle ilgili genel çerçeve merkezi yönetim tarafından çizilirken uygulama ve detayların düzenlenmesi yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Örneğin, konut, sosyal hizmetler, eğitim, sağlık, tapu hizmetleri, şehir planlaması, yol, su ve benzeri altyapı hizmetleri ve çevre hizmetleri yerel yönetimlerin görev alanında bulunmaktadır (Çevik, 2004, 128).

Yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması, merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında çağın gereklerine uygun yeni bir görev bölüşümü yapılması Türkiye’de tartışılmakta olan önemli konulardandır. Bu tartışmalarda, kamu hizmetlerinde istenen etkililik ve verimlilik düzeylerinin sağlanamadığı düşünceleri önemli rol oynamaktadır (Polatoğlu, 2000, 3).

Türkiye’de, yerel yönetimlerde yeniden yapılanma ile ilgili çalışmaların, 1960 sonrası planlı kalkınma dönemiyle başladığı söylenebilir. Kalkınma planlarında yerel yönetimler önemli bir yer tutmuştur. Planlı dönemde, yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesiyle ilgili önemli bir girişim MEHTAP (Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi- 1962) Raporudur. Ayrıca 1978 Ocak ayında kurulup, Kasım 1979’da kaldırılan Yerel Yönetim Bakanlığı denemesi de bu düzenlemelerde önemli bir yere sahiptir (Ökmen, Baştan ve Yılmaz, 2004, 59).

Çeşitli Boyutlarıyla Yerinden Yönetim Türleri

Yerinden yönetimin genel olarak siyasi, idari ve mali boyutlarıyla ele alındığı söylenebilir. Bunun dışında günümüzde yönetsel olarak bakıldığında, hizmetlerin taşra kuruluşları ve çeşitli kamu örgütleri dışında sivil toplum örgütlerine ve piyasaya aktarıldığı da görülmektedir.

Siyasi yerinden yönetim. Siyasi yerinden yönetim, siyasi gücün merkezi idare ile merkezin dışındaki çeşitli birimler arasında bölüşümüdür. Siyasi yerinden yönetim ilkesiyle ortaya çıkan il, cumhuriyet, kanton ve eyalet

gibi yerel yönetim birimleri, egemenliğin bir parçasına sahiptir. Ancak bu birimler, merkezi idare karşısında ikinci derecedeki egemen kuruluşlardır ve yetkileri federal anayasa tarafından düzenlenmektedir (Eryılmaz, 1995, 64).

Siyasi yerinden yönetim daha çok federal devletlerde görülür. Siyasi yerinden yönetimde federal devlet üstün yetkilere ve uluslararası kişiliğe sahiptir. Ayrıca federal devlet dışında federe devletlerin de (eyaletler) yasama ve yargı bağımsızlıkları bulunmaktadır. Oysa üniter (tekçi, tekil) devletlerde bu yetkiler sadece merkezi yönetim tarafından kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Federal Almanya ve İsviçre siyasi yerinden yönetim sisteminin uygulandığı devletlere örnek olarak verilebilir (Kalabalık, 1999, 426-427).

Yerinden yönetim siyasi boyutuyla ele alındığında çoğunlukla yapısal reformlar, yasama meclisinin güçlendirilmesi, yerel siyasi birimler yaratma ve etkili kamu baskı gruplarının desteklenmesini gerektirir. Siyasi yerinden yönetim, vatandaşlara ve onların seçilmiş temsilcilerine daha fazla güç vermeyi amaçlar. Siyasi yerinden yönetim vatandaşlara ve onların seçilmiş temsilcilerine uygulamalarda daha fazla yetki vererek demokratikleşmeyi sağlayabilir. Siyasi yerinden yönetimi savunanlar daha fazla katılımı yapılan kararların, yalnızca ulusal siyasi otoriteler tarafından yapılanlara göre daha bilgilendirici ve toplumdaki değişik ilgiler için daha tutarlı olacağını varsayarlar (Rondinelli, 1999, 2).

İdari yerinden yönetim. İdari yerinden yönetim, yerel nitelikteki kamu hizmetleriyle ekonomik, ticari, kültürel ve teknik bazı hizmetlerin merkezi idarenin hiyerarşisi dışındaki kamu tüzel kişilerinince yürütülmesidir. Bu kamu tüzel kişileri, ya belli bir coğrafi bölgede yaşayan halkı, ya da eğitim, ticaret, sanayi, kültür gibi belirli bazı hizmetleri temsil ederler. Bu kurumlara, federalizmdeki gibi anayasayla egemenliğe ilişkin bir statü tanınmamıştır (Eryılmaz, 1995, 66).

İdari yerinden yönetimde, merkezdeki yürütme gücü daha alt seviyedeki kamu idareleriyle paylaşılır. Bu sistem, mahalli nitelikteki ortak çıkarları korumayı ve güçlü merkezi yönetimin sakıncalarını hafifletmeyi

sağlar. İdari yerinden yönetimde, yasama ve yargı güçleri büyük ölçüde merkezi yönetimin tekelindedir. Yerel yönetimler ise kanunların izin verdiği ölçüde kendilerine bırakılan hizmetlerde yürütme yetkisini kullanırlar (Acartürk ve Özgür, 2004, 145).

İdari yerinden yönetim (idari ademi merkeziyet, yönetsel yerinden yönetim), uygulamada hizmet yönünden ve yer yönünden olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hizmet yönünden yerinden yönetim, belli bir kamu hizmetinin merkezin dışında bağımsız bir örgüte bırakılmasıdır. Sanayi ve Ticaret Odalarının, Üniversitelerin yaptıkları işler bunun örnekleridir. Bu tür kuruluşlar merkezi hiyerarşiye tabi olmadan, hizmet konularında yürütme yetkisine sahiptir (Karaman, 1996, 9).

Yer yönünden yerinden yönetim (mahalli yerinden yönetim, mahalli ademi merkeziyet) ise, bir yörede yaşayanlara ortak ve yerel nitelikli ihtiyaçlarını karşılayabilmek, bunları kendi organları eliyle gerçekleştirebilmek için kurulmuştur. Belediyeler, köyler, il özel idareleri bunun örnekleridir. Bu tür birimler ayrı tüzel kişiliğe ve yönetsel özerkliğe sahiptir. Merkez yönetimden ayrı malvarlıklarına, az çok bağımsız gelir kaynaklarına ve özel bütçelere sahiptirler (Keleş, 1998, 19).

Schneider (2003) yerinden yönetimin mali, idari (yönetsel) ve siyasal olmak üzere üç boyutundan söz etmektedir. Mali yerinden yönetim, merkezi yönetimin mali etkilerinin ne kadarını merkez dışı yönetimlere bırakacağı; idari yerinden yönetim, merkez dışı yönetimlerin merkezi yönetimden ne kadar özerk olacağı; siyasal yerinden yönetim, merkez dışı yönetimlerin yönetimdeki siyasal fonksiyonları üstlenme derecelerinin ne olacağı ile ilgilidir. Yerinden yönetimleştirilmiş sistemlerde, merkez bu boyutların herhangi birinde ya da hepsinde daha az rol oynar. Böyle sistemlerde, merkezi yönetim mali kaynakların daha azına sahiptir, daha fazla yönetsel özerklik verir ve/veya siyasal fonksiyonlar için daha fazla sorumluluk derecesi bırakır. Bu boyutlardan her birini diğerlerinden ayrı olarak, kendine has özellikleriyle tanımlayıp incelemek oldukça zordur. Çünkü bunlar birbirlerini sıkı bir şekilde etkileyebilir (Schneider, 2003, 33).

Mali yerinden yönetim. Finansal sorumluluk yerinden yönetimin önemli bir ögesidir. Yerel yönetimler ve özel örgütler, hizmetleri etkili bir şekilde yerine getirebilmek için harcama kararlarındaki yetki kadar, merkezi yönetimden aktarılmış ya da yerel olarak toplanmış olan yeterli miktarda gelire sahip olmalıdırlar (Rondinelli, 1999, 3).

Mali yerinden yönetimi destekleyen düşüncelerin genel olarak üzerinde durduğu noktalar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Kalabalık, 2005, 472):

1. Harcamalar halkın gözü önünde, saydam bir şekilde gerçekleştirilebilir.
2. Vergi oranları halka daha yakın olarak belirlendiği takdirde, yerel kamu hizmetleri artarak gelişir ve yerel halk, idari hizmetlerden daha fazla memnun kalabilir.
3. Mali yerinden yönetim yerel hesap verilebilirliğin artırılmasına katkıda bulunabilir. Yerel hesap verilebilirlik, yerel yöneticilerin kararlarından sorumlu olmalarıdır. Seçim sisteminin ve mali yerinden yönetimin iyi işlemesi yerel sorumluluğu geliştirebilir.
4. Daha güçlü yerel yönetim milli yapılanmaya katkıda bulunabilir. Çünkü, yerel halk yerel yönetimleri, merkezi idareden daha yakından tanıyabilir.
5. Yerel kaynakların seferberliği artırılabilir. Çünkü yerel yönetimler ekonomik durumlarının gerektirdiği gelirleri vergi koymak suretiyle, merkezi idareden daha kolay temin edebilirler.

Agrawal ve Ribot (2000) yerinden yönetimin temelini oluşturduğunu söyledikleri üç ayrı boyut önermektedirler: Aktörler, güçler ve hesap verebilirlik. Onlara göre, çeşitli aktörlerin güçlerini anlamadan, güçlerini kullandıkları alanları; kime karşı ve nasıl sorumlu olduklarını bilmeden yerinden yönetimi anlamak olanaksızdır. Agrawal ve Ribot'ın (2000) kavramsallaştırmasında, yerinden yönetimin siyasal ve yönetsel alanları bu üç temel analitik boyutun karışımı olarak tanımlanır. Bu bakış açısıyla mali güçler yönetsel ve siyasal olarak devredilebilen gücün bir türüdür, analitik olarak yerinden yönetimin ayrı bir türü değildir (Agrawal ve Ribot, 2000, 7).

Görüldüğü gibi yerinden yönetim aktörler, güçler ve hesap verebilirlik ilişkilerinden de etkilenmektedir. Sözü edilen boyutların açıklamaları şöyledir (Agrawal ve Ribot, 2000, 7-11):

Aktörler. Yerel arenada kamu kaynakları üzerinde etkili olan aktörler atanmış ya da seçilmişler, sivil toplum örgütleri (NGOs), liderler, nüfuzlu kişiler, topluluklar, kooperatifler, kurullar olabilir. Bu aktörlerin her birinin tarihsel, sosyal ve siyasi yapılarına bağlı olarak ve ideoloji, zenginlik, soy, seçim, memuriyet gibi faktörlere dayanabilen değişik güçleri bulunmaktadır. Bu aktörler aynı zamanda, inançları, amaçları, kişisel ya da ortak oluşları, örgütlerinin iç yapısı, üyeleri, kaynak sağlama ve tabi oldukları kurallar yönünden birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Yerinden yönetimin, sosyal hayatın farklı düzeylerinde bulunan aktörlerin güçlerini kullanmalarının değişimi ile ilgisi bulunmaktadır. Herhangi bir aktör ya da aktörler birliği, yerinden yönetimin ortaya çıkarması gerektiği yasal oluşumlar olarak görülebilir. Belirli aktörlerin davranışları onların ilgilerine göre sürdürüldüğü için, farklı aktörlere devredilen aynı tür güçlerin değişken sonuçlar ortaya çıkarma olasılığı bulunmaktadır.

Güçler. Yerinden yönetimi anlamaya yardımcı dört önemli karar alma gücü bulunmaktadır. Bunlar: (1) Kural koyma ya da eski kuralları değiştirme gücü, (2) Kaynakların ya da fırsatların nasıl kullanılacağı ile ilgili kararlar verme gücü, (3) Yeni ya da değiştirilmiş kuralları uygulama ve bunlara uyumu sağlama gücü, (4) Kural koyma ve uyum sağlama çabalarında ortaya çıkan anlaşmazlıklara hükmetme gücü. Yukarıdaki dört kategorinin herhangi biriyle ilişkili siyasi-idari hiyerarşinin daha alt düzeylerinde arttırılmış karar alma gücü, yerinden yönetimin çeşitli biçimlerini meydana getirir.

Hesapverebilirlik. Karar alma ve kural yapma güçlerinin daha alt düzeydeki aktörlere dağıtımı yerinden yönetimi ortaya çıkarır. Yerinden yönetimin etkililiği hesapverebilirlik boyutuna bağlıdır. Eğer güçler, seçmenlerine karşı sorumlu olmayan ya da sadece kendilerine veya yönetim yapısı içindeki üst birimlere karşı sorumlu olanlara aktarılsa yerinden yönetimin belirtilen amaçlarını gerçekleştirme olasılığı yoktur. Yerinden yönetimin etkili olabilmesi için seçmenlerin karşı koyucu bir denge gücüyle

uygulamalarda yer alması gerekir. Hesapverebilirliğin tüm halleri ilişkiseldir. Hesapverebilirliğin doğasını anlamak için aktörlere bakmak gerekmektedir. Hesapverebilirlik aynı zamanda yerele aktarılmış gücü elinde bulunduran aktörlere karşı uygulanan denge gücüyle ilgilidir. Hesapverebilirlik daha çok kamu aktörleriyle ilgilidir. Aktörlerin yerel seçmenlere karşı sorumlulukları çeşitli yollarla olur. Bunlardan en bilineni seçim süreçleridir. Seçimler önemli olduğu halde yeterli olamayabilir. Çoğu seçilmiş görevli, seçim sistemi iyi düzenlenmiş olsa bile seçmenlerine karşı sorumlu değildir. Seçilmiş ya da diğer yerel aktörlerin yerel ya da aşağı doğru hesapverebilirliklerinin artışı için gerekli diğer mekanizmalardan bazıları azledilme süreçleri, referandum, yasal yollar, medya, sivil toplum örgütleri, bağımsız denetleyiciler, izleme ve değerlendirme, dernekler ve birlik hareketler tarafından yapılan siyasi baskılar ve lobi faaliyetleri, eğitim, liderlerin ve toplumların inanç sistemleri, performans ödülleri, geniş katılım, sosyal hareketler, toplumsal huzursuzluk ve direnme tehlikeleri, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki gözetimi ve vergilendirme. Tüm bu mekanizmalar yerel hesapverebilirliğe katkıda bulunabilir.

Yerinden yönetim geniş anlamda düşünüldüğünde hizmetlerin yürütülmesinin sivil toplum örgütlerine ve özel sektöre aktarılmasını da ifade etmektedir (Rondinelli ve Cheema, 1983, 18; Cheema, 1983, 204; Rondinelli, 1999, 4; Miller, 2002, 3; Kalabalık, 1999, 406 ve 2005, 125; Eryılmaz, 1995, 74; Acartürk ve Özgür, 2004, 146). Bu yüzden burada sivil toplum ve özelleştirme de ele alınmaktadır.

Sivil toplum. Sivil toplum, gönüllü, kendi kendini ortaya çıkaran, kendi kendini destekleyen, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında örgütlü bir sosyal yapılandırma. Sivil toplum devletten özerk olmayı içerir ama devlete yabancılaşmayı gerektirmez (Diamond, 1994; Akt. Sarıbay, 2000, 448).

Sivil toplum örgütlerinde, mesleki çıkar sağlama amacı bulursa da, kamusal ya da toplumsal alanda çalışma ve hizmet görme düşüncesi ağır basar. Kamusal alanda hizmet gören dernekler, kamusal ya da toplumsal amaca yönelmiş vakıflar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve işçi ve işveren sendikaları bu kapsam içindedir. Bu kuruluşların bazıları baskı

grubu olarak sayılsalar da, özellikle yerel yönetimlerde, kamusal alanda hizmet görebilirler; siyasal, toplumsal ve ekonomik içerikli projeler üretebilirler (Aliefendioğlu, 1999, 243).

Modern toplumlarda belirli amaçları gerçekleştirmek ya da belirli konularda kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için çalışan, gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlar bulunmaktadır. Gönüllü kuruluş üyelerini bir araya getiren hedeflerin başlıcası, toplum için bir şeyler yapabilme isteğidir. Bunun yanında ortak bazı çıkarlar da bu tür kuruluşların gerçekleştirmek istediği amaçlar arasında yer alabilir. Eğitim, çevre, aile gibi değişik konularda hizmet veren gönüllü kuruluşlar, kamuoyunu yönlendirebilme ve seslerini duyurabilme derecelerine göre toplumda farklı yerler alabilmektedirler (Ural, 1995, 13).

Sivil toplum ve onun kâr amaçsız, gönüllü kuruluşlarının, dünyada gittikçe artan bir önem sahip oldukları söylenmektedir. Devlet ve piyasa arasında aktif olduğu için bu örgütler üçüncü sektör olarak da adlandırılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının özellikle yerel düzeyde sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi kamu hizmetlerinin sunulmasında anahtar aktörler olduğu ifade edilmektedir (Jenei, Kuti, Horváth ve Palotai, 2005, 74-75).

Sivil toplumun son yıllarda daha fazla etkin hale gelmesi ve kamu yönetimi üzerindeki baskılarını artırması, bireylerin devletten beklentilerini de artırmıştır. Bu taleplere cevap verebilmek için kamu bürokrasisinde yeniden yapılanma ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, sivil toplum örgütlerinin etkin yeni konuları, merkezi yönetimi hizmetlerin yerinde görülmesini sağlayacak yöntemlere başvurmaya zorlamaktadır (Çevik, 2004, 114).

Özelleştirme. Günümüzde gerek dünyada gerekse Türkiye’de merkezi yönetim ile yerel yönetimler düzeyinde kamu hizmetlerinin daha etkin, daha verimli ve daha az maliyetle yürütülmesine yönelik yeni yöntem arayışları yoğunluk kazanmıştır. Kamu hizmetlerinin kamu kuruluşları eliyle yürütülmesine alternatif olan yöntemler arasında en fazla önem kazanan ve en fazla tartışılan özelleştirme (Ulusoy ve Akdemir, 2006, 380).

Özelleştirme dar anlamıyla, sermayesinin tamamen veya kısmen devlete ait olduğu girişimlerde, devlete ait payların kısmen ya da tamamen özel kişi veya kuruluşlara satılmasıdır. Geniş anlamda özelleştirme ise özellikle ekonomik etkinlikleri bakımından sınırlandırılmış ve küçültülmüş bir devlet anlamına gelmekte; serbest piyasa ekonomisi uygulamasının önündeki tüm engellerin kaldırıldığı bir ekonomik ve toplumsal düzen yaratmaya yönelik karar, eylem ve işlemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Kamu Yönetimi Sözlüğü, 1998, 192).

Özelleştirmenin temel çıkış noktası devleti küçültmek ya da devletin yetki alanını daraltmaktır. Devleti küçültmenin yollarından biri de yerel yönetimleri yeni yetkilerle donatmaktır. Bu yüzden yerel yönetimler özelleştirme uygulamaları için bir araç olarak görülmektedir. Çünkü merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerindeki denetim yetkisiyle, özel kesim önünde engel olarak görülmektedir (Karakılıçık ve Özcan, 2005, 9).

Türkiye’de, özelleştirme ile toplumun önüne konulan hedeflerin gerçekleşmediği, özelleştirmenin söylenen yararlarını ekonomiye yaymada başarılı olunamadığı belirtilmektedir. Kötü yönetildiği iddia edilen kurumlar özelleştirilince buraları yönetenlerin yüksek maaşlarla yine devlette makam buldukları fakat alt düzeydeki çalışanların hüsrana uğradıkları söylenmektedir (Doğru, 2007, 11).

Yerinden Yönetimin Olumlu Yönleri

Yerinden yönetime artan ilginin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Yaygın inanışa göre, bazı sakıncaları olabilse de yerinden yönetim kamu harcamalarında etkinliği arttırmanın etkili bir aracıdır. Ayrıca, merkezileşmiş geniş bürokratik yapının son yıllardaki başarısızlığına bir tepki olarak gelişmekte olan ülkelerde yerinden yönetime gidilmektedir. Diğer yandan yerinden yönetim, ekonomideki merkezi yönetimin gücünü kırmanın bir yolu olarak da görülmektedir (Martinez-Vazquez ve McNab, 2001, 1-2).

Tercihlerin denkleştirilmesi, etkenlik, hesapverebilirliğin artması genellikle yerinden yönetimin olumlu yanları olarak düşünülür. Halka daha yakın olma ve yerel tercihler hakkında daha iyi bilgi sahibi olma

imkanlarından dolayı, yerel yönetimler vatandaşlara hizmet sunmada daha iyi konumdadırlar. Bölgelerarası rekabetten dolayı kamu hizmetleri daha verimli ve yenilikçi yapılabilir. Yönetenler ile yönetilenler arasındaki mesafeyi azalttığı için, yerinden yönetimin katılımı teşvik etmesi ve hesapverebilirliği geliştirmesi beklenir (Kolstad ve Fjeldstad, 2006, 3).

Kıt kaynakların en iyi şekilde kullanılması, merkezi planlamanın temel ilkesidir. Bunun için de hangi mal ve hizmetlerin talep edildiğinin iyi saptanması gereklidir. Bu açıdan yerel yönetimlerin, yerel karakterdeki hizmetleri merkezi yönetime nazaran çok daha iyi bir biçimde yapacakları düşünülmektedir (Nadaroğlu, 1994, 209-210).

Bürokratik zorluklar ve gereksiz kırtasiyeciliğin kaynağında, hizmetlere ve yatırımlara ilişkin tüm kaynakların merkeze alınması, tüm ödenek tahsislerinin merkezden yapılması gibi merkezden yönetim ilkelerinin yattığı söylenerek yerinden yönetim sisteminin bunları azaltacağı düşünülmektedir. Belli hizmetlere ilişkin yetki ve sorumlulukların yerel yönetimlere aktarılmasıyla bürokratik işlemler ve yazışmaların azalacağı, merkezden aylarca karar, ödenek ve onay bekleme ortadan kalkacağı için hizmetlerin gecikmesinin önleneceği ileri sürülmektedir (Çoker, 1995, 97).

Güçlü yerel yönetim kurumunu oluşturan niteliklerin demokratik değerler ve ilkelerle de yakın ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Yerel hizmetler üzerinde karar verme, kaynak bulma ve uygulama yetkilerinin yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda, merkez yönetiminin sultasını altında olmayan yerel yönetimlere bırakılmasının yerel demokrasiye inancın ve yerel seçmen ile politikacıya güvenin ifadesi olduğu söylenmektedir (Yalçındağ, 1992, 17).

Avrupa'da, yerel siyasi özerkliğin artırılması arzu edilen bir gelişme olarak görülmektedir. Merkezi bürokratik denetimin ve gözetimin yerel düzeyde hizmetlerin ve üretilen işlerin doyuruculuğunu azalttığı, engellediği ve yerel düzeydeki sorumluluğun kavranmasını zorlaştırdığı ifade edilerek yerinden yönetim uygulamalarının artan bir şekilde etkinleştirildiği belirtilmektedir (Erençin, 1994, 3).

Yerinden yönetim ve dayandığı ilkeler, Avrupalı'nın günlük yaşamına ve kamu bilincine mal olmuş değerler olarak kabul edilmektedir. Yerel özgürlüklerin, Avrupa'da yurttaşların hak ve özgürlüklerinin mantıksal ve zorunlu bir ögesini oluşturduğu söylenmektedir. Özerk yerel yönetim kavramının , insan haklarının ve demokrasi ilkelerinin ayrılmaz bir parçası olduğu, korunması ve sürekli olarak geliştirilmesi zorunluluğu bulunduğu belirtilmektedir (Keleş, 1995, 3).

Görüldüğü gibi bazıları tarafından yerinden yönetim, merkezi yönetimden kaynaklandığı düşünülen sorunları aşmanın bir aracı olarak görülmektedir. Ayrıca yerinden yönetimle kaynakların daha etkin kullanılacağı ve daha demokratik bir ortam oluşturulacağı kabul edilmektedir.

Yerinden Yönetimin Olumsuz Yönleri

Yerinden yönetim yozlaşmaya neden olabilir. Çünkü yozlaşma için yerel düzeyde daha fazla fırsatlar vardır. Yerel politikacı ve bürokratlar oy desteği ve maddi destekler yüzünden yerel çıkar gruplarının talepleriyle daha fazla karşı karşıya kalabilirler. Ulusal bürokratların bir yerden bir yere taşınmaları, onların yerel baskı gruplarıyla etik dışı ilişkiler kurmalarını zorlaştırır. Fakat yerel bürokratlar görevlerini aynı yörede yaptıklarından yerel çıkar gruplarıyla etik dışı ilişkilerde bulunma olasılıkları artar. Yerel düzeyde, yozlaşmanın varlığı için daha az engeller vardır. Yerel bürokratlar, ulusal bürokratların ulusal politikacılarla olan ilişkilerine nazaran, yerel politikacılarla daha az bağımsız ilişkiler kurabilirler. İzleme ve denetim ulusal düzeyde yerel düzeyden daha iyi gelişmiştir. Medyanın baskısı, ulusal yozlaşma için yerel yozlaşmadan daha büyüktür (Prud'homme, 1994, 10-11).

Bir çok ülkede geçerli bir seçim sistemi kurulmuş olsa bile, güçlü seçkinler yerel seçimlere geniş tabanlı katılımı zorlaştırabilir. Bu durum seçimler yoluyla hesapverebilirliği gizler. Böylelikle, özellikle gelişmekte olan ülkeler daha fazla yozlaşmış bürokrasiye maruz kalabilirler (Nupia, 2005, 3).

Yerinden yönetim öz kaynakların düzensiz kullanımına yol açabilir. Yerel yönetimlere daha fazla mali kararlar aktarılması ülke düzeyinde eşitsizliği artırır ve merkezi yönetimin bunları gidermek için gerekli

politikalarını azaltır. Yerel kurumlar, olanakları zorlandığında görevleri ehli olmayanlara yaptırabilirler (Kolstad ve Fjeldstad, 2006, 3-4).

Merkezi yönetime göre yerinden yönetim kuruluşlarında bürokratlara sağlanan ödül, terfi gibi desteklerin düşük olabilmesinin, yerinden yönetim kuruluşlarını yüksek kaliteli bürokratlar için daha az cazip kılacağı söylenmektedir. Ayrıca merkezi yönetim dairelerinin daha güçlü ve prestijli görülmesi, yerele göre daha ciddi denetim sağlanması, sağlanan desteklerin geniş olması gibi etkenlerin de yüksek kaliteli bürokratların merkezi yerele tercih etmelerine sebep olacağı düşünülmektedir (Fisman ve Gatti, 2002, 328).

Gelişmiş kapitalist ülkelerde 1970'lerden sonra başlayan ekonomik durgunluk, kârlılığın azalması, petrol fiyatlarının aşırı artması gibi sorunların kapitalizmi zor durumunda bırakmış olduğu söylenmektedir. Yeni dünya düzeni, yeni sağ, yeniden yapılanma ya da yapılandırma gibi süreçlerin de kapitalizmin evriminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelere verilen borç para ve faizlerinin geri dönüşünün güvence altına alınması düşüncesi bu dönüşümde önemli bir etken olarak görülmekte; Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi kuruluşların etkisiyle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaştırılmaya çalışılan yeniden yapılanma uygulamalarının öncelikle gelişmiş kapitalist ülkelerin sorunlarını çözmeyi hedeflediği iddia edilmektedir (A.Ş. Aksoy, 1998, 3-4).

Aktan (1998, 4), yerelleşmenin yerel demokrasiyi güçlendirmek için önemli olduğunu, yerel yönetimlerin merkezi yönetimin boyunduruğundan kurtarılmaları gerektiğini söylemekle beraber, yerelleşme ya da yerinden yönetimin yerel tiranlığı ve despotizmi ortaya çıkarabilecek bir etki de gösterebileceğini belirtmektedir. Ayrıca yerinden yönetimin mükemmel bir yönetim olacağını düşünmenin hayalden başka bir şey olmadığını, yerel yönetimlerin her istediklerini yapabilmelerinin yerel demokrasiyi yozlaştırabileceğini vurgulamaktadır (Aktan, 1998, 4).

Kamu hizmetlerinin çok büyük bir bölümünün merkezi yönetimin sorumluluğundan alınarak yerel yönetimlere devredilmesinin pek de iyi niyetli olmadığı söylenmektedir. Aşırı merkeziyetçiliğin yerel işleyişlerde etkinsizlik yarattığı tartışmalarına yanıt olarak getirilmeye çalışılan projenin (Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı), merkezi yönetimi yerel yönetimler lehine, her ikisini birlikte piyasa lehine yasaklamaya çalıştığı ifade edilmektedir. Mevcut kamu yönetiminde sorunlar olduğu kabul edilmekle birlikte, yapılmaya çalışılanın bütün kamu hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi, iktidarda özel sektöre yer açılması olduğu ileri sürülmektedir (Yıkılmaz, 2003).

Görüldüğü gibi, yerinden yönetimle beraber aşılması beklenen sorunların çözülmesinin garantisi yoktur. Çünkü yerinden yönetimde, çok çeşitli ve hiç hesaba katılmayan birçok faktör etkili olabilmektedir. Bazıları tarafından ise yerinden yönetim, kapitalizmin ve gelişmiş ülkelerin sorunlarının aşılmasının aracı olarak kabul edilmektedir. Günümüzde yerinden yönetim, yerelleşme, sivil toplum gibi tartışmaların devam ettiği görülmektedir. Bütün bu tartışmaların, gerek kamu yönetiminin gerekse de sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi kapsamında, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetleri de etkilediği söylenebilir. Çalışmanın ilerleyen kısmında korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin gelişimi ele alınmaktadır. Ayrıca korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili dünyadaki uygulamalara da değinilmektedir.

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK HİZMETLERİNDE GELİŞMELER

Her toplum geleceğinin güvencesi olan çocuğu ve birliğinin temeli olan aileyi korumak için gelenek, görenek ve yasalarıyla gereken düzenlemeleri yapar. Zamanla bu tür düzenlemeler uluslararası bir boyut kazanmıştır. Örneğin, 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi birçok ülke tarafından onaylanmış, çocukların korunması konularında önemli hükümler içeren uluslararası bir belgedir (Koşar, 1987, 69).

Türkiye’de çocukların korunması konuları olumlu ve olumsuz yönleriyle çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar gelmiştir. Bu kısımda genel olarak bu hizmetler daha çok örgütlenme bakımından ele alınmaktadır.

Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türk tarihinde aile, başlangıcından günümüze kadar yaşamın ve toplumun temel birimi olarak ele alınmıştır. Geleceği sağlayan çocuk, Orta Asya atlı göçebe kültüründe sevgi, sevecenlik ve güvenlik altında at üstünde; yerleşik düzende ise nine, anne, teyze, hala ve kardeşlerin kollarında ninnilerle, hikayelerle büyütülmüş; güçlü gelenek ve görenek, aile içi ve dışı yaşamda çocuğun özenle korunup gözetilmesini sağlamıştır (Tuncer, 1994, 21-22).

İslamiyet sonrası Türk devletlerinde, özellikle İlhanlılar ve Selçuklular döneminde yetim çocukları korumak amacıyla yaptırılan vakfiyeler büyük önem arz etmektedir. İlhanlı prenslerinden Gazan Mahmut Han tarafından yaptırılan “Gazan Mahmut Han Vakfiyesi” ve Selçuklular zamanında Erbil Atabeyi olan Muzaferüddin Ebu Said Gökbörü tarafından yaptırılan “Gökbörü Vakfiyesi” bunların ilk örneklerindedir. Bu tür sosyal kurumlar içinde, yetim ve terk edilmiş çocukların korunduğu ve her türlü ihtiyaçlarının karşılandığı yetimhaneler bulunmaktadır (İnanç, 2003, 20).

Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar konusu, yüzyıllar boyunca hayırsever kişiler tarafından kurulan vakıfların hizmet alanı içinde kalmış, devletin koruyucu yardım ve müdahalesine gerek duyulmamıştır. Çeşitli vakıflar aracılığıyla, özellikle bazı Osmanlı hükümdarları tarafından kurulan yetimhaneler vasıtasıyla bir kısım kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların korunması konusunda dini emirlerin ve şefkat duygularının gereklerine uygun hizmetler yapılmıştır (Fer, 1970, 19).

Osmanlı Devleti’nde, 19. yüzyılın ortalarından itibaren hukuk ve eğitim alanındaki yenileşme hareketleri, Avrupa’dan etkilenmeler ve Osmanlı aydınlarının çabalarıyla, vakıfların yanı sıra devletin de korunması gereken çocuk konusuna el attığı ve bazı kurumlar oluşturmak üzere harekete geçtiği görülmektedir (Uluğtekin, 2001, 8). Tanzimat’ın ilanından sonra yetim çocukların haklarının ve mallarının korunması amacıyla yeni kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır. Bunlardan ilki 1851 yılında kurulan Eytam Nazırlığıdır. 1860’lı yıllarda Tuna Valisi Mithat Paşa tarafından ıslahhaneler,

1872'de Darüşşafaka, 1903'te Darülhayr-ı Ali, 1915'te Trablusgarp ve Balkan savaşlarında babalarını kaybeden çocukların korunması amacıyla Darüleytamlar ve ilk kuruluş tarihi hakkında kesin bir anlaşma olmayan (1908, 1917, 1921 gibi) Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur (İnanç, 2003, 21). Aşağıda bu gelişmeler genel olarak ele alınmaktadır.

Eytam Nazırlığı

Yetim mallarının korunması ve kullanımlarıyla ilgili şikayetlerin artması üzerine Osmanlı Devleti bir takım düzenlemeler yapma gereği duymuştur. Bu amaçla Eytam Nezaretinin kurulması kararlaştırılmış ve nizamnamesi (tüzük) yayınlanmıştır. Bu nezaret Şeyhülislamlık makamına bağlı olarak 31 Aralık 1851 tarihinde kurulmuştur (Çanlı, 2003, 60).

Eytam nizamnamesi ile, yetim mallarının korunması ile ilgili uygulamalar yeni bir düzene kavuşturulmuştur. Bu nizamnameye göre, Eytam Nezareti devletin ilgili diğer birimleriyle işbirliği içinde çalışarak, yetim kalanların mallarının korunması için dönemin şartlarına uygun olarak çalıştıracaktır. Malların korunması ve işletilmesi sırasında yetimin menfaati kesin olarak korunacak, çocuk olgunluk yaşına geldiğinde de gerekli muhasebesi yapılarak, bütün malı mülkü kendisine eksiksiz olarak teslim edilecektir. Daha sonraları yetim mallarının korunması amacıyla çeşitli nizamnameler de çıkarılmıştır (Yazıcı, 1994, 46-47).

Islahhaneler

Mithat Paşa (1822-1884), valilik yaptığı yerlerde küçük yaşta Müslüman ve Hıristiyan çocukları için eğitim öğretime başlangıcın ilk kademesi olmak üzere, mahalle mektepleri açtığı gibi kimsesiz çocuklar için de islahhaneler kurmuştur. Mithat Paşa'nın islahhaneleri kumasında kimsesiz çocukların, sokaklarda bakımsız ve terbiyeden mahrum, kötü huylar edinerek ileride hapisanelere düşmelerini önlemek fikri önemli olmuştur. Islahhanelerde beş altı yaşlarından büyük 12-13 yaşlarından küçük çocuklar beslenip barındırılmış, giydirilmiş, okuyup yazma, bazı temel matematik hesapları öğretilmiş, her çocuğun dinine göre Müslüman veya Hıristiyan hocaların gözetiminde birer sanat sahibi olarak yetiştirilmeleri sağlanmıştır.

Ülkemizde bir bakıma sanayi ve sanat okullarının başlangıcı sayılabilecek ıslahhanelerde verilen eğitim halkın da ilgisini çekmiş ve halk kendi çocuklarını da buraya vermek istemiştir. ıslahhaneler yalnız yetim çocuklar için kurulduğundan başlangıçta bu istekler kabul edilmemiş ancak zamanla ücret karşılığında ana babası olan çocuklar da kabul edilmeye başlanmıştır (Yazıcı, 1994, 49).

ıslahhaneler daha çok ıslahhane sandıklarında toplanan yardımlarla açılmıştır. ıslahhanelerin cari giderleri, döner sermaye gelirleri yanında mal varlığı kendilerine tahsis edilen bağ, bahçe, han, ev, değirmen vb. emlak ile bazı resmi işlemlerden alınan yüzdelerle karşılanmıştır (C. Öztürk, 2005, 134).

Darüşşafaka

Tanzimat ve ıslahat fermanlarından sonra Osmanlı'nın sosyal hayatında hızlı değişimler meydana gelmiştir. Bu dönemlerdeki sosyal alanı etkileyen köklü değişiklikler eğitim sistemine de yansımıştır. Geleneksel eğitim kurumlarının yanında tamamen batılı tarzda yeni okullar açılmaya başlanmıştır. Darüşşafaka da bu ilk ve modern eğitim kurumlarından birisidir. Darüşşafaka, modern bir eğitim kurumu olmasının yanında öksüz, kimsesiz, fakir çocuklara özgü olması, Osmanlılarda bir derneğin himayesinde kurulan ilk parasız özel okul olması nedeniyle önemlidir. Darüşşafaka'nın temelleri Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye (İslam Okutma Kurumu) adlı derneğin kuruluşuyla atılmıştır (Koç, 2003, 183).

Darüşşafaka'nın kurulmasında Ermeni, Rum ve Yahudilerin kilise ve cemaatlerinin yardımlarıyla açtıkları okulların önemli etkileri olmuştur. Bu okullardan çıkanların hayat ve ticaret alanında iyi mevkiler edindiklerini gören bir kısım Müslüman aydınlar tıpkı onlar gibi fakir Müslüman çocuklarını okutmak ve onlara hayatta gerekli bazı şeyleri öğretmek istemişlerdir (Ergin, 1977, 487).

Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye kurucuları, yetenekli ve yoksul kız ve erkek Müslüman çocuklarına daha yüksek düzeyde eğitim ve öğretim olanakları sağlayabilmeyi amaçlamışlardır. Paris sefaretinden İstanbul'a

gelerek cemiyete katılan Sakızlı Esat Paşa, Fransa'da gördüğü asker yetimlerinin eğitimine özel bir okulun planlarını, programını, ders kitaplarını, hatta öğrenci giysilerini örnek olarak getirmiştir. Esat Paşa'nın bu önerileri cemiyet üyelerince benimsenerek Darüşşafakatü'l İslamiye adıyla okulun kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Okul için gerekli arsa devrin Padişahı Sultan Abdülaziz'in bağışlarıyla satın alınmış, okul binasının projesi ise Dolmabahçe Sarayı'nın mimarı Balyan Efendi tarafından hazırlanmıştır. 17 Haziran 1873'de yapımı bitirilen okulda 28 Haziran 1873'de derslere başlanmıştır. Yapım sürerken 3 Ocak 1873'de okulun adı Darüşşafaka olarak değiştirilmiş ve ilk mezunlar 1881 yılında verilmiştir (Darüşşafaka Cemiyeti, 2006).

Darüşşafaka'nın ilk kuruluş ve gelişim devresinde (1873-1894) derslerin çoğu askeri okulların seçkin öğretmenleri tarafından verilmiştir. Mali sorunlar nedeniyle zamanla okulda huzursuzluklar baş göstermiş ve cemiyetin faaliyetleri II. Abdülhamit tarafından yasaklanmış (1894-1903), bir ara okul Maarif Nezaretine bağlanmış (1903- 1908) ve II. Meşrutiyet öncesi okulda eğitim kesilme noktasına gelmiştir. II. Meşrutiyet döneminde okul ve dernek üyeleri bir araya gelerek okuldaki eğitimi canlandırmışlardır. Cumhuriyetin ilanından sonra okul Darüşşafaka Lisesi adını almıştır. Savaşlar da Darüşşafaka'yı oldukça olumsuz şekilde etkilemiş; bir kısım göçmenlerin okulda barındırılması nedeniyle okulda dersler yapılamamış, çoğu subay olan öğretmenlerin cepheye gitmesi nedeniyle dersler aksamıştır (Koç, 2003, 188-189).

Uzun yıllar boyunca yaşanan bütün sıkıntılara, değişen devir ve koşullara rağmen Darüşşafaka bugün de Türk eğitim öğretim örgütünün önemli bir kurumu olarak kimsesiz ve yetim çocukları yetiştirmeye devam etmektedir. Darüşşafaka Cemiyeti tarafından yönetilen ve finanse edilen bu kurum, günümüzde kız ve erkek başarılı öğrencileri sınavla seçerek alan bir okul durumundadır (Akyüz, 2000, 439).

Darülhayr-ı Ali

Osmanlı devletinde 19. yüzyılın son yıllarında Darülhayr, Darüleytam gibi kurumlar gündeme gelmeye başlamıştır. Bunların gündeme gelmesinde 1890 Ermeni olayları ve sayıları binlerle ifade edilen Ermeni yetimleri sorununun bir uluslararası politika malzemesi haline dönüşme ve böylece Osmanlı Devleti üzerindeki dış baskının artması tehlikelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. II. Abdülhamit yönetimi, Anadolu'daki Ermeni yetimlerine yönelik misyonerlerin faaliyetlerini engellemek amacıyla, devlet tarafından yetimhaneler açılmasını ve buralarda her sınıf halkın çocuklarının kendi milliyet ve dinlerini koruyacak şekilde yetiştirilmesini istemiştir. Bu amaçla çeşitli vilayetlerden misyonerlerin elinde bulunan ve kimsesi bulunmayan yetimlerin İstanbul'a getirilmesi düşünülmüştür. Ancak gerek İstanbul'da gerekse diğer vilayetlerde büyük bir darüleytam kurulmasının maddi zorlukları ortaya çıktıkça Sultan Abdülhamit daha küçük bir projeye (Darülhayr-ı Ali) yönelmiştir (Özbek, 1999, 14-16).

İlgili yönetmeliğe göre, Darülhayr-ı Ali'ye kabul edilecek çocuklarda geçimlerini sağlayamayacak durumda olmak, 10 yaşından büyük olmamak, bulaşıcı hastalığa sahip olmamak, bünye olarak sanat icra etmeye uygun olmak gibi özellikler aranmıştır. Okul idaresi, hiçbir öğrenciyi doğrudan doğruya okula alma yetkisine sahip olmayıp, başvuracak öğrencilerden gerekli şartları taşıyanlar, Maarif Nezareti tarafından seçilip okula gönderilmişlerdir (C. Öztürk, 1999).

Darülhayr-ı Ali, Osmanlı Devleti'nin korunmaya muhtaç çocukları koruma altına alma düşünce ve politikasını yansıtmaya bakımından oldukça önemlidir (C. Öztürk, 1999). 1903 yılında II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yıldönümü kutlamalarında açılışı yapılan bu kuruluş doğrudan Abdülhamit'in girişimiyle kurulmuş ve Hazine-i Hassa'dan mali olarak desteklenmiştir. Buraya öğrenci alımlarında Abdülhamit bizzat müdahil olmuştur. Darülhayr-ı Ali'nin "müslüman yetimlerin ve kimsesiz çocukların durumuyla bizzat ilgilenen ve onları himayesi altına alan sultan" imajının güçlendirilmesine hizmet ettiği söylenmektedir. Darülhayr-ı Ali Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle 1909 yılında kapatılmıştır (Özbek, 1999, 12).

Darüleytamlar

Kimsesiz, yetim çocukların devletçe korunmasını ve eğitilmesini amaçlayan ilk önemli adım Meşrutiyet döneminde Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) tarafından Darüleytamların kurulmasıdır (Fer, 1970, 20). Bu kuruluşların ortaya çıkmasında savaşlar sonucunda çok sayıda çocuğun babasız kalması, göçmen ya da mülteci olarak ülke topraklarına gelmiş olması önemli rol oynamıştır. Özellikle şehit çocuklarının korunması ve eğitimi için ülkenin çeşitli yörelerinde acil olarak Darüleytamlar açılmaya başlanmıştır. Darüleytamlar evlad-ı şüheda vergisiyle desteklenmiştir. 2 Nisan 1917'de çıkarılan bir kanunla (Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili ve Müteferriatı Hakkında Kanun) Darüleytamların mali kaynakları ve verecekleri bakımın nitelikleri tanımlanmıştır. Bu kanuna göre Darüleytamlar Maarif Nezaretinde katma bütçeli tüzel kişiliğe sahip bir genel müdürlükte toplanmış; buralarda tarım ve sanat öğretimi yapılması hükme bağlanmıştır (Uluğtekin, 2001, 10).

Darüleytamlar binlerce çocuğa hizmet vermiştir. Büyük ilgi gören Darüleytamlar hakkında gerek basında gerekse Meclis-i Mebusan'da zaman zaman tartışmalar yaşanmıştır. Darüleytamlar çeşitli aşamalardan geçerek Cumhuriyet döneminde de varlıklarını devam ettirmişlerdir (Okay, 1999, 13). Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kurulmasıyla Darüleytamlar Eğitim Bakanlığında alınarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlanmıştır. Darüleytamların gelirleri ise bakanlık bütçesinden ayrılacak yardımlar, belediye ve özel idare bütçelerinden ayrılacak ödenekler, dışarıdan yapılacak bağışlar ve kurumun çalışmalarından elde edilen gelirlerden oluşmaktadır (Fer, 1970, 22).

Bir süre Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında kalan Darüleytamlar daha sonra tekrar Eğitim Bakanlığında bağlanmıştır. 1926 yılında adları "şehir yatı okulu" olarak değiştirilen Darüleytamlar aynı yıl kapatılmıştır (Erkan ve Erkan, 1987, 66-67).

Darüleytamlar belli bir süre için ihtiyacı karşılamış fakat her yeni açılan şube kısa sürede dolmuştur. Darüleytamlar ile ilgili tartışmaların

yoğunlaşması ve bunların ihtiyacı karşılayamayacak duruma geldiğinin kabul edilmesi sonucunda yeni, daha düzenli ve daha az çocuğa daha kaliteli hizmet vermesi düşünülen bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç ve düşünceler bir Himaye-i Etfal girişimini ortaya çıkarmıştır (Okay, 1999, 13).

Özellikle birinci dünya savaşı yıllarında, savaşın çocuklar üzerindeki etkilerinin son derece olumsuz olduğu görülmektedir. Bu dönemlerde bir çok Ermeni çocuk Müslüman aileler yanına ve Darüleytamlara yerleştirildiği gibi yine çok sayıda Müslüman çocuklar da misyonerlerin yetimhanelerine yerleştirilmiştir (Başyurt, 2006).

Himaye-i Etfal Cemiyeti

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ilk kuruluş yılı hakkında ortak bir anlaşma yoktur. Her ne kadar Himaye-i Etfal Cemiyeti denince akla 1908 yılında Kırklareli'nde yerel olarak kurulan cemiyet, 1917 yılında İstanbul'da kurulan cemiyet ve 1921 yılında Ankara'da kurulan cemiyet akla gelse de bunların dışında özellikle kadınların etkili olduğu Çocuk Esirgeme Derneği ve Himaye-i Etfal adlarını kullanan dernekler de kurulmuştur (Akbayrak, 1988; Şahin, 1997, Okay, 1999; Sarıkaya, 2003).

Kırklareli'nde yerel olarak kurulan (1908) cemiyet çalışmalarını Balkan Savaşlarına kadar sürdürmüştür. Bu cemiyet 1917 yılında İstanbul'da genel bir tarzda oluşturulan Himaye-i Etfal Cemiyeti ile birleşmiştir. Çeşitli şubeler açan bu cemiyet bir padişah iradesiyle kamu yararına çalışan cemiyet olarak kabul edilmiştir (Akbayrak, 1988, 31).

İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti, savaş yıllarında olduğu gibi Mondros Mütarekesinden sonra da çocukların sahiplenilmesi ve korunmasında gayretle çalışmıştır. Cemiyet, kimsesiz çocukların beden ve ruh sağlıklarını korumak ve gereken tedavilerini yapmak konusunda ülkenin mevcut şartlarında başarılı çalışmalarda bulunmuştur (Sarıkaya, 2003, 34-35).

Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bazı üyelerinin girişimleriyle 30 Haziran 1921'de aynı isimli bir Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Bu yeni cemiyetin nizamnamesi İstanbul'daki cemiyetin nizamnamesine oldukça

benzemektedir ve kurucuları arasında asıl cemiyette çalışanlar da bulunmaktadır. Bundan dolayı bu yeni cemiyet eskisi tarafından kendi içinden çıkan bir kuruluş olarak görülmüştür. Ancak Ankara'da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti İstanbul'daki cemiyeti adeta yok saymıştır. Bu iki cemiyetin bir araya getirilmesi düşünülmüş ancak Ankara'nın İstanbul'a olan soğuk ve mesafeli tavrının Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne de yansımalarıyla bu sağlanamamıştır. Savaşın zor şartlarında kimsesiz çocukları barındırmak amacıyla kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti bütün olumsuz koşullara rağmen eğitimden sağlığa kadar çeşitli alanlarda faaliyet göstermiş, uluslararası platformlarda kendine yer bulmuş, Ankara'da aynı adla kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetinden belki de İstanbul'da olması nedeniyle beklediği ilgiyi görememiş ve 1923 yılındaki genel kurulundan sonra yeni bir genel kurul yapamadan tarihe karışmıştır (Okay, 1999, 56-70).

Görüldüğü gibi, özellikle 19. yüzyılın ortalarından itibaren korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili sorunlara devlet el atmaya başlamıştır. Bu sorunları toplumların yapılarında meydana gelen değişmelerin ve savaşların büyük oranda etkilediği söylenebilir. Sorunların çözüm yollarında ise Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan da etkilendiği görülmektedir.

Cumhuriyet Sonrası Dönem

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili sorunlar ve bu sorunlara yaklaşım biçimleri Cumhuriyet'in kurulmasından sonra da değişik şekillerde devam etmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde Ankara'da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu) çalışmalarını geliştirmiş, doğrudan korunmaya muhtaç çocukları ele alan kanunlar çıkarılmaya başlanmıştır.

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu

Daha önce de belirtildiği gibi, İstanbul'da kurulan ve çeşitli illerde de şubeleri bulunan Himaye-i Etfal Cemiyeti çalışmalarını sürdürürken Türkiye Büyük Millet Meclisinin bazı üyelerinin de girişimleriyle 1921 yılında Ankara'da yeni bir Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Bu iki cemiyetin birleşmeleri gerçekleşmeyince İstanbul'daki cemiyet 1923 yılında son

bulurken, Ankara'daki cemiyet ileriki yıllarda (1934) adını Atatürk'ün önerisiyle "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak değiştirip yoluna devam etmiştir.

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurulmasında masonların etkili olduğuna dair düşünceler bulunmaktadır. Bu düşüncelerin arkasında kurucularından bazılarının mason olduklarına dair iddialar yer almaktadır (Şahin, 1997, 16; Okay, 1999, 26; Çavuşoğlu, 2005, 38).

Bir sivil toplum örgütü olan Çocuk Esirgeme Kurumu'nun, örgütsel yapısı ve çalışmaları incelendiğinde özellikle ilk 25 yılında devlet kurumlarıyla yoğun bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Kurumun kurucuları ve ileriki yıllardaki yönetici ekibine bakıldığında milletvekilleri, bürokratlar ve emekli askerlerden oluşan bir grupta karşılaşılmaktadır (Acar, 2005, 1-2).

Çocuk Esirgeme Kurumunun kurulmasında her ne kadar kimsesiz ve yetim çocuklar konusu etkili olmuşsa da kurum bütün çocukların hayat ve hukukunu korumayı amaçlamıştır (Çavuşoğlu, 2005, 44). Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu), çocuk yuvaları, aşevleri, talebe sofraları, muayenehaneler, doğumevleri, sıhhi banyolar, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri açarak çocuklarla ilgili bir çok çalışmayı yürütmüştür. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu, çocuk bayramı ve çocuk haftası kutlamalarıyla çocuk konusunun önemini sürekli gündemde tutmuştur (SHÇEK, 2005a).

Çocuk yuvaları, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun önemli bir hizmet yeri olmuştur. Hacımusca mahallesinde kiralanarak açılan ilk çocuk yuvasının yetersiz olması nedeniyle, 1925 yılında Keçiören'de bulunan bugünkü Atatürk Çocuk Yuvasına taşınmıştır. Kurum daha sonra çeşitli il ve ilçelerde örgütlenerek yuva hizmetlerini yürütmüştür. Yuva hizmetleri zamanla Çocuk Esirgeme Kurumu ismiyle bütünleşerek devam etmiştir. Kurumun il ve ilçe örgütleri yerel kaynaklar yardımıyla ülkenin değişik yerlerinde çocuk yuvaları açmışlardır (Çetin ve Çavuşoğlu, 2006, 278).

Çocuk Esirgeme Kurumunun gelirlerine bakıldığında bunların şunlardan oluştuğu görülmektedir: Devlet yardımları; yurtiçi ve yurt dışından

toplanan bağışlar; kurumun gayri menkullerinden elde edilen gelirler; Kavacık ve Bartın içme suyu ve gazoz gelirleri; kurban, zekat ve fitre gelirleri, kurum tarafından bastırılan şefkat pulları; eşya piyangoları; balo, gösteri ve eğlenceler; yarış ve sergiler; üyelerden toplanan aidatlar (Acar, 2005, 37; Çavuşoğlu, 2005, 43).

Çocuk Esirgeme Kurumu zamanla etkili olamamak, sistemsizlik, lükse kaçmak, kayırmacılık, yolsuzluk gibi nedenlerden dolayı eleştirilmeye başlanmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu, 12 Eylül 1980'den sonra faaliyetleri engellenip kapatılıncaya kadar, yönettiği çocuk yuvaları aracılığıyla, önemini uzun yıllar korumuştur. Devlet tarafından özellikle başlangıçta desteklenmiş olsa da bu kurum halkın katılımına dayanan saygın bir sivil toplum örgütü olmuştur. Dünyada çocuk haklarını izleme açısından sivil toplum örgütlerinin önem kazandığı bir dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kapatılmasının ve çocukların korunması konusunun tümüyle devletin tekeline bırakılmasının isabetli bir karar olmadığı düşünülmektedir (Uluğtekin, 2001, 12).

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kaldırılıp 24.5.1983 tarihinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulması, Çocuk Esirgeme Kurumu açısından bazı tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Bu tartışmaların özünü, Atatürk'ün mirası durumundaki bir kurumun, özel hukuk hükümlerine tâbi iken devletleştirilmesinin doğru olup olmadığı oluşturmuştur (Çengelci, 1996, 9).

Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunlar ve Koruma Birlikleri

Korunmaya muhtaç çocukların bakılıp yetiştirilmeleri amacıyla çıkarılan ilk kapsamlı özel kanun, 27 Mayıs 1949 tarihli ve 1950 mali yılından itibaren uygulanmaya başlanan 5387 sayılı kanundur. Bu kanunla korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler Milli Eğitim Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na verilmiştir. Buna göre 0-6 yaş arası çocukların bakılıp yetiştirilmelerinden Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 7-18 yaş arası çocukların bakılıp yetiştirilmelerinden de Milli Eğitim Bakanlığı sorumlu olmuştur. Bu çocukların, adı geçen bakanlıklar tarafından kurulan ve idare

edilen çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarında bakılıp yetiştirilmeleri sağlanmıştır (Pamir, 1966, 14-15).

Bu kanuna ilişkin ilk çalışmalar, 1940'lı yılların ortalarında başlamıştır. Bu yıllarda var olan gönüllü çabalara karşın suça sürüklenen, sokağa düşen, dilenci ve muhtaç çocukların sayılarında hızlı artışlar olmuştur. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki Avrupa'dan etkilenmeler ve en önemlisi iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi'nin sosyal devlet oluşturma yönündeki çabaları, çocukların korunması konusunun özel bir kanunla ele alınması gereğini ortaya çıkarmıştır (Uluğtekin, 2001, 13).

Uygulamada 5387 sayılı kanunun yarattığı çeşitli sorunları gidermek amacıyla, 1957 yılında bu kanunun yerine 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. 6972 sayılı kanun, yürürlükten kaldırıldığı 1983 yılına kadar olan 26 yıllık süre içerisinde, kimsesiz ve korumasız çocuklara götürülen hizmetlerin temel dayanağı olmuştur (Çengelci, 1998, 22-23). Bu kanun temel felsefe olarak yerel yönetimleri yetkili kılmayı hedeflemiş ve çocuk koruma hizmetlerini yerel yönetim birliklerine vermiştir (Çengelci, 1996, 7).

Korunmaya muhtaç çocukları 6972 sayılı kanun beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup ana ve babasız; ana ve babası belli olmayan; ana ve babası tarafından terk edilen; ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilencilığe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklar olarak tanımlamıştır (Madde 1).

Bu kanuna göre devlet, belediye, zabıta memurları veya muhtarlar korunmaya muhtaç bir çocuğun varlığını haber alınca mahallin en büyük mülkiye amirine durumu bildirirler. Mülkiye amiri hazırlattığı evrak ile birlikte sulh mahkemesine müracaat eder ve çocuk hakkında korunma kararı ister. Hakkında korunma kararı alınan çocuk, 0-6 yaş arasındaysa Sağlık Bakanlığı'na bağlı çocuk bakım yurtlarına; 7-18 yaş arasındaysa Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yetiştirme yurtlarına yerleştirilir (Gürel, 1970, 5).

Bu kanun kapsamına giren çocukların bakılması ve korunması görevleri, esas olarak belediyeler ile il özel idarelerinin ortaklaşa kurdukları koruma birliklerine verilmiştir. Çocukları Koruma Birlikleri her ilde kurulabildiği gibi; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının uygun göreceği illerde ortaklaşa da kurulabilmektedir. Birlikler korunmaya muhtaç çocuklar için bakım ve yetiştirme yurtları açıp işletebilmişlerdir. Harcama yetkisine sahip olan bu birlikler kendi personelini kullanabilmiş ve gerekli hizmetleri planlayabilmiştir. 0-6 yaş arasındaki çocukların bakım ve korunması için Koruma Birlikleri'ne gerekli ödenek Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yollanmıştır. Ayrıca sağlık ve sosyal hizmet görevlilerinin atanması ve maaşlarının ödenmesi, çocuk bakım yurtlarıyla ilgili mevzuat çalışmaları, bu kuruluşların denetlenmesi görevleri de bu bakanlığın görevleri arasında yer almıştır. 7-18 yaş arasındaki çocukların bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla Koruma Birliklerine gerekli ödenek Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aktarılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerekli eğitici personeli atamak, bilimsel rehberlik yapmak, gerekli yönetmelikler hazırlamak gibi görevleri de olmuştur (Çengelci, 1998, 24-25).

Koruma Birlikleri, hizmet binalarının yetersizliğinden dolayı Çocuk Esirgeme Kurumu'nun binalarından yararlanmışlardır. Yani haklarında korunma kararı alınan çocuklardan bazıları Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yuvalarına yerleştirilmiştir. Ancak bunun karşılığı olan ücretler Çocuk Esirgeme Kurumuna düzenli bir şekilde ödenmemiştir (Acar, 2005, 60-61).

Kanuna göre, Belediyeler ve Özel İdareler yıllık bütçelerinin %1 tutarındaki oranını çocuk koruma amacıyla açılan bir hesaba yatırmak durumunda kalmışlardır. Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları ayrı ayrı, bütçelerine en az belediye ve özel idarelerin fona yatırdıkları miktar kadar pay koymak zorunda olmuşlardır. Bu kaynaklardan sağlanan paralarla çocukların bakımı sağlanmaya çalışılmıştır (Gürel, 1970, 5).

Görüldüğü gibi 6972 sayılı kanun belediyelere, il özel idarelerine, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıklarına çeşitli sorumluluklar vermiştir. Ayrıca bu dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu'nun varlığı da devam etmektedir ve işin

gönüllülük boyutu da bulunmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin bu şekilde çok başlı bir görünüm arz etmesinin bir çok bakımdan eleştiri konusu olduğu görülmektedir.

...Bu hizmet; mahalli belediyeler özel idareler, ilgili bakanlıklar tarafından müştereken görülür. Kısacası, dört beş başlı bir idaredir. Mahalli ve merkezi idarelerin hizmetleri birbirine karışmış bir tekrarlardan ibarettir. Maliyet yüksektir. Karışanı çoktur... Bu gün bizdeki durum; bir dağınıklık arzeder. Kamu kuruluşları, gönüllüler ayrı ayrı bir şeyler yaparlar... Türlü dernek temsilcileri daima rahatsız eder şahısları... Kurulmuş bulunan birkaç kimsesiz çocuk müessesesi halkın merhamet hislerini istismar eder bir teşhir merkezi haline getirilmiştir... Korunmaya muhtaç çocuklar dâvası ne sosyetenin fantezisi, ne belirli bir zümrenin his ve heves konusudur. Ne politikacının basamağı... bu mesele milli bir memleket davasıdır... Devletin kudretli elinde derlenip toparlanıp yürüncesine konulmalıdır artık...(Tülay, 1966, 12-13).

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun o zamanlardaki Genel Başkanı olan Emin Halim Ergun ise şöyle demektedir (Ergun, 1966, 9):

Koruma Birlikleriyle çok yakın teması olan bir Derneğin başı olarak bunu ifade etmek benim için bir borçtur. Önemini belirtmeye çalıştığım çocukların korunması konusunu tek bir idareye bağlamak ve iyi niyetlerine rağmen bu konuda bilgileri olmayan ehliyetsiz ellerden bu işin kurtarılmasının zamanı geçmektedir.

M. Aksoy (1962, 187-188) ise devletin, özel idarelerin ve belediyelerin çocuk davasının büyüklüğü ve önemi karşısında ayırdıkları para ve personelin çok yetersiz olduğunu belirttikten sonra şunları söylemektedir:

Çocuk davasının halledilebilmesinin ilk şartı bu davaya bir sahip bulmak ve bir tek sahip bulmaktır. Birkaç sahibi olan bir sosyal dava, fiilen sahipsiz demektir. Hele çocuğun korunması gibi, pek çok safhaları olan ve ancak bir muameleler serisi sonunda çözülebilen bir mesele... Mülkiye amiri, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, emniyet makamları, Belediye amir ve memurları gibi çeşitli görevlilerin karıştığı bir işi, hiç bir memur ve makam kendisinin gerçek vazifesi saymamakta ve işi başından sonuna kadar takip etmediğinden, bunun manevi ve hukuki sorumluluğunu duymamakta ve taşımamaktadır... Şu halde davanın çıkar yolu, korunmaya muhtaç çocuğu... kendi ayakları üzerinde durabilir bir hale gelinceye kadar koruyan, bağımsız ve tam bir Teşkilât kurmaktır (M. Aksoy, 1962, 187-188).

Yaşar (1963, 22-23) da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Yardım İşleri Genel Müdürü olarak benzer tespitlerde bulunmaktadır:

Son defa çıkarılan 6972 sayılı kanun bütün iyi niyetlere rağmen, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığını, Milli Eğitim Bakanlığını ve mahalli

idareleri bu konuda görevlendirmiş olmasına rağmen, maalesef bu kanun iyi tatbik edilememiş ve çocuklar üç başlı bir idareye tabi tutulmuşlardır. Esefle söylemek icabederki; çocukları korumak maksadıyla kurulan müesseseler başsız kalmışlar, ilgili Bakanlıkların, Belediyelerin, Özel İdarelerin ilgisi ise bir türlü istenilen dereceye ulaşamamıştır. Buna maalesef kalifiye elemanın bulunmayışı da eklenirse, kanunun arzuladığı gayeye ulaşılamadığı anlaşılır (Yaşar, 1963, 22-23).

Gökçe de (1971, 245) 6972 sayılı kanunun bir önceki 5372 sayılı kanunda görülen aksaklıkları tam olarak gideremediği gibi yeni bir takım boşlukları ve yetersizlikleri de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Fer (1970, 37) ise gerekli insan gücü sağlanmadıkça, konuyla ilgili araştırmalar yapılmadıkça, sorunların çözümü koordine bir plana bağlanmadıkça, kanunların değiştirilmesinin sadece şikayet konularını değiştireceğini fakat şikayetleri ortadan kaldırmayacağını ifade etmektedir. Çocuk koruma hizmetlerinin mahalli birliklere bırakılması, sağlık ve eğitim yönünden ilgili iki bakanlığın sadece mali yardım ve teknik kadro yardımında bulunması, kağıt üzerinde parlak gözükken sebeplere bakılınca başarı getirecek sanılmıştır. Kurulan yerel birliklerle halkın ilgisinin artması ve işbirliğinin sağlanması düşünülmüştür. Ancak 6972 sayılı kanunun uygulamaları beklenen sonuçları vermemiştir (Fer, 1970, 37-38).

...Memlekette bütün sosyal hizmetler gibi, çocuklara yönelmiş sosyal hizmetler de ancak merkezi bir plan disiplini içinde başarıya ulaşabilir. Böyle bir plan tatbikatı da sadece kanunları değiştirmeyi değil, fakat araştırmacı, planıcı, eğitimci, psikolog çeşitli uzmanların koordinasyon içinde çalışmasını gerektirir. Burada mühim olan nokta çocuk korunması mevzuunu dar ve müstakil bir konu olarak ele almamak, onu çerçeveleyen bütün diğer sosyal problemlerle birlikte tedbirlere bağlamak, bu bakımdan da bu hizmeti, mahalli idarelerin elinden alarak merkezi bir idare içinde ve gönüllü teşekküllerin de işbirliğini sağlayacak ve en müessir seviyeye çıkaracak bir koordinasyona kavuşturacaktır... (Fer, 1970, 40).

Coşkun ve diğerleri (1970, 46) tarafından yapılan bir araştırmada da, çocuk bakım ve yetiştirme yurdu yöneticileri, kurumların tek elden yönetilmemesini en önemli sorun olarak görmüşlerdir. Bunu mali yönden harcamaların çok kısıtlı olması sorunu izlemiştir.

Görüldüğü gibi, temelde yerel yönetimleri yetkili kılmayı hedeflemiş olan 6972 sayılı korunmaya muhtaç çocuklar kanunu özellikle iyi uygulanamama, çok başlı idare gibi yönlerden eleştiriler almıştır. Bunun yanında, ilgili kurumların gerekli maddi ödemeleri düzenli ve yeterli olarak

yapmadıkları da anlaşılmaktadır. Sosyal hizmetler, tıp, eğitim, psikoloji gibi alanlardaki gelişmelere paralel olarak korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerde nitelikli personel tartışmalarının da yaşanmaya başladığı söylenebilir.

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetleri etkileyen önemli bir gelişme de 1959 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün kurulması olmuştur. Bu enstitü, 7355 sayılı kanunla tüm alanlarda sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik öneriler getirmek, bu alanda eğitim ve araştırma yapmak üzere kurulmuştur. Tüm sosyal hizmetlerden sorumlu olmak üzere 1963 yılında ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuş ve görevini 1983 yılına kadar sürdürmüştür (Akyüz, 2000, 442).

Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün kurulmasından sonra 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Bu Akademi, alanla ilgili uzman meslek elemanları yetiştirmeye başlamıştır. 1967’de ise Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler bölümü açılmıştır. Ancak bu bölüm YÖK’ün kurulmasıyla 1983 yılında kapatılmış ve Sosyal Hizmetler Akademisi’ne katılmıştır. Akademi, Hacettepe Üniversitesine bağlanarak Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adını almıştır. 2006 yılında ise Yüksekokul Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde bir bölüme dönüştürülmüştür (<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/turkce/html/anaframe.htm>).

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin yönünde meydana gelen değişmelerde ve 6972 sayılı kanuna yapılan eleştirilerde bu gelişmelerin önemli etkilerinin olduğu söylenebilir. Çünkü bu gelişmelerle beraber korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin, hayırsever ve duygusal yaklaşımlardan çok bilimsel temellerle ele alınması gerekliliği üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Yaşanan bütün bu sorunlar ve tartışmalar sosyal hizmetlerin ve dolayısıyla çocuk koruma hizmetlerinin tek elde toplanması fikrini güçlendirmiş ve böylece merkezi bir yapılanmaya doğru adımlar atılmaya

başlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de Ordu’nun 1980 yılında ülke yönetimine el koymasının ardından, Mili Güvenlik Kurulu’nun 1981 yılında aldığı bir kararla bir sivil toplum örgütü olan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu feshedilmiştir.

Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, illerde bulunan “Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri” ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun kaldırılmış olmasıyla birlikte, bunların yerine 24.5.1983 tarihinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu’yla yeni bir kamu hukuku tüzel kişisi olan ve tamamen farklı bir örgüt yapısına sahip “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu” kurulmuştur (Çengelci, 1996, 9).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

SHÇEK, mevcut sosyal hizmet kurumlarının çağdaş ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmek suretiyle oluşturulmuş yeni bir bileşimdir. SHÇEK’in kurulmasını sağlayan 2828 sayılı kanun, başta çocuklara yönelik sosyal hizmetler ve sosyal yardım karakterli diğer sosyal hizmetler olmak üzere, temel sosyal hizmetleri birleştirmiştir (Çengelci, 1998, 35). Bir genel müdürün yönetiminde merkez ve taşra teşkilatından oluşan SHÇEK, önce Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1989 yılında ise Başbakanlığa bağlanmıştır. Ardından 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanan kurum, 2003 yılında tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır (Tatlıbal, 2004, 25).

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler SHÇEK Kanunu’yla, yerel yönetim birimlerinin sorumluluğundan SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. Böylelikle hizmetlerin tek elden ve merkezden planlanması ve denetlenmesi olanaklı hale gelmiştir (Akyüz, 2000, 447).

Yeni doğmuş bebekten asırlık yaşlıya kadar çocuk, genç, özür, kadın, yaşlı binlerce kişiye hizmet veren SHÇEK’in korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetleri esas olarak aynı nakdi yardımlar, koruyucu aile hizmeti, evlat edindirme hizmeti ve kuruluş bakımı hizmetleri olarak ele alınabilir. SHÇEK bu hizmetleri merkez örgütü ve onun taşradaki uzantıları yoluyla yerine getirmektedir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü, merkezde altı adet ana hizmet birimi, 14 adet danışma, denetim ve yardımcı hizmet biriminden; taşrada ise 81 Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, 35 İlçe Müdürlüğü ve 523 bağlı kuruluştan oluşmaktadır (EK 3). Başbakanlık bünyesinde Devlet Bakanlığına bağlı olan SHÇEK'in üst yöneticisi Genel Müdür'dür. Ayrıca Kurumun teşkilat yapısında "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Danışma Kurulu" adı altında sosyal hizmetlere veya uygulanmasına ilişkin konuları inceleme, görüş ve tavsiyelerde bulunmakla görevli bir kurul bulunmaktadır. Benzer şekilde illerde de "İl Sosyal Hizmetler Kurulu" bulunmaktadır (SHÇEK, 2007, 5).

SHÇEK Kanunu'nun "d" bendine dayanılarak çıkarılan Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği ile korunmaya muhtaç çocukların aileleri veya akrabaları yanında korunmalarını sağlayacak olanaklar getirilmiştir. Bu şekilde çocukların sırf ekonomik nedenlerle aile ortamlarından uzaklaşmalarının önüne geçilmesi düşünülmüştür. Bu yönetmelikte ayni ve nakdi yardımların kullanılmalarında korunmaya muhtaç çocuklara öncelik verilmesi öngörülmektedir (Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği, 1986, R.G. 19235). Yayımlanan bir genelge ile (14.04.2005 tarih 2005/04 no'lu Ayni Nakdi Yardımla Eve Dönüş Genelgesi) çocuklarına yanlarında bakan ailelere verilen yardım miktarı iki kat arttırılmıştır.

Korunmaya muhtaç çocuklardan durumu uygun olanlar koruyucu aile yanında da bakılmaktadır. Koruyucu aile hizmeti, çeşitli nedenlerle aileleri yanında bakımları sağlanamayan çocukların, geçici veya sürekli, ücretli veya gönüllü olarak öz ana baba yerini tutabilecek uygun aile ya da kişiler yanında devlet denetiminde bakımlarının sağlanmasıdır (SHÇEK, 2006, 19).

Diğer yandan konumu hukuksal açıdan uygun olan çocuklar, yine durumu uygun olan çeşitli ailelere evlatlık olarak verilmektedir. Evlat edinme ile, bir çocukla durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisi kurulmaktadır (SHÇEK, 2006, 22).

Ülkemizde hakkında korunma kararı alınan çocuklara verilen hizmetler büyük oranda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Avrupa'da ve Amerika'da yaygın olan koruyucu aile uygulamasının ülkemizde de geliştirilmesine çalışılmakta ancak istenilen sonuçlar elde edilememektedir. Bu yüzden çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları halen ağırlıklarını korumaktadır. Olanaklar ölçüsünde bu kuruluşların ev şeklinde düzenlenmeye başlanıldığı da görülmektedir. Aşağıda çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına kısaca değinilmektedir.

Çocuk Yuvaları

Çocuk yuvaları, 0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Kanunu, Madde 3).

Çocuk yuvalarında bulunan çocukların eğitim, öğretim ve sağlık hizmetlerinden faydalandırılmaları, yedirilmeleri, bakılmaları, giydirilmeleri, misafirlerinin ağırlanması, ulaşım ve tatil ihtiyaçlarının karşılanması, harçlıklarının verilmesi gibi temel ihtiyaçlarının nasıl sağlanacağı yönetmeliklerle tespit edilmiştir (SHÇEK, 2006, 18).

Çocuk yuvalarında Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu, Sosyal Servis ve ilgili yasalar gereği gerekli diğer komisyon ve kurullar bulunmaktadır. Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu; müdür, müdür yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı), psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, çocuk eğiticisi, doktor, diyetisyen ve hemşireden oluşmaktadır. Kurulun başkanı müdür, bulunmadığı zaman da vekilidir. Meslekler arası koordinasyon ve ekip çalışmasını sağlayan koordinasyon ve değerlendirme kurulu her ay toplanmaktadır (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, Madde 6).

Çocuk yuvalarında, mesleki çalışmaları koordineli bir şekilde yürütmek üzere, sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı) psikolog ve çocuk gelişimciden oluşan bir sosyal servis bulunmaktadır. Servis çalışmalarını

müdür yönetiminde yürütmektedir. Sosyal servis elemanları kuruluştta çocuklarla doğrudan ilgili olan personeli yönlendirme sorumluluğu taşımaktadır (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, Madde 7).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki toplu bakım sıkıntılarını aşmak üzere düşük kapasiteli birimlerle hizmet verilmeye çalışılmaktadır. Bundan dolayı çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu dışında sevgi evi, çocuk evi gibi adlar da kullanılmaya başlanmıştır.

Sevgi evi modelinde, kuruluşlar site içinde villa tipi evlerden oluşturulmakta, bu evlerde yönetici nezaretinde yaklaşık 10 çocuğun bakılması sağlanmaktadır. Çocuk evi modelinde ise çocukların apartman dairelerinde, bir evde yönetici nezaretinde 6–8 çocuk kalacak şekilde bakılmaları sağlanmaktadır. Bu modeller yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır (SHÇEK, 2007, 39).

Çocuk evleri, 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununda “0-18 yaşlar arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri” olarak tanımlanmıştır. Çocuk evleri tanımı 07.07.2005 tarihinde SHÇEK Kanunu’na da eklenmiştir. Sevgi evleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının ev benzeri küçültülmüş halleri olarak görülebilir. İleriki yıllarda çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu adları yerine sadece sevgi evi adı yaygınlaşabilir.

Çocuk yuvalarında 2006 yılı sonu itibariyle 9670 çocuğa bakılmaktadır. Bu çocuklara sekizi sevgi evi olmak üzere toplam 107 çocuk yuvasıyla hizmet verilmektedir. Ayrıca çocuk yuvalarına bağlı 31 çocuk evinde 192 çocuk bulunmaktadır (SHÇEK, 2007, 36).

Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları, 13 - 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmelerini ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Kanunu, Madde 3).

Yetiştirme yurtlarında Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu, Sosyal Servis ve ilgili yasalar gereği gerekli diğer komisyon ve kurullar bulunmaktadır. Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu, müdür, müdür yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı), psikolog, öğretmen, diyetisyen, doktor ve hemşire ile gerekli görüldüğünde çocuk temsilcisinden oluşmaktadır. Meslekler arası koordinasyon ve ekip çalışmasını sağlayan Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu her ay toplanmaktadır (Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, Madde 6).

Yetiştirme yurtlarında mesleki çalışmalarını koordineli bir şekilde yürütmek üzere sosyal hizmet uzmanı (sosyal çalışmacı) ve psikologlardan oluşan bir Sosyal Servis bulunmaktadır. Servis, çalışmalarını Müdür yönetiminde yürütmektedir. Sosyal Servis elemanları, kuruluştaki çocuklarla doğrudan ilgili olan personeli yönlendirme sorumluluğu taşımaktadırlar (Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, Madde 6).

Yetiştirme yurtlarında, 2006 yılı sonu itibariyle 3570 kız, 6836 erkek olmak üzere toplam 10406 çocuk koruma altındadır. Bu çocuklara 103 yetiştirme yurdunda hizmet verilmektedir. 13-18 yaş grubu çocuklara yönelik olarak iki adet sevgi evi bulunmaktadır (SHÇEK, 2007).

Gerek çocuk yuvalarıyla gerekse yetiştirme yurtlarıyla ilgili yönetmeliklere bakıldığında öğretmenlerin idarenin dışında sosyal servise karşı da sorumlu oldukları görülmektedir. Sosyal servis elemanları çocuk yuvalarında sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog ve çocuk gelişimcisi'dir. Yetiştirme yurtlarında ise çocuk gelişimcisi bulunmamaktadır. Yani bir öğretmen yönetmeliklere göre, sayılan bu meslek elemanlarına karşı sorumlu olup onlara bazı raporlar vermek durumundadır. Bunun yönetmelikler hazırlanırken dayandırıldığı haklı gerekçeleri olabilir. Ancak bazı yönlerden bu durum sorunlar da ortaya çıkarabilmektedir. Sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog ve çocuk gelişimcisi sosyal servisin doğal üyesidir. Örneğin, yeni mezun olmuş ve göreve yeni başlamış bir sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), sosyal servis elemanıdır. Böylelikle, 10 yıldır çalışmakta olan veya yüksek lisans ya da doktora yapmış bir öğretmen yönetmeliklere göre bu meslek elemanına hesap vermek

durumundadır. Böyle bir yapının yönetim ilkeleriyle bağdaşmadığı söylenebilir.

Kalkınma Planlarında Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Kalkınma planlarında korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hedefler de yer almaktadır. Bu planlar bir bakıma korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili düşüncelerin günümüze kadar hangi aşamalardan geçtiğini göstermektedir.

Birinci beş yıllık kalkınma planında (1963-1967), sosyal hizmetler programının amacının, çeşitli çevrelerde ortaya çıkan sosyal düzensizlik ve bozuklukların giderilmesi olduğu ifade edilerek, bu amacın devletin ve onunla işbirliği yapacak olan çeşitli gönüllü kuruluşların çalışmalarıyla sağlanacağı vurgulanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların bakımı ve yetiştirilmeleri, çocuk suçluluğunun önlenmesi, intibaksız çocuklar ve geri zekâlı çocuklar meselesinin çözümü, çocuk emeğinin kötüye kullanılmasının önlenmesi, çocuk refahının sağlanması amaçlanmıştır. Sosyal hizmetlerin esas itibarıyla gönüllü kuruluşlar ile yürütülecek bir hizmet olduğu, bu alanda çalışan teşekküllerin kamu kaynaklarını kullanmaları yerine gönüllü tasarrufları azamileştirmeleri ve bunu en uygun şekillerde kullanacak hale getirmeleri için gerekli tedbirlerin alınacağı, kamu kaynaklarının öncelikle gönüllü tasarrufları harekete geçirmekte başarı gösterenlere verileceği belirtilmiştir. Ayrıca sosyal hizmetlerin tek elde toplanması için Sosyal Hizmetler Kurumu kurulacağı ve Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nun geliştirileceği ifade edilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1963, 423).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972), sosyal refah hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi idarenin düzenleyici, yol gösterici, destekleyici rolünün esas olduğu, bununla birlikte merkezi idare ile mahalli idarelerin ve gönüllü kuruluşların hizmet bütünlüğü içinde birlikte çalışmalarının sağlanacağı belirtilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan hizmetlerin yetersiz olduğu, çok sayıda çocuğu bir arada barındıran düzen yerine konması düşünülen koruyucu aile veya gündüzlü bakım ile ilgili yapılan pilot çalışmalardan Türkiye'deki aile düzeninin özellikleri nedeniyle

ümit verici sonuçlar alınamadığı ifade edilmiştir. Çocukların refahı konusunda evlat edinme ve besleme sorunları üzerinde durmak gerektiği, çocukların kendilerine belirli güvenlikler sağlayan resmi bir evlat edinme düzeni dışında kaldıkları zaman sosyal politika bakımından benimsenmeyecek bir statüde ve yaşama ortamında buldukları belirtilmiştir. Bu planda da tek elden idaresi mümkün olan sosyal hizmetlerin Sosyal Hizmetler Kurumu içinde birleştirileceği ifade edilmiştir (DPT, 1967).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977), Türkiye'de sosyal yardım ve refah hizmetlerinin çok çeşitli kuruluşlar tarafından ve koordinasyonsuz olarak yürütüldüğü, bu faaliyetlerin programlı olarak yürütülmesini sağlayacak Sosyal Hizmetler Kurumunun kurulmasının gerçekleştirilemediği, bu nedenle, hizmetler arasında ikilemeler, karışıklıklar, boşluklar ve götürülen hizmetlerde uyumsuzluklar görüldüğü, bu duruma paralel olarak da toplam korunmaya muhtaç çocukların içinde korunup yetiştirilenlerin payının çok düşük bir düzeyde olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde, sosyal yardım ve refah hizmetlerini tek elde toplayarak mali idari, personel ve hizmet standardı yönünden bütünleşmeyi sağlayacak olan kanuni düzenlemelerin gerçekleştirilemediği ifade edilmiştir. Sosyal yardım ve sosyal refah hizmetleri konusunda gönüllü kuruluşlar içinde Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay'ın yürütmekte olduğu hizmetlerin önemli bir yer tuttuğu vurgulanmıştır (DPT, 1972, 807).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983), yaşlı, özürlü, kimsesizler, korunmaya muhtaç çocuklar, toplumsal sorunları olan gençler, ve diğer engelli gruplara sosyal hizmet ve sosyal yardımların götürülmesi, bu amaçla huzurevi, kreş, rehabilitasyon ve diğer toplumsal hizmet tesislerinin kurulması ve geliştirilmesi, bunların hizmetleri tek elde toplayacak bir Sosyal Hizmetler Kurumunun kurulmasıyla sağlanacağı belirtilmiştir (DPT, 1978, 284-285).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989), sosyal hizmetlerin devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkısı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütüleceği; sosyal hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuk, muhtaç sakat ve muhtaç yaşlıya öncelik

tanınacağı; korunmaya muhtaç çocukların sosyal, psikolojik ve kültürel gelişmelerinin sağlanması için çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının niteliklerinin yükseltilmesi ve sayıca artırılması hususunda gerekli çalışmaların yapılacağı; Yetiştirme Yurtları, Çocuk Esirgeme vb. kurumlarda korunan çocuklardan çalışma yaşına gelerek, bu kurumlardan ayrılmaları halinde işyerlerine, sakatlar ve eski hükümlülerde olduğu gibi belli oranda istihdam zorunluluğu getiren yasal düzenlemeler gerçekleştirileceği belirtilmiştir (DPT,1984 ,155).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili başka noktalar da yer almıştır. Bu planda, bakıma muhtaç çocuklar için koruyucu aile programı ve evlat edinmenin şartları konusunda gerekli çalışmaların yapılacağı; körler, sağır, ortopedik özürlüler ve uyumsuz çocuklar için özel eğitim hizmeti veren eğitim kuruluşlarının sayıca ve nitelikleri itibariyle ihtiyaca cevap verebilecek seviyeye çıkarılacağı; sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon tesis edilerek mevcut kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına çalışılacağı; sosyal yardımların, gönüllülük ilkesine göre işlediğinden, azami seviyeye çıkarılacak şekilde teşvik edileceği; bir milli müessese olarak Türk toplumunda sosyal hizmet ve yardım açısından önemli bir yeri olan vakıfların bu özelliklerinden saptırılmadan vakıf hukuku ve kültürüne uygun olarak teşvikinin sağlanacağı ifade edilmiştir (DPT,1984 ,155).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), sosyal hizmetler ve yardımların ulaştırılmasında aile biriminin esas alınacağı, muhtaç ailelerin, yaşlıların ve korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasına yönelik politikaların uygulanmasında ilgili bütün kuruluşların etkin işbirliğinin sağlanacağı yer almıştır. Sosyal hizmet ve yardımların düzenlenmesinde mahalli yöneticiler ile o mahallin insanlarının da daha fazla rol almalarının sağlanması; çocuk yuvası, yetiştirme yurdu ve diğer sosyal kuruluşların yapımında vakıflar ve özel kesim girişimlerinin teşvik edileceği; mahalli idarelerin sosyal hizmetler ve yardımlar konularındaki katkılarının arttırılacağı da altıncı beş yıllık kalkınma planında yer almıştır (DPT, 1989, 306).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000), çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına ağırlık verileceği, kurum bakımının iyileştirilmesinin sağlanacağı yer almıştır (DPT, 1995, 40). Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetimlerce yürütülmesiyle etkinlik, hız ve verimlilik kazanan kamu görevlerinin yerel yönetimler tarafından yürütülmesinin sağlanacağı; bu amaçla turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlayıp plan dönemi boyunca diğer sektörlere de yaygınlaştırılacak şekilde merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlanmak üzere yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluğuna bırakılacağı belirtilmiştir (DPT, 1995, 130-131).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005), çocukların öncelikle aileleri yanında korunmaları gerektiği ve kimsesiz, aile ve yakın çevresinde yaşaması riskli olan çocuklar yönünden aile dışında alternatif bakım modellerinin geliştirilip yaygınlaştırılmasının önem taşıdığı vurgulanmıştır. Çocuğun bakım ve yetiştirilmesinde ideal ve öncelikli ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, özürlü çocuklar ve korunmaya muhtaç çocukların ailesi yanında korunup yetişmesini sağlamak üzere aileye yönelik sosyal destek programlarına ağırlık verileceği ifade edilmiştir (DPT, 2000, 95-96).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013), yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki faaliyetlerinin destekleneceği belirtilmektedir (DPT, 2006, 90). Ayrıca sosyal hizmetler ve yardımlarda gönüllü kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi ihtiyacının bulunduğu ifade edilmektedir (DPT, 2006, 45). Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğine özellikle vurgu yapıldığı görülmektedir.

Kalkınma planlarına bakıldığında, yerel yönetimlerin ve gönüllü örgütlerin çok önceden beri sosyal hizmetlerle birlikte düşünüldüğü söylenebilir. Ancak ülkemizde, yaşanan çeşitli gelişmelerle beraber merkezi bir görünüm arz eden, yerel yönetimleri ve sivil toplum örgütlerini dışlayan bir

yapı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerde 1980 askeri darbesinin de etkileri olabilir. Ordu'nun yönetime el koymasıyla sadece Çocuk Esirgeme Kurumu değil bir çok sivil toplum örgütü kapatılmıştır. Günümüzde ise kamu yönetimindeki gelişmelere ve iyileştirme çalışmalarına paralel olarak, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerde tekrar yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Çalışmanın ilerleyen kısmında çocukların korunmasıyla ilgili olarak dünyadaki uygulamalara değinilmektedir.

Dünyada Çocukların Korunması

Günümüzde çocuğun koruma altına alındığı yerler ülkeden ülkeye değişmekle beraber, başlıcaları bebek evleri, çocuk yurtları, grup evler/çocuk köyleri, koruyucu aileler ve bakım evleridir. Ciddi sorunları olan çocuklar da eğitim ve tedavi kurumlarına yerleştirilmektedir (Ekşi, 2004, 9).

Gelişmiş ülkelerde en çok kabul gören ve desteklenen koruma şekli koruyucu bakım (foster care)'dır (Ekşi, 2004, 9). Koruyucu bakım, çocuğun kendi evinin dışında yapılır. Akriba evleri, tedavi evleri, grup evleri, küçük ev toplulukları, daha geniş olarak da bakım yurtları koruyucu bakım hizmetinin verildiği yerlerdir. Evlat edindirmenin tersine koruyucu bakım geçici bir yerleştirmedir (Downs, Moore, McFadden, Michaud ve Costin, 2004, 323).

Koruyucu bakımın bazı yönlerden eleştirildiği de görülmektedir. Örneğin, McKenzie (2003a, 7) koruyucu bakımda çocukların 18 yaşlarında sistemden ayrılmadan önce ortalama bir düzine ya da daha fazla farklı yerleşim yerlerinde bozguna uğratıldıklarını ve çok az yaşam becerileri kazandıklarını belirtmektedir. Ayrıca McKenzie (2003a), bu sistemde bir çok çocuğun kardeşlerinin nerede olduğunu bilemeyeceklerini ve koruyucu ailelerin biyolojik çocukları yanında kendilerini ikinci planda hissedeceklerini söylemektedir.

Koruyucu aile uygulamalarının Avrupa ve Amerika'da yaygın olduğu söylenebilir. Ancak bugün özellikle Amerika'da koruyucu aile sisteminde çeşitli sıkıntılar olduğundan söz edilmektedir (Lilliedoll, 2004; Ooms, 1990; Lough ve Panos, 2003; McKenzie, 1999, 2003a; Ladner, 2000; Ekşi, 2004). Bu sıkıntıların başlıcaları, çocukların sistemden ayrılana kadar çok sayıda yer değiştirmeleri, koruyucu aileler yanında da ciddi ihmal ve istismar olaylarının yaşanması, bazı ailelerin sırf devletten para almak için çocuk almaları, potansiyel koruyucu aile sayısındaki azalmalar ve çocukların kendi ailelerine döndürülmelerinin istenildiği gibi sağlanamaması gibi sorunlardır.

Koruyucu bakım sistemindeki krizlerin, Amerika'da yetimhanelerin (orphanages) yeniden kurulması fikrini daha popüler yapmaya başladığı söylenmektedir (Lough and Panos, 2003, 53). Koruyucu bakımın sadece anne yoksunluğunu önlemede değil, aynı zamanda sabit bir yaşam yeri, arkadaşlar, okul ve disiplin sağlamada da başarısız olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Moriarty, 1999).

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde sosyal hizmetlerin örgütsel yapısı ve özellikleri birbirlerinden oldukça farklıdır. AB'ye üye ülkelerin her birisi, kendi siyasi, kültürel, sosyal, tarihi ve dini özelliklerine göre sosyal hizmetler sistemlerini düzenleyip geliştirmişlerdir. Örneğin, bazı AB ülkelerinde sosyal hizmetlerin sunulmasında kamusal kurumlar ağırlıklıyken bazılarında ise sivil toplum örgütleri ağırlıklıdır (Gümüş, 2005, 16).

Her ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik vb. yapıları farklı olduğu için çocukların korunması konularında ortak bir uygulamadan bahsetmek oldukça zordur. Aşağıda, bir fikir vermesi bakımından bazı ülkelerdeki uygulamalara kısaca değinilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD'de çocuk koruma hizmetleri öncelikle eyaletlerin ve bazı durumlarda ilçelerin sorumluluğundadır. Ancak federal yasalar ve federal ya da eyalet mahkeme kararları çocuk refahı hizmetlerini doğrudan etkilemektedir. Federal hükümet çocuk refahı programlarının yürütülmesi konusunda eyaletlere geniş serbestlikler vermektedir. Bu yüzden bir

eyaletten diğere, hatta aynı eyalet içinde bile ortak bir uygulamadan bahsetmek oldukça zordur. Örneğin, 1995'te New York eyaleti çocuk refahı hizmetleri için kişi başına 111.94 dolar harcarken Georgia eyaleti ise sadece 11.81 dolar harcamıştır (Courtney, 1998, 89-90). Toplum düzeyindeki katkılar, çeşitli grupların ve hayırsever örgütlerin katkıları eyaletlerin politikalarının nasıl olacağını etkilemektedir (Webb ve Harden, 2003, 50).

Federal hükümet tarafından sosyal hizmetler amacıyla kullanılmak üzere eyaletlere "sosyal hizmetler yardım fonu" ayrılmaktadır. Bu fon temelde iki prensibe dayanmaktadır: Birincisi, eyaletlerin ve yerel yönetimlerin kendi bölgelerindeki insanların ihtiyaçlarını daha iyi saptayabileceği ve gerekli sosyal hizmet programlarını daha iyi uygulayabileceğidir. İkincisi ise, sosyal ve ekonomik gereksinimlerin birbirleriyle ilişkili olması ve eş zamanlı karşılanması gerektiğidir (Yener, 1996, 14-15).

Federal yasalar ve düzenlemeler, hizmetlerin sunumunda temel durumlar için rehberlik ve minimum standartlar sağlamaktadır. Ancak, eyalet ve yerel düzeylerdeki çocuk refahıyla ilgili işlerde eyaletlerin ve toplulukların (community) hizmetlerin nasıl uygulanacağı ile ilgili kararlarda önemli ölçüde özerklikleri ve takdir yetkileri bulunmaktadır. Çocuk refahı hizmetleriyle ilgili olarak eyaletlerde ve yerel düzeylerde önemli farklılıklar vardır (Webb ve Harden, 2003, 53).

Eyaletlerde uygulanan programlar arasında çocuk yuvaları, çocuklar için koruyucu hizmetler, evlat edinme hizmetleri, koruyucu aile hizmetleri gibi hizmetler bulunmaktadır. Eyaletler bu konularda ilgilenen kurumlardan hizmet satın alabilmektedirler (Yener, 1996, 15).

Fransa

Fransa'da 1982 yılında yapılan yerinden yönetim reformu ile devletin yetkileri 22 bölge, 95 daire ve sayıları yaklaşık 36.500 olan belediyelere aktarılmıştır (Bouget ve Brovelli, 2002, 176). Bu doğrultuda, 1670'lerden itibaren devletin etkili olduğu Fransız çocuk koruma sisteminde 1982-1983 yıllarında önemli değişiklikler olmuştur. Çocukların korunması sorumlulukları ve yetkileri yerinden yönetim çerçevesinde merkezi yönetimden yerel

birimlere (Conseils Généraux) aktarılmıştır. Bu birimler yönetsel ve finansal kararlarda özerktirler ve üç daireden oluşmaktadırlar. Bunlar Sosyal Hizmetler, Anne ve Çocuk Sağlığı Koruma ve Çocuk Refahı Hizmetleri daireleridir. Ancak çocuk refahı hizmetleriyle ilgili bazı görevler hala devletle bağlantılıdır. Örneğin, kararların yasallığının kontrolü devlet tarafından yapılmaktadır (Dumaret ve Rosset, 2005, 662).

Fransa'da, yerinden yönetim reformundan sonra sosyal hizmetlerin dağıtımında sivil toplum örgütlerinin varlığında artış olmuştur. Birçok yerel özel örgütler yerel yönetimlerle anlaşmalar imzalamışlar ve özel örgütlerin rolleri ve statüleri güçlenmiştir. Sivil toplum örgütleri sosyal hizmetlerin sunumunda yerel yönetimlerin ortağı haline gelmişlerdir (Gümüş, 2005, 28).

Çin

Çin'de 1949'dan önce korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluşların (orphanages) çoğu yerel yönetimler, kişiler, kiliseler ve hayır örgütleri tarafından kurulmuş ve yönetilmiştir. Komünist yönetimin gelmesinden sonra bu kuruluşların bazıları kapatılmış, bazıları yeni yönetim tarafından yönetilmeye başlanmış ve bazıları da devlet yetimhaneleri (devlet bakım evleri [state welfare homes]) olarak yeniden düzenlenmiştir. Daha sonraları yeni sosyal refah ve sosyal yardım sistemi kurulmuş ve devlet çocuk bakım evlerini (children's welfare homes) tekeline almayı sürdürmüştür (Shang, 2002, 205).

Çin'de genel olarak tüm çocuk refahı hizmetlerinin sağlanması hükümet tarafından yerine getirilmektedir. Sınırlı olarak SOS Çocuk Köyleri gibi uluslararası örgütlerin de hizmetleri bulunmaktadır. Ulusal düzeyde çocuk refahı kurumları ve hizmet sağlama ile ilgili politikaların yapılmasında sorumluluk Sivil İşler Bakanlığı'nındır (Ministry of Civil Affairs [MCA]). Yerel yönetimlerin ise özel olarak bakılması gereken çocuklar için hizmetleri finanse etme ve yerine getirme gibi sorumlulukları bulunmaktadır (MCA, 2001, 52).

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili sistem resmi olarak değişmese de Çin'de bu konuda sessiz bir devrim yaşandığı söylenmektedir. Korunmaya

muhtaç çocuklarla ilgili daha önceki koruma sistemleri güçsüzleşirken bu çocukların sayıları sürekli artmıştır. Öte yandan çoğulculuk gittikçe devletçiliğin yerini almaya başlamıştır. Politika süreçlerinde devlet, sivil toplum ve vatandaşlar bir arada yer almaya başlamıştır. Uluslararası ve yerli sivil toplum kuruluşları süreçlere aktif olarak katılmaktadırlar. Uluslararası sivil toplum örgütlerinin etkisiyle koruyucu bakım (foster care) hizmetleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin de açtıkları çocuk bakım evleri (children's welfare homes) ile bu hizmetlerin içinde yer aldıkları görülmektedir (Shang, 2002).

Avustralya

Eyalet ve bölgelerden oluşan Avustralya'da çocuk koruma sistemini açıklamaya çalışmak oldukça zordur. Bölge ve eyaletler sağlık ve refah işlerinden kendileri sorumludur (Bromfield ve Higgins, 2005). Çocuk koruma, eyalet ve bölgelerdeki toplum hizmetleriyle ilgili dairelerin sorumluluğundadır. Her yönetim (jurisdiction) çocuk koruma politikaları ve uygulamaları ile ilgili kendi mevzuatına sahiptir (Australian Institute of Health and Welfare [AIHW], 2004).

Örneğin, başkent bölgesinde (Australian Capital Territory) çocuk koruma hizmetleri Çocuklar ve Gençler Yasası'yla (Children and Young People Act 1999) düzenlenmiştir. Bu yasa 12 yaşından küçükleri çocuk olarak, 12-18 yaş arasındakileri de genç olarak ele almaktadır. Hükümet, çocuğun güvenliği için bakım ve koruma hizmetlerinden sorumludur. Bakım ve koruma, Eğitim Bakanlığı'nın Aile ve Gençlik Hizmetleri birimleri içinde yer almaktadır (Vardon, 2004, 10).

İngiltere (Britanya)

Ülkenin resmi adı "*Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'dır*" (United Kingdom Of Great Britain and Northern Ireland). Britanya idari sistemi tek parlamento ve tek hükümet tarafından yönetilmekte olup üniter ve merkezi bir özellik taşımaktadır (Canpolat, 1999, 319).

İngiltere’de, yerel yönetimlerin (local authority) sosyal hizmetler daireleri, yörelerindeki korunma ihtiyacı olan çocukların refahı ve yetiştirilmeleri için diğer yerel yönetimlerle, sağlık örgütleriyle, gönüllü örgütlerle ve aile ve çocuklarla çalışan diğer örgüt ve uzmanlarla beraberce çalışmaktadırlar (Grey, 2001, 4-5).

Birleşik Krallık’ta yerel yönetimlerdeki (local authority) bireysel sosyal hizmetlerin (personal social services) finansmanı ve düzenlenmesi oldukça merkezileşmiştir. Bireysel sosyal hizmetler, bazı yerel yönetimler bu sorumluluğu küçük bölge ekiplerine aktarmış olsa da hizmet bölgesi büroları (catchment area offices) tarafından sağlanır. Aşağı yukarı yerel yönetimlerin yarısının finansmanı merkezi yönetimden gelir. Ancak para kullanmadaki sıkı denetimler içinde yerel yönetimler sosyal hizmetlerin yayılması ve düzenlenmesinde geniş takdir yetkisi uygulamaktadırlar (Pinker, 2006).

İngiliz (British) çocuk bakım kanunları parça parça düzenlemelerle uzun bir sürede geliştirilmiştir. Aileleri yeterli bakımı sağlayamadıklarında risk altındaki çocukları korumak ve bakım altına almak için bu kanunlar yerel yönetimlere açık yükümlülükler vermektedir. Bazı durumlarda yerel yönetimler, çocuk 18 yaşına gelene kadar tüm ana baba haklarını üzerlerine alabilmektedir. Bakım kuralları Çocuklar ve Gençler Yasası (Children and Young Persons Act of 1969) ile düzenlenmiştir (Pinker, 2006).

Almanya

Almanya’nın devlet şekli Anayasada demokratik ve sosyal bir federal devlet olarak belirtilmiştir. 16 eyalete ayrılan ülkede tarihi, sosyal, kültürel, demografik, ekonomik vb. şartlara göre eyaletlerde farklı idari teşkilatlanmalar bulunmaktadır. Almanya mahalli özerklik, yönetim hakkı, doğrudan demokrasi, idari reformlar gibi alanlarda Avrupa’da örnek ve öncü ülke durumundadır (Koçdemir, 1999, 7-8).

Almanya’da yerel yönetimler, kendi sınırları içindeki yerel nitelikli kamu hizmetlerinin tümünü kendi sorumlulukları altında yürütme yetkisine sahip tek ve temel kuruluşlardır. Yerel yönetimler, üstlendikleri hizmetleri etkili ve verimli bir şekilde yürütebilmek için geniş yetkilerle donatılmışlardır.

Örgütlenme, personel, kural koyma, planlama gibi alanlarda yerel yönetimler merkez yönetiminin onayına gerek kalmadan özgürce kararlar alıp uygulayabilmektedirler (Yalçındağ, 1992, 11-12). Sosyal yardımlar geleneksel olarak belediyelerin görevlerindedir. Huzurevleri, bakımevleri, yetiştirme yurtları gibi konularda belediyeler kendi aralarında ya da öteki yardım kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktadırlar (Yalçındağ, 1992, 63).

Almanya'da çocukların korunmasına yönelik hizmetler esas olarak Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası ile düzenlenmiştir. *"Her genç insanın, kendini geliştirmesi ve kendi başına sorumluluk alabilen, topluma uyumlu bir kişilik geliştirmeye yönelik bir eğitim alması için destek görme hakkı vardır."* cümlesi Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası'nın ilk cümlesi olup aynı zamanda bu yasanın programıdır (Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası, 1996, 6).

Almanya'da gençlerin (çocukların) korunması devlet birimleri ve sivil toplum örgütleri (dernek birlikleri) tarafından sağlanmaktadır. 1950'li yıllarda gençlerin korunması ile ilgili sorunlarla ilgilenmek üzere mezheplere bağlı ya da mezhepler üstü çalışma birimleri ve çalışma toplulukları kurulmuştur. Mecklenburg-Vorpommern, Hessen, Rheinland-Pfalz ve Saarland eyaletleri dışında günümüzde Almanya'nın her köşesinde, gönüllü gençlik yardım örgütleri olarak oluşturulmuş Eyalet Çocuk ve Gençleri Koruma Çalışma Toplulukları bulunmaktadır. Ayrıca Kuzey Ren Vesfalya eyaletinde bir Protestan Çalışma Grubu ve bir Eyalet Katolik Çalışma Topluluğu, Baden-Württemberg eyaletinde bir Katolik Çalışma Topluluğu ve Alman Piskoposlar Konferansı altında örgütlü bulunan ve kendi bünyesinde özel bir Gençleri Koruma Dairesi'ne sahip Katolik Etik Sosyal Çalışma Birimi bulunmaktadır. Gençleri korumayı görev edinen dernek ve kurumları 1951 yılından bu yana kendi çatısı altında toplayan Federal Çocukları ve Gençleri Koruma Çalışma Topluluğu (BAJ / Bundesarbeitsgemeinschaft Kinder- und Jugendschutz) ise ülke çapında örgütlenmiştir (<http://www.bag-jugendschutz.de/tur.html>).

Hindistan

Hindistan'da, korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren yetimhaneler, hükümet tarafından ya da sivil toplum örgütleri aracılığıyla işletilmektedir. Buralar hükümet yardımları veya özel bağışlar yoluyla finanse edilmeye çalışılmaktadır. Ancak yetimhanelerde yeterli kaynak ve personel sıkıntıları olduğu söylenmektedir (Taneja, Aggarwal, Beri ve PuliyeI, 2005, 703).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel bir araştırmadır. Araştırmanın temel amacı Ankara'daki çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu çalışanlarının, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yerinden yönetim birimlerine devrine ilişkin görüşlerini saptamaktır. Bu doğrultuda öncelikle yerinden yönetim ve korunmaya muhtaç çocuk hizmetleriyle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra, elde edilen bilgiler doğrultusunda veri toplama aracı olarak görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için SHÇEK Genel Müdürlüğünden izin alınması gerekmiştir. İzin alındıktan sonra, hazırlanan bu görüşme formu meslek elemanlarına, yöneticilere ve müfettişlere uygulanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, SHÇEK merkez örgütünde yer alan müfettişler ile Ankara ili sınırları içerisinde yer alan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında görevli yönetici (müdür, müdür yardımcısı), sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmenler oluşturmaktadır. Bunlar arasından müfettişlerden beş kişi, yöneticilerden beş kişi ve çocuk gelişimcileri hariç meslek elemanlarının her birinden (sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmen) beşer kişi ile görüşülmüştür (Çizelge 1).

Çizelge 1. Kuruluşlara Göre Görüşme Yapılan Yönetici ve Meslek Elemanları

<i>Kuruluş</i>	<i>Yönetici</i>	<i>Sosyal Çalışmacı</i>	<i>Psikolog</i>	<i>Çocuk Gelişimcisi</i>	<i>Öğretmen</i>
K1	1	1	1	-	1
K2	1	1	1	2	1
K3	1	1	1	-	1
K4	1	-	1	1	-
K5	-	1	-	-	-
K6	1	1	-	1	1
K7	-	-	1	-	1
Toplam	5	5	5	4	5

Çizelge 1’de görüldüğü gibi yönetici, sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog ve öğretmenlerin her biri farklı kuruluşlardan oluşmuştur. Ancak bazı meslek gruplarında (çocuk gelişimcisi) yeterli sayıya ulaşamama nedenlerinden dolayı, farklı sosyal servisleri olan ve meslek elemanlarının sorumlu olduğu çocuk grubu ve yaş gruplarının farklı olduğu büyük bir kuruluşta, birden fazla aynı meslekten kişiyle görüşülmüştür. Görüşme yapılan yöneticilerin de her biri farklı kuruluşlardandır. Böylelikle, meslek elemanları ve yöneticilerin farklı kuruluşlardan olması sağlanmıştır.

Çocuk gelişimcilerden dört kişiyle görüşülmesinin nedeni, her meslek grubunun farklı kuruluşlardan seçilmesinden dolayı, bir kuruluşa üç defa gidilmesine rağmen ilgili çocuk gelişimcisine ulaşılamamasıdır. Birincisinde

araştırmacı randevu almak için gitmiştir. İkincisinde yöneticinin uygun gördüğü bir gün görüşmeyi gerçekleştirmek için gitmiştir. Ancak araştırmacı başkalarıyla görüşmesine rağmen çocuk gelişimcisinin orada olmadığını öğrenmiştir. Daha sonra araştırmacı habersiz olarak üçüncü kez ilgili kuruluşa gitmiştir. Bu sefer çocuk gelişimcisi orada olmasına rağmen kuruluşta yapılacak bir toplantıya az bir süre kaldığından ve kuruluş yöneticisinin araştırmacının habersiz gelmesinden memnun olmamasından dolayı görüşme gerçekleşememiştir. Araştırmacının Anakara dışından gelip gitmesi de görüşmenin gerçekleşememesinde önemli bir etken olarak görülebilir. Böylelikle toplam 29 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Yönetici ve meslek elemanlarının seçildiğı, Çizelge 1'de K1, K2, ... K7 şeklinde kodlarla gösterilen kuruluşlar şunlardır:

1. Atatürk Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu
2. 50. Yıl Yetiştirme Yurdu
3. Fatma Üçer Yetiştirme Yurdu
4. Gazi Çocuk Yuvası
5. İhsan Yazman Çocuk Yuvası
6. Seyranbağları Yetiştirme Yurdu
7. Sincan Çocuk Yuvası

Yukarıda belirtilen kuruluşlar kodlama sırasına göre değıldir. Ayrıca bu kuruluşlar hizmet verdikleri yaş grupları ve cinsiyetlere göre farklılık göstermektedirler. Örneğın Sincan Çocuk Yuvası 0-12 yaş arası kız ve erkek çocuklara hizmet verirken, 50. Yıl Yetiştirme Yurdu 13-18 yaş arası erkek çocuklara hizmet vermektedir. Gerektiğinde bu yaş grupları değışebilmektedir.

Araştırmaya katılan müfettişler SHÇEK Genel Müdürlüğünde görevlidirler. Görüşme yapılacak müfettişlerin belirlenmesinde bazı özellikler dikkate alınmıştır. 2828 sayılı yasanın çıktığı 1983 yılından önce korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetler, 6972 sayılı kanun gereğı bir yerel yönetim örgütü olan koruma birlikleri aracılığıyla sağlandığından, o zamanlar yuva ve yurtlarda çalışan ve halen SHÇEK'te çalışmakta olan meslek elemanı olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonunda, 6972 sayılı kanunun

uygulanmakta olduğu zamanlarda çocuk yuvalarında meslek elemanı olarak çalışmakta olan ve araştırmanın planlandığı zamanlarda SHÇEK Genel Müdürlüğü'nde müfettiş olarak görevine devam eden 11 kişi olduğu anlaşılmıştır. Görüşmelerin yapıldığı sırada bunlardan iki tanesinin emekli olduğu ve bu sayının dokuza düştüğü öğrenilmiştir. Bu dokuz müfettişten Teftiş Kurulu Başkanlığının yardımıyla o anda uygun olan ve Genel Müdürlükte bulunan beş müfettişle görüşülmüştür. Görüşülen müfettişlerin hepsi Sosyal Hizmetler Akademisi'nden mezun olmuşlardır.

Bulgular ve Yorumlar bölümünde araştırmaya katılanların gizliliğinin sağlanması amacıyla bir takım kodlar kullanılmıştır. Burada M, Müfettiş; Y, Yönetici; S, Sosyal Çalışmacı (Sosyal Hizmet Uzmanı); P, Psikolog; Ç, Çocuk Gelişimcisi; Ö, Öğretmen karşılıklarında kullanılmıştır. Bu kısaltmalarla beraber kullanılan rakamlar ise görüşülen katılımcının o gruptan kaçınıcı kişi olduğunu göstermektedir. Örneğın, P4 kodu katılımcının görüşme yapılan dördüncü psikolog olduğunu ifade etmektedir.

Verilerin Toplanması ve Uygulama

Araştırma verilerinin toplanmasında nitel araştırma veri toplama araçlarından görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından tez danışmanının yardımlarıyla alt amaçlara uygun olarak 12 sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesinde Bartın İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağılı kuruluşlardaki yönetici ve meslek elemanlarının ve SHÇEK Genel Müdürlüğündeki değışik uzmanların görüşlerinden de yararlanılmıştır. Hazırlanan bu görüşme formu, katkı sunabileceğı düşünölen çeşitli uzmanların görüşlerine sunulmuştur (Prof. Dr. Cevat Geray, Prof. Dr. Rifat Miser, Doç. Dr. Yasemin Kepenekçi, Yrd. Doç. Dr. Şakir Çınkır, Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy). Bunların dışında görüşlerine başvuru olan ancak yanıt alınamayan uzmanlar da bulunmaktadır. Yapılan yönlendirmeler sonunda görüşme formu düzenlenmiş, Bartın'da ve Ankara'da deneme görüşmeler yapılarak görüşme formunun işlediğine karar verilmiştir. Katılımcıların hepsine aynı görüşme soruları uygulanmıştır.

Uygulamanın Ankara'daki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yapılabilmesi için SHÇEK Genel Müdürlüğünden izin alınması gerekmiştir. Hazırlanan araştırma önerisi ve görüşme soruları gerekli yazışmalar sağlanarak SHÇEK Genel Müdürlüğünün ilgili birimine gönderilmiştir. Araştırma önerisinin Genel Müdürlük tarafından onaylanmasından sonra (EK 1) uygulamanın yapılabilmesi için Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Ankara'daki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarıyla irtibata geçilmiştir. Kuruluşlarda hangi meslek elemanlarının bulunduğu ve kimlerin görüşme için uygun olduğu öğrenilmiştir. Görüşmeler, Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın ve kuruluş müdürlüklerinin uygun gördükleri günlerde yapılmıştır.

Görüşmeler, 2007 yılının Nisan ve Mayıs ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, görüşmeleri katılımcıların iznine göre ses kayıt cihazı yardımıyla kayıt edebileceğini düşünmüş ve bu amaçla bir ses kayıt cihazı sipariş etmiştir. Ancak SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından ses kayıt cihazının kullanılmasına izin verilmemiştir. Bunun nedeni olarak da bu tür kayıtların kötü niyetli olarak kullanılabilirdiği söylenmiştir. Kurumda yapılan araştırmalarla ilgili kuralların tüm araştırmacılar için geçerli olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden görüşmeler ses kayıt cihazıyla değil not alarak kayıt edilmiştir. Not alarak kayıt etmede araştırmacı soru sorma, dinleme, gerektiğinde görüşülen bireyi yönlendirme ve not alma işlemlerinin tümünü bir arada yapmak zorunda kalmıştır. Bu durum, alınan notların eksik olmasına ve görüşme süresinin uzamasına neden olmuş olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 147).

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından kuruluşlarda ve SHÇEK Teftiş Kurulunda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin hemen hemen hepsi katılımcı ile görüşmeci arasında bir odada baş başa yapılmıştır. Ancak birkaç katılımcı araştırmanın amacını ve ne tür sorular sorulacağını öğrendikten sonra ayrı bir odaya gitmeye gerek olmadığını söyleyerek bir iki kişinin yanında, onlardan bağımsız olarak soruları yanıtlamışlardır. Yöneticilerle yapılan görüşmeler ise gelen telefonlar ve ara sıra odaya girenler nedeniyle kısa kesintiler olarak devam etmiştir. Bunlar araştırmanın sınırlılıkları olarak görülebilir.

Görüşmelerden önce araştırmacı kendisini tanıtmış, mesleğini ve çalıştığı kuruluşu açıklamıştır. Araştırmanın amacı, konusu ve boyutları da sorulara geçmeden önce belirtilmiştir. Araştırma kapsamında görüşlerine gereksinim duyulduğu, kişisel bilgilerinin kullanılmayacağı ve görüşlerinin yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağı ifade edilmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin süresi ortalama olarak 35-60 dakika arasında değişmiştir. Görüşme öncesi katılımcıların kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri için sıcak ve samimi bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Katılımcılara, meslekleri dışında eğitim durumu, yaş, kıdem gibi özelliklerini yansıtan herhangi bir soru sorulmamasının kendilerini rahat hissetmelerine yardımcı olacağı düşünülmüştür. Araştırmacının Ankara dışında SHÇEK'e bağlı bir kuruluşta öğretmen olarak görev yapması da güven ortamını artırıcı bir neden olarak görülebilir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda verilerin analizi en fazla güçlük çekilen aşamalardan birisidir. Nitel araştırmalar yönünden veri analizi çeşitlilik, yaratıcılık ve esneklik anlamlarına gelmektedir. Bu nedenle araştırmanın ve toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkarak ve varolan veri analiz yöntemlerini gözden geçirerek nitel araştırmacıların kendi araştırmaları için bir veri analiz planı geliştirmesi beklenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 221). Bu araştırmanın verileri analiz edilirken de belirtilen noktalar dikkate alınmıştır.

Araştırma verileri, nitel araştırma veri analizi yaklaşımlarından içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımları ile araştırmacı tarafından çözümlenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verileri kodlayabilmek için sayfaların sağ kenarından 5 cm kadar boşluk bırakılarak bunların çıktıları alınmıştır. Bu boşluklar görüşmelerin kodlanması için kullanılmıştır. Görüşmeler belli ifadeler altında kategorize edilmiştir. Kategori (tema), kavramların birbirleriyle belirli bir tema altında sınıflandırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 228). Meslek elemanlarından elde edilen bulgular çizelgelerle gösterilmiş, bunların frekans

ve yüzdeleri verilmiştir. Yöneticiler ve müfettişlerden elde edilen veriler araştırmanın alt amaçları doğrultusunda doğrudan alıntılarla verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda Ankara'daki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki yönetici ve meslek elemanları ile SHÇEK Genel Müdürlüğündeki müfettişlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Meslek Elemanlarıyla Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu, il özel idarelerine, belediyelere ve sivil toplum örgütlerine devredilmesi ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Meslek Elemanlarının Mevcut Durum Hakkındaki Görüşleri

Meslek elemanlarının çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu hakkındaki görüşleri çocukların yetiştirilmesi, yönetsel durum, ekonomik durum başlıkları altında verilmiştir.

Çocukların yetiştirilmesi. Görüşmeye katılan meslek elemanlarının çoğu, çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumda çocukların istenilen biçimde yetiştirilmesini sağlayamadıklarını düşünmektedirler (Çizelge 2).

Çizelge 2. Meslek Elemanlarına Göre Çocukların İstenilen Biçimde Yetiştirilip Yetiştirilmediği

	N	%
Evet	1	5,25
Hayır	13	68,41
Hem Evet, Hem Hayır	5	26,32

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, görüşmeye katılan meslek elemanlarından sadece bir kişi (Ö4) kendi kuruluşları için çocukların istenilen biçimde yetiştirildiklerini belirtmiştir. Meslek elemanlarından 13 kişi ise bunu doğrudan "Hayır" olarak yanıtlamıştır. Beş kişi ise bu soruya hem evet hem hayır şeklinde yanıt verilebileceğini ifade etmiştir. Örneğin S5 "*Buna cevabım ne evet ne hayır. Evet, en azından korunmaya muhtaç çocuklar üzerinde bir çatı. Hayır, ... (çatının) bir tarafı açık.*" şeklinde bunu ifade etmiştir. Benzer şekilde S4 de çocukların gelmiş oldukları koşullar (dövme, dilencilik, taciz gibi) dikkate alındığında kuruluş ortamının iyi olduğunu, ama çocuklara yeterli desteğin sağlanamadığını belirtmiştir. Çocukların istenilen biçimde yetiştirilememelerinin bazı nedenleri vardır. Bu nedenler Çizelge 3'te verilmektedir.

Çizelge 3. Meslek Elemanlarına Göre Çocukların İstenilen Biçimde Yetiştirilememe Nedenleri

	P	S	Ç	Ö	N	%*
Toplu bakımın olumsuz etkileri	2	2	2	2	8	42,09
Farklı sorunlara sahip çocukların bir arada olması	1	-	1	3	5	26,32
Çocukların geçmiş yaşantılarının etkileri	2	2	2	2	8	42,09
Çocukların çok fazla personelle karşı karşıya kalması	1	2	2	-	5	26,32
3413 ve çocuklara verilen aşırı haklar	2	-	-	2	4	21,04
Sık personel değişimi	1	1	-	1	3	15,79
2828 sayılı yasanın tam uygulanamaması	-	1	-	-	1	5,25
Yaş grubu özelliği	-	1	-	1	2	10,53
Mesleki sorunlar	1	1	-	-	2	10,53
Büyükşehirlerin dezavantajları	-	1	-	2	3	15,79
Üst makamların çocuklara etkileri	1	-	-	-	1	5,25
Çok sık ziyaretçi gelmesi	-	1	-	-	1	5,25

*P: Psikolog

Ç: Çocuk Gelişimcisi

N: Sıklık

S: Sosyal Çalışmacı/ Sosyal Hizmet Uzmanı

Ö: Öğretmen

#: Yüzde

Çizelge 3'te görüldüğü gibi, meslek elemanları başlıca toplu bakım, çocukların geçmiş yaşantıları, farklı sorunlara sahip çocukların bir arada kalması gibi nedenlerden dolayı çocukların istenilen biçimde yetiştirilemediğini belirtmişlerdir. Çizelge 3'e bakıldığında, toplu bakımın olumsuz etkilerinin ve çocukların geçmiş yaşantılarının etkilerinin, meslek elemanlarının çoğu tarafından çocukların istenilen biçimde yetiştirilememesinde en önemli nedenler olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Çizelge 3'te yer alan nedenlerle ilgili açıklamalar aşağıda verilmektedir.

Yuva ve yurtlarda genellikle çocuklara toplu şekilde bakım yapılmaktadır. Bu bakım şekli kışla tipi bakım ya da kurum bakımı olarak da adlandırılmaktadır. Toplu bakımla ilgili (yedi kişi) görüşmeye katılanlardan bazılarının ifadeleri şöyledir:

Burası dört dörtlük bile olsa, Hilton kalitesinde bile olsa toplu, bakımın getirdiği olumsuzluklar var (S3).

Çünkü bir evdeler, çünkü toplu bakım (P4).

Toplu yaşıyorlar. Toplu yaşamın olumsuz etkileri çok fazla (Ç1).

Toplu yaşamın verdiği olumsuzluklar var. Bireysel gelişimleri olumsuz oluyor. ... Çünkü çocuklar her şeyi toplu yapıyorlar. Meslek elemanlarının kafasındaki çözümler de toplu, genele yönelik (Ö5).

Günümüzde her ne kadar çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ev tipi şeklinde düzenlenmeye çalışılsa da bir çok çocuğun toplu olarak bir arada kaldığı ve çeşitli yetişkinlerce bakımlarının sağlandığı kuruluşlar ağırlıklarını korumaktadır. Meslek elemanlarının ifadelerinden toplu bakımı başlı başına bir sorun olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Yapılan bir çok araştırmada da büyük gruplarda çocuk bakım şeklinin çocukların sağlıklı gelişimleri için uygun olmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Bu konuda Goldfarb (1945), Bowlby (1951), Tizard ve Hodges (1978), Roy, Rutter ve Pickles (2000) gibi araştırmalara sıkça atıfta bulunmaktadır (Erol, 2004, 133).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda da benzer yönde bulgular vardır. Gökçearslan (2003), büyük gruplarda bakıma örnek olabilecek Ankara Atatürk Çocuk Yuvası ile az sayıda çocuğun bakıldığı grup evlerine örnek olabilecek İzmir Barbaros Çocuk Köyünü hizmet kalitesi açısından

incelemiştir. Araştırma sonucunda, Barbaros Çocuk Köyü'nde kalan çocukların Atatürk Çocuk Yuvası'nda kalan çocuklara göre kuruluştaki verilen hizmetten memnuniyet düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

E. Ünlü (1987), kurum bakımı hizmetinin korunmaya muhtaç çocuklar için yasal olarak öngörülen esas ve amaçlar doğrultusundaki hedeflere ne ölçüde ulaştığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda kurum bakımının korunmaya muhtaç gençlerin kendine güven, kendine inanç ve iş-meslek sahibi olmaya hazırlıkları açısından hedeflerine yeterince ulaşamadığı kararına varılmıştır. Üstüner, Erol ve Şimşek (2005) tarafından yapılan araştırmada da kurum bakımının çocukların ruh sağlığı açısından uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bazı çocuklar içinse kurum bakımının yarar sağladığı saptanmıştır. İyi bir biçimde düzenlenmiş, yeterli sayı ve nitelikte personelin bulunduğu kurumların özellikle rehabilite ve tedavi isteyen çocuklara yararlı olduğu anlaşılmıştır (Koşar, 1987, 71).

McKenzie (1997, 2003b) daha önceleri yetiştirme yurtlarında (orphanages) kalmış ileri yaşlardaki kişilerle yaptığı araştırmalarda bunların eğitim, sosyal ve ekonomik olanaklar, ortalama gelir gibi çeşitli özellikler yönünden toplumun genelindeki akranlarından daha kötü durumda olmadıklarını saptamıştır. Ayrıca bu kişilerin büyük bir kısmı yetiştirme yurdu deneyimleri ile ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır. McKenzie (2003b, 738) yetiştirme yurtlarının (orphanages) çocuk bakımında başarılı olduklarını iddia etmemekle birlikte, bu tür yerlerde yaşanan olumsuzlukların çocuğun kendi öz ailesinde, koruyucu ailelerde ya da evlat edinen ailelerde de yaşanabileceğini belirtmektedir.

Zimmerman (2005) ise Malavi'de yaptığı bir araştırmada, kurumlarda (orphanage) kalan çocukların barınma, sağlık, beslenme, giyim, öğrenim gibi olanaklar yönünden grup evlerinde (foster homes) kalan çocuklara nazaran daha iyi durumda olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca bu araştırmada yetiştirme yurtlarının (orphanages) bakım sağlamada daha etkin oldukları kararına varılmıştır.

Görüldüğü gibi, genel kanı kurum bakımı hizmetinin çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurduğu yönünde olmasına rağmen, bunun tersi durumlara da rastlanılabilmektedir. Bu durumda Erol'un (2004) da ifade ettiği gibi, yuva ve yurtların sorunun mu yaksa çözümün mü bir parçası olduğu sorulabilir. Araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılması korunmaya muhtaçlığın zamanla değişime uğramasıyla ve toplumların yapısıyla ilgili olabilir. Örneğin, savaş ortamında bulunan bir ülkede çocukların kimsesiz kalma olasılıkları fazladır ve çözümler de buna yönelik olmaktadır. Ayrıca bir Almanya ile bir Japonya'da aile yapıları ve çocuklara bakış açıları birbirinden farklı olabilir.

Yurt ve yuvalarda yatılı şekilde verilen bakımın olumsuzluklarını ortaya koyan araştırmaların çeşitli şekillerde eleştirildikleri de görülmektedir. McCall (1999) başlıca Bowlby, Goldfarb, Spitz, Hodges ve Tizard gibi yazarların yaptıkları ve kurum bakımının olumsuzluklarında sıkça referans olarak gösterilen bir çok araştırmayı özellikle yöntem bakımından incelemiştir. McCall (1999), araştırma sorularının uygunluğu, araştırma desenlerinin uygunluğu, örneklemelerin alınması ve araştırma sonuçlarının genellenebilirliği gibi yönlerden bu araştırmaları eleştirel bir şekilde tartışmıştır. Yani yapılan araştırmaların geniş alanlara genellenebilirliği her zaman doğru sonuçlar veremeyebilir.

Öte yandan Elkind (1994), genel olarak sosyal bilimlerin ve özel olarak da psikolojinin, fizik bilimleriyle aynı şekilde objektif olmadığını ve olamayacağını söylemektedir. Ona göre, kişisel tutumların araştırma bulgularını ve yorumlarını etkilediğinin bilinmesi gerekmektedir (Onur, 1999, 12).

Çocukların gelişimleri, davranış ve duygusal sorunları üzerinde kurum bakımının olumsuz etkileri genel olarak bilinmekle beraber bu sorunların ne kadarının çocuğun ailesinden, genetik yapısından ya da kurum bakımı öncesinden kaynaklandığı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır (Erol, 2004, 134).

Çocuk profilinin de önemine değinen meslek elemanları (beş kişi), bir çok farklı özelliklere ve sorunlara sahip çocukların bir arada olmalarının

istenilenlerin yapılmasını engellediğini belirtmişlerdir. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Özür gruplarına yönelik kuruluş yok. Kuruluşlarda özürlü, normal zeka bir arada. Buradakilerin birbirlerini etkilemeleri olumsuz (P4).

... bireysel farklılıkları dikkate almıyoruz. 10 farklı problemlili çocuk aynı arada. Cinsel istismar, fiziksel istismar aynı yerde. Çocuk yuvası diyoruz hepsini getiriyoruz. Cinsel, duygusal, fiziksel istismar, özürlü ayrı ayrı bakmalıyız (Ö2).

Gerek zihinsel engelli, gerekse alt gelir, orta gelir grubundan gelen çocuklar var. Bütün bunların aynı potada eritilmesi gerekiyor. Bireysel farklılıkları unutuyorsunuz (Ö3).

Hem özürlü, hem 15 yaş üstü. Yetiştirilen çocukların özellikleri. Özürlü de var normal de. Çocuk profilinde değişiklikler var (Ç2).

Meslek elemanlarının ifadelerine bakıldığında, farklı sorunları olan çocukların bir arada kaldıkları anlaşılmaktadır. 2828 sayılı kanundaki korunmaya muhtaç çocuk tanımına bakıldığında da çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında bakılan çocukların oldukça çeşitlilik gösterdikleri söylenebilir. Bu kanuna göre beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olmak koşuluyla şu çocuklar korunmaya muhtaçtır (Madde 3):

1. Ana veya babasız, ana ve babasız çocuklar,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan çocuklar,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen çocuklar,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar.

Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan "korunma ihtiyacı olan çocuk" tanımının ise bu çeşitliliği daha da arttırdığı söylenebilir. Bu kanuna göre bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğun korunmaya ihtiyacı vardır (Madde 3).

Kısaca, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki sistemde ağır psikiyatrik sorunu olan, zihinsel veya fiziksel engeli olan, sokak deneyimi edinmiş, ağır ihmal veya istismara maruz kalmış çocuklara aynı ortamda hizmet verilmektedir. Bu bakım sisteminde çocuklar birbirlerinin olumsuzluklarından etkilenebilmekte ve sorunların çözümü daha da zorlaşabilmektedir (Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası [SES], 2005).

Yapılan bir araştırmada, kuruluşa yerleştirilmeden önce örseleyici, olumsuz deneyimler yaşamış ya da suça eğilimli çocukların diğer çocuklarla birlikte bulunmasının sakıncaları üzerinde bütün bakım elemanlarının anlaşmakta oldukları görülmüştür. Buna karşılık bazı bakım elemanları, özürlü çocukların diğer çocuklardan çok şey öğrendiklerini ve eğitimleri açısından da diğer çocuklarla birlikteliklerinden yararlandıklarını vurgulamışlardır (Başbakanlık, 2005, 29).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında bir arada bakılan çocukları çeşitlendiren bir neden de özellikle özürlü çocuklar için yeterli rehabilitasyon merkezlerinin olmamasıdır. Uluğtekin (1993, 52) de çok yoğun sorunları olan çocuklar için tamamen bu amaçlara yönelik olarak kurulmuş gündüzlü ya da yatılı tedavi kurumlarından yararlanılmasını önermektedir. Benzer şekilde Bıyıklı (1976) da yetiştirme yurtlarının, korunmaya muhtaç çocukların gelişim ve uyum sorunlarına göre uzmanlaşmasının yararlı olacağını belirtmiştir.

Diğer yandan, illerin tümünde her yaş grubu korunmaya muhtaç çocuğa hitap edebilecek kuruluşlar bulunmamaktadır. Örneğin, sadece 0-6 yaş grubu çocuklara hizmet veren yuvanın bulunduğu bir ilde, kız veya erkek korunması gerekli görülen altı yaşından büyük çocuklar da diğer çocuklarla aynı ortamda kalabilmektedir. Yasalar 18 yaşına kadar herkesi çocuk olarak kabul ettiğinden, suça sürüklenmiş ya da cinsel istismara uğramış 17 yaşındaki bir çocuk, acil olarak güvenliğinin sağlanması gerekli görüldüğünde ilde uygun başka kuruluş bulunmadığından işlemleri tamamlanana kadar 0-6 yaş grubu çocuklarla beraber hizmet almaktadır. İşlemlerin tamamlanması da resmi bir prosedür olmasından dolayı birkaç ay sürebilmektedir.

Çocukların geçmiş yaşantılarının (kuruluşa gelmeden önceki yaşantıları) önemine de değinen meslek elemanları (sekiz kişi), kuruluşa ciddi sorunlar yaşamış olarak gelen bu çocukların kazanılmasının kolay olmadığını ifade etmişlerdir. Bununla ilgili bazı meslek elemanlarının ifadeleri şunlardır:

Çünkü buradaki çocukların buralara girmesinden önce, buralara girince yaşadıkları travmalar var. Bunları giderecek anlayış mevcut değil (S1).

Zaten yurda olumsuz bir nedenle geliyorlar. Aile çevresi çocuğa yansıyor (Ö1).

Birincisi, çocukların örseleyici yaşantılara maruz kalması. Anne babası, örselenmiştir, sokakta kalmıştır. Çocuk buraya bir vaka nedeniyle geliyor (P3).

Bütün çocuklar bir travmayla gelmiş, sorunlu çocuklar (Ç2).

Çocuklar için korunmaya muhtaçlık sorununun oluşumunun çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan bazıları ailenin ekonomik koşulları ve demografik nitelikleri; anne ve babanın medeni durumları ve hayatta olup olmamaları; anne ve babanın çocuk yetiştirme anlayışı, çocuğa yönelik olumsuz tutumları, çocuğu kötü yola yönlendirme eğilimleri, suç işlemiş olmaları, kötü yolda olmaları; evlilik dışı ilişkiler gibi nedenlerdir. (Cılga, 1986, 37-38). Yani çocuklar sebepsiz yere korunma altına alınmamaktadır. Özellikle psikolojik yönden yaşamış oldukları sıkıntılar bu çocukların toplumda normal olarak kabul edilen aile çocukları gibi olmalarını zorlaştırmaktadır. İster kurum bakımı, ister koruyucu aile, isterse de evlat edindirme hizmeti olsun, korunmaya muhtaç çocukları topluma kazandırmanın kolay bir iş olmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, korunmaya muhtaç çocukların daha az mutsuz olmaları daha fazla emek gerektirmektedir. Bu yüzden çocukların korunmaya muhtaç duruma düşmemeleri oldukça önemlidir.

Meslek elemanları (altı kişi) tarafından dile getirilen bir başka durum da çocukların çok fazla çalışanla karşı karşıya kalmalarının onlara olumsuz yansıdığıdır. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Çok ebeveynliyiz. Çocuk 40 insanın değer görüşüne maruz kalıyor. Çok küçük yaşta insanlara göre davranmasını öğreniyor. ... Çocuk yetiştirmede tek ses yok (P5).

Vardiya sistemi var. Üç farklı vardiya, farklı kişiler. Çocuk farklı şekiller alıyor. ... Kişiyeye göre davranıyor. Bu gün falanca nöbetçi diyor, ona göre davranıyor (S4).

Çok başlılık var. Her insan farklı, biri iyi biri kötü diyor. Çocuklar kararsız kalıyor. Kişiyeye göre davranış geliştirmeyi öğreniyorlar. Herkesin söz hakkı var. Akşam gece anneleri var. Çocuklar çok fazla elden geçiyor (Ç4).

Her türden insan var. Çok personel değişiyor, çocukların suçu değil bu (Ö5).

Sosyal hizmet kuruluşlarında oldukça çeşitli sayıda çalışan bulunmaktadır. Her ne kadar hepsinde tümü bir arada bulunmasa da çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yer alan çalışanlardan başlıcaları sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı), psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, din görevlisi, tabip, hemşire, diyetisyen, çocuk eğiticisi, bakıcı anne, yurt yönetim memuru gibi görevlilerdir. Bunların dışında özel hizmet alımı yoluyla sağlanan bakım ve temizlik elemanları da bulunmaktadır. Bunlara yöneticiler ve idari işlerin yürütülmesinde gerekli diğer memurlar da eklendiğinde çocukların ne kadar farklı insanla karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları 24 saat kesintisiz hizmet veren yatılı kuruluşlar olduklarından dolayı, uygulanan vardiya sistemlerinin bu farklılığı daha da arttırdığı söylenebilir.

Bu kadar farklı ve fazla sayıda çalışanın bulunduğu bir devlet kuruluşunda, bu çalışanların değer ve görüşlerinin de oldukça değişiklik göstermesi muhtemeldir. Belki de sokakta görüşlerinden dolayı anlaşamayıp kavga edebilecek insanlar bir yuva veya yurttaki aynı ortamda çalışabilmektedirler. Yine, son derece muhafazakâr birisi ile devrimci birisi aynı kuruluştaki mesai arkadaşı olabilmektedir. Her ne kadar yasa ve yönetmeliklerde korunmaya muhtaç çocukların Türk örf, adet, inanç ve milli ahlâkına sahip, kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılâplarına uygun, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri hükümleri bulunsa da bunların sağlanabildiğini söylemek zordur. Yuva ve yurtlardaki çocukların yetişmeleri ister istemez çalışanların

kişisel görüş ve düşüncelerinden etkilenebilmektedir. Çalışanların, kuruluşlarda görüş ve değerlerinden çok ilgili yasa ve yönetmeliklere göre hareket etmelerinin daha doğru olduğu söylenebilir. Bu yüzden korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluşlarda çalışanların öznel olmaktan çok nesnel değerlendirmelerde bulunabilmeleri önemlidir.

Çeşitli görüşte insanların bakımına maruz kalmanın çocuklar için yararları yönleri de olabilir. Böyle bir ortamda çocukların, farklılıkları anlayabilme ve farklı ortamlara uyum sağlayabilme becerileri gelişebilir. Öte yandan, çocukların bu kadar çeşitli görüş ve değerlere maruz kalmaları, bir devlet kuruluşuna nazaran dini örgüt, gönüllü örgüt gibi özel bir kuruluşta daha az olabilir. Çünkü, özel örgütlerde çalışanların çoğunun genellikle benzer düşüncelerde olmaları olasılığının daha fazla olduğu söylenebilir.

Meslek elemanları (dört kişi) korunma altına alınmış çocuklara aşırı haklar verildiğini düşünmektedir. Bununla ilgili olarak 3413 sayılı yasanın yeniden düzenlenmesi gerektiğini de belirtmektedirler.

Çocuklara korunmaya muhtaç çocuklar olduğu için aşırı haklar veriliyor. Örneğin bursluluk, aile çocukları kazanamıyor. 3413'ün sınırlandırılması lazım. Gerçekten anne babası olmayan alınsın. Bu eşitsizlikler azaltılırsa çocuk sayısı azalır (P2).

Kız ve erkek yetiştirme yurtlarında çocuklara sonsuz hak, sıfır sorumluluk tanınıyor (P4).

Korunma altına alınışları düşürmek zor. İş garantisi var. 3413 mutlaka gözden geçirilmeli. Gayret edenle etmeyeni ayırt etmeliyiz. 3413 üniversitelilere destek olmuyor. Ama eğitilmiş olmayanlara destek oluyor. Bu gün 3413 korunma sebebi olmuş durumda. Ama 3413 bir ihtiyaç. Ama bu şekilde olmamalı (Ö2).

... genel toplumsal yapıdan kaynaklanan "ver-yedir-yatır-uyut" böyle politika var. Neyin nasıl elde edildiğinden haberi olmadan, sorumluluk duygusu almadan yetişiyor. ... 3413 sayılı yasa. Çocuklar buna aldaniyor. İş hazır diyor. Halbuki artık sırada 4000 civarında çocuk iş bekliyor. Yasa işleyebilir olmaktan uzaklaşmış (Ö3).

Korunmaya muhtaç çocukların korunma kararları kalktıktan sonraki yaşamlarına destek olmak amacıyla 3413 sayılı kanunla 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'na 25.02 1988 tarihinde bir ek madde eklenmiştir. Buna göre, kamu kurum ve kuruluşları, reşit olana kadar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından bakılan ve korunan çocuklar için, her yılbaşındaki, hangi statüde olursa olsun, serbest kadro mevcutlarının binde biri nispetindeki kısmını ayırarak bu çocuklar arasında yapılacak giriş sınavlarında başarılı olanlar arasından atama yapmak durumundadırlar (SHÇEK Kanunu, Ek Madde 1). Bu sayede 1988 yılından sonra binlerce çocuk işe yerleştirilmiştir.

Meslek elemanlarının 3413 sayılı kanunu çocukların korunma altına alınmalarında önemli bir etken olarak gördükleri ve bu yasada değişiklikler yapılmasını istedikleri anlaşılmaktadır. Özgür Sayar'ın (2006) yaptığı araştırmada da meslek elemanları, 3413 sayılı yasanın uygulanmasında sıkıntılar olduğunu dile getirmişler ve yetiştirme yurtlarındaki çocuklara sırf acıma duygusuyla pek de doğru olmayan olanaklar verildiğini belirtmişlerdir.

Bunların dışında meslek elemanlarından P2 ise üst makamlar tarafından çocuklara aşırı serbestlikler tanındığını ve çocukların da üst makamlara güvenerek verilen eğitimi almadıklarını belirtmiştir.

Genel müdürlüğe, valiye şikayet ediyor, o yüzden etki edemiyoruz. ... Bir kere çocuğa gerektiği şekilde eğitim verilebilmesi için bazı serbestliklerin gözden geçirilmesi lazım. Bakan geliyor, çocuğa kartını veriyor. Bir şey olursa beni ara diyor. Bu çocuğa sen nasıl eğitim vereceksin? Bizim çocuklarda sömürme fazla (P2).

Burada meslek elemanının dile getirdiği olay, özellikle Malatya Çocuk Yuvası'nda yaşanan şiddet olaylarından sonra SHÇEK'ten sorumlu olan Devlet Bakanı'nın kuruluşları ziyaret ettiğinde, çocuklardan kuruluşlarda olanları kendisine bildirmelerini istemesidir. Devlet Bakanı, bu davranışıyla bir bakıma kuruluştaki çalışan personele güvenemediğini ortaya koymuştur. Öte yandan, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları valiler ve belediye başkanları tarafından da bazı zamanlarda ziyaret edilmektedir. Toplumun genel yapısının da etkisiyle, korunmaya muhtaç çocuklara acıma duygusuyla yaklaşıldığından çocuklar bunu kullanabilmektedirler.

Bazı meslek elemanları, çocukların istenilen biçimde yetiştirilememesinde yuva ve yurtlarda çok sık personel değişimini bir neden olarak belirtmişlerdir. Buna yönelik ifadeler şunlardır:

Personelin fazla değişmesi çok olumsuz etkiliyor (S2).

Kurum personelinin sürekli yer değiştirmesi ... (P3).

Çok personel değiştiriyor (Ö5).

Bilindiği gibi, SHÇEK sadece çocuklara yönelik hizmet vermemektedir. SHÇEK'in hizmet verdiği alanın oldukça geniş olduğu söylenebilir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları dışında idari ve mali yönden SHÇEK'e bağlı huzurevi, rehabilitasyon merkezi, aile danışma merkezi, toplum merkezi, çocuk ve gençlik merkezi gibi kuruluşlar da bulunmaktadır. Böyle bir durumda çalışanlar farklı tür kuruluşlarda görevlendirilebilmektedir. Örneğin, bir çocuk eğitcisi çeşitli nedenlerle bir huzurevinde çalışabilmektedir. Personelin kuruluşlar arasında sık yer değiştirmesi, tüm sosyal hizmet kuruluşlarının tek tip olarak ele alınmasından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının (üç kişi) ifadelerinden büyükşehirlerin çocukların yetiştirilmesi yönünden dezavantajlı bir durum olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Çok fazla imkânlar da dezavantaj. Gönüllü çok. Beş yıldızlı oteller, tiyatrolar, lüks yaşantılar ... (S2).

Büyükşehirlerde olumlu diyemeyeceğim ama taşrada iyi olduğunu duydum (Ö1).

Büyükşehir dezavantaj. Her şeyi lüks yaşıyor. Ankara'da prens, prenses yetiştiriyoruz. Standardımız çok yüksek. Çocuklar yok diye bir şey bilmiyor Büyükşehir'de (Ö4).

Görüldüğü gibi, meslek elemanları Büyükşehir'lerde oldukça fazla olanaklar olduğunu düşünmektedirler. İmkânların çok fazla olmasının çocuklar için her zaman iyi olmadığı da kabul edilmektedir. Benzer olanakların Büyükşehir'ler dışında da bulunduğu söylenebilir. Ancak Ankara düşünüldüğünde, şehir nüfusunun kuruluşlarda bakılan çocuk sayısına oranının fazlalığı ve varlıklı kişi sayısının küçük illere göre çok olması bu olanakları arttırıcı nedenler olabilir.

Çocukların belli bir yaş dönemindeki özellikleri de çocukların yetiştirilmesini etkileyen bir neden olarak görülmektedir. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Yetişkinliğe aday gençlerin ergenlik dönemi var, özel dönemleri var. Burada topluma hazırlama yaş grubundan dolayı zor. Ergenlik dönemindeler. Bazen birden bire 18 yaşında bir çocuk geliyor. Bunu hazırlamak olanaklı değil (S1).

Bireysel gelişimleri olumsuz oluyor. Buradaki yaşam biçimi kişilik kazanma dönemlerinde etkiliyor (Ö5).

Çocukların her yaş dönemindeki gelişim özellikleri farklılık göstermektedir. Belirli yaş dönemlerinde belirli özellikler öne çıkmaktadır. Örneğin, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında yapılan bir araştırmada (Aslan, 1997), izine gitme ve özel eşyaya sahip olma durumu 7-12 yaş grubunda, kuruma geliş yeri ve kurumun niteliği ise 13-18 yaş grubunda davranış sorunlarına etki eden faktörler olarak belirlenmiştir.

Meslek elemanları, kuruluşlardaki mesleki sorunlara da dikkat çekmişlerdir. S5, *“Psikososyal durumdan iyi değiliz, yeterli mesleki çalışmanın yapıldığını düşünmüyorum. Bir sürü yazışma çizişme var.”* diyerek çocuklar için yapılacak mesleki çalışmaların yetersizliğini belirtmiştir. Benzer şekilde P1 de kuruluşlardaki sosyal servislerin işlevsiz kaldığını ve evrak memurluğu yaptıklarını belirterek sorunların en önemli kaynağının mesleki çatışmalar olduğunu ifade etmiştir.

SHÇEK çatısı altındaki meslek elemanları meslek etiklerine uygun davranmıyor. Bunun nedenini mesleki farklılaşmaların yasal anlamda sınırlarının çizilmemiş olmasına bağlıyorum. Bu benim için yara, dava da açacağım zaten. Her ne kadar meslek elemanlarının görevleri yasalarla, yönetmeliklerle anlatılmışsa da uygulamada bu yönetmeliklerin işe yaramadığını görüyorum. Çünkü kuruluşlarda görev yapan meslek elemanlarının görev sınırları muğlak. Bu durum da her meslek elemanının diğer meslek elemanının etkinlik ve yeterlik alanına taciz ve tecavüzünü doğuruyor. Özellikle sosyal servisin iki farklı meslek grubunu (shu, psikolog) zorunlu doğal üyesi kastetmesi bu iki meslek grubunun almış olduğu eğitim ve buna bağlı etik yapılanma birbirine hiç uygun değil. Birinde bilgi paylaşımı esas diğerinde saklanması esas. Psikologlar etik gereği bilgilerini gizlemek zorunda. Shu'lar bilgiyi paylaşarak kullanmak durumunda. Mesleki çatışmalar mesleki doyumsuzluğu, yığınlığı beraberinde getirdiği için sosyal servisler işlevsiz kalmakta (P1).

İnsanlar genellikle aldıkları eğitime göre bir çalışma ortamı beklemektedirler. Ancak bu çoğunlukla olanaklı olamamaktadır. Çünkü özellikle sosyal alanlarda, bir eğitim kurumundan edinilen bilgiler harfiyen uygulanabilecek bilgiler değildir. Alınan eğitimlerin birebir uygulanacak olmasından çok, bir bakış açısı oluşturmasının beklenmesi daha doğru bir yaklaşım olabilir. Yani bir meslek elemanı çalıştığı kuruluşa, bulunduğu ortama ve sahip olduğu olanaklara bakarak sorunların aşılmasında pratik çözümler üretebilmelidir. Öte yandan Etzioni'nin (1964/1969) de belirttiği gibi, sosyal hizmet kuruluşlarında çok sayıda farklı meslek gurubunun bulunması mesleki çatışmaları arttırmaktadır. Etzioni (1964/1969, 106), bir çok meslek elemanı olan bir yerde tarafsız bir idarecinin başa geçmesine de ihtiyaç olduğunu söylemektedir. Yapılan bir araştırmada da, sosyal hizmet örgütlerinde çalışanlar arasında çatışmalar yaşandığı, bu çatışmaların çoğunluğunun iş ile ilgili anlayış farklılıklarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır (Sarioğlu, 2002).

Burada vurgulanması gereken bir nokta da sosyal bilimlerin kesin sınırlarının belirlenmesinin oldukça zor olduğudur. Belki de asıl yapılması gereken, bir raporda da belirtildiği gibi, örgütsel sınırları değiştirme girişiminden çok, entelektüel faaliyeti mevcut disiplin sınırlarına bakmasızın sürdürmeye izin veren örgütlenmeyi güçlendirmektir (Gulbenkian Komisyonu, 1995/2003, 91).

Gerçekten de, tarihle ilgilenmek, sadece tarihçi denilen kişilerin tekelinde değildir. Bu, bütün sosyal bilimciler için bir görevdir. Ekonomik sorunlar iktisatçıların tekelinde değildir. Ekonomik sorunlar sosyal bilimsel bütün analizlerde merkezi bir yer tutar. Kaldı ki, meslekten tarihçilerin tarihi, sosyologların sosyal sorunları, iktisatçıların ekonomik dalgalanmaları bu alanlarda çalışan diğer sosyal bilimcilerden daha iyi açıklayabildikleri de kesin değildir. Kısacası, biz bilgelik tekelleri kurmanın ya da belirli üniversite diplomaları almış kişilere bilgi bölgeleri tahsis etmenin pek akıl kârı olmadığını düşünüyoruz (Gulbenkian Komisyonu, 1995/2003, 91).

Yukarıda doğrudan alıntıyla verilen ifadeler, sosyal hizmetler alanı için de düşünülebilir. Yani sosyal hizmetlerde mesleklerin kesin sınırlarını çizmekten ziyade ortadaki işlerin yapılmaya çalışılmasının daha doğru bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Meslek elemanlarından S1, çocukların istenilen biçimde yetiştirilememelerinin bir nedenini de 2828 sayılı kanunun doğru bir şekilde uygulanmaması olarak ifade etmiştir.

SHÇEK yasa (2828 sayılı yasa) adam gibi kullanılsa 50 sene daha yeter. 2828'deki hedeflere ulaşılamıyor. Yasanın hedefleri çok güzel. Bütün bunlar, yeniden yapılandırma falan abesle iştigal. Varolan yasa adam gibi kullanılmıyor. Bu yasa uygulanır, uygulansın (S1).

Meslek elemanının bu ifadeleri, araştırmanın kuramsal kısmında da değinilen Fer'in (1970) 2828 sayılı kanundan önceki 6972 sayılı kanunla ilgili açıklamalarını hatırlatmaktadır. 6972 sayılı kanun hazırlanırken çocuk koruma hizmetlerinin mahalli birliklere bırakılması, sağlık ve eğitim yönünden ilgili iki bakanlığın sadece mali yardım ve teknik kadro yardımında bulunması, kağıt üzerinde parlak gözükken sebeplere bakılınca başarı getirecek sanılmıştır. Kurulan yerel birliklerle halkın ilgisinin artması ve işbirliğinin sağlanması düşünülmüştür. Ancak 6972 sayılı kanunun uygulamaları beklenen sonuçları vermemiştir (Fer, 1970, 37-38). Görülüyor ki, teorik olarak doğru görünen bir kanunun uygulamalarında sorunlar olabilmektedir. Bu yüzden bir kanunun uygulanabilir olup olmadığının oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Yönetmelik durum. Meslek elemanlarının yönetmelik duruma yönelik görüşleri Çizelge 4'te verilmektedir.

Çizelge 4. Meslek Elemanlarının Yönetmelik Duruma Yönelik Görüşleri

	P	S	Ç	Ö	N	%
Liyakat gözetilmemesi	3	4	1	2	10	52,62
Üst makamlardakilerin kuruluş tecrübesi olmaması	2	-	2	3	7	36,83
Kararlara katılım olmaması	2	1	3	3	9	47,37
Siyasetin olumsuz etkileri	1	2	3	1	7	36,83
Çalışanların desteklenmemesi	3	2	3	1	9	47,37

Çizelge 4'te görüldüğü gibi, yönetsel bakımdan meslek elemanlarının dile getirdiği en önemli sorun liyakat gözetilmemesidir. Kararlara katılım olmaması, çalışanların yeterince desteklenmemesi de sıkça dile getirilen durumlardır. Çizelge 4'te yer alan ifadelerle ilgili açıklamalar aşağıda yapılmaktadır.

Meslek elemanlarının (10 kişi) liyakatle ilgili bazı ifadeleri şunlardır:

Yönetim akademik olarak üst düzeyde yönetim bilimi almış insanların işi. Psikologların, sosyal hizmet uzmanlarının, öğretmenlerin işi değil. Kuruluş yönetimleri yöneticilik alanında yetişmiş insanlara bırakılmalı. SHÇEK şu an yönetsel acizliklerle dolu (P1).

İyi bulmuyorum. Kalitesiz, kapasitesiz idarecilerle dolu. Liyakatsiz idarecilerle dolu. İdarecilerin çoğunun yeterli eğitimi yok. 40 günlük kursla öğretmen oluyor, geliyor benim idarecim oluyor (P2).

Yöneticilikte liyakat falan yok. 15-20 yıllık meslek elemanı yerine sekiz yıllık, beş yıllık, onayla yönetici oluyor, seni yönetiyor. Benim yöneticim benden konuyu daha iyi almalı. Görevde yükselmeler kıdeme, yıla göre olmalı (S2).

Bu tür yönetici kadrolarında meslek elemanları olmalı. Kuruluş müdürü bir öğretmen, uzman, psikolog arkadaşımız olabilir ama kurum bünyesinden yetişmiş olmalı, belirli deneyimi, tecrübesi olan insanlar olmalı (S3).

Burada liyakat öne çıkmalı. Sorunların öne çıkması liyakatsizlikten geliyor. İşin ehli olmayan, sırf müdür, il müdürü olmak için, alanla ilgili yeterli bilgisi yok, Milli Eğitim'de öğretmenken geliyor müdür oluyor. Her şeyden önemlisi liyakat (S4).

Liyakat yok. İks yurduna, hiç bilmediği bir kuruluşa bir tarım müdürü, müdür yapılıyor (S5).

İdareci çok önemli, idareci seçimi titiz olmalı. Evrak değil bu, silinmiyor. Yetersiz kişilerin idareci olması sorun yaratıyor (Ö5).

Yönetici grubu kuruluş tecrübesine sahip, yeterli eğitilmiş olmalı (Ç2).

Görüldüğü gibi, meslek elemanları yöneticilerin yeterli donanıma sahip olmadıklarını düşünmektedirler. İfadelere bakıldığında, kurum bünyesinden yetişmeyen, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kurumlardan SHÇEK'e doğrudan atanan yöneticiler bulunduğu anlaşılmaktadır.

Burada dikkat çeken bir nokta da iki meslek elemanının (P1 ve S3) birbirlerinin tam tersi ifadeler kullanmalarındır. Bunlardan birisi meslek elemanlarından yönetici olamayacağını, yöneticiliğin akademik olarak üst düzeyde yönetim bilimi almış insanların işi olduğunu söylerken, diğeri ise kurum bünyesinden yetişmiş meslek elemanlarının yönetici olmasını uygun bulmaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları düşünüldüğünde, mesleki eğitiminin dışında yöneticilikle de ilgili eğitim almış ve kuruluşlarda belirli bir süre çalışmış insanların yönetici olmalarının daha uygun olacağı söylenebilir.

Meslek elemanlarının (yedi kişi) üst kademedeki bulunanların kuruluş tecrübesi bulunmadığına yönelik bazı ifadeleri şunlardır:

SHÇEK Genel Müdürlüğündeki kişilerin büyük çoğunluğu mezun olur olmaz getirilmiş ve çoğunluğu kuruluş tecrübesi olmayan kişiler. Kuruluşta bulunmamış, ahkam kesiyor. Dedikleri gerçeklerle çelişiyor (P4).

İl müdürlüklerindeki, genel müdürlüktekiler yurt ve yuvalarda çalışmamışsa bize “uygula” dediklerinde problem oluyor. Yuva yurttan çalışmamış, genel müdürlükteki sana amirlik taslıyor. Dediği şey burada olmuyor. Dışarıdan gelenler oluyor müdür, daire başkanı. Buralarda nöbet tutmadan, yaşamadan bilinmez (Ö1).

Yönetenlerin çoğunluğu, yüzde elli alan tecrübesi yok. Kurumlarda, yurttan yuvada çalışmışlığı yok (Ö2).

Genel müdürlükteki kişilerin kuruluşlarda çalışanlarla bağı yok. Sanki kopmuşuz. Nöbet vs. çok farkında değiller sanki. Genel müdürlüktekilerin bizden haberi yok gibi geliyor bana (Ö4).

Üst makamlarda olanların çoğunun tecrübesi yok. Genel Müdürlük kadrosundakilerin çoğu kurumlarda çalışmamış ya da çok az çalışmış (Ç2).

Ben şunu düşünüyorum. Genel müdürlükteki insanlar buradakileri göz önüne almadan, buranın şartlarını bilmeden ya da bildikleri halde buraya uygun olmayan kararlar alıyorlar. Ancak tamamen de kötü değil. Bazen sanki burada hiç çalışmamış insanlar karar veriyor diye düşündüğüm oluyor (Ç4).

Üst kademedeki bulunanların kuruluş tecrübesi olmadığına yönelik sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) ifadesinin bulunmadığı görülmektedir. Bu durum SHÇEK Merkez Teşkilatı'nda öğretmen bulunmaması ve psikologlar ile çocuk gelişimcileri sayılarının sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) sayısına göre çok az olmasıyla ilgili olabilir.

13.03.2006 tarihinin verilerine göre, SHÇEK Merkez Teşkilatı'nda 48 sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) bulunmasına rağmen altı psikolog ve iki çocuk gelişimcisi bulunduğu görülmektedir. Ayrıca merkezde öğretmen kadrosu bulunmamaktadır. Benzer durum il müdürlükleri için de geçerlidir (SHÇEK, 2006, 4-5).

Diğer yandan ülkemizde sosyal hizmet (sosyal çalışma) eğitimi 2000'li yıllara kadar, 1967-1983 yılları arasındaki Emre Kongar tarafından açılan bölüm hariç, tek bir bölüm tarafından gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta Sosyal Hizmetler Akademisi adıyla kurulan okul daha sonra Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Sosyal Hizmetler Yüksekokulu olarak eğitime devam etmiştir. Günümüzde ise bu bölüm Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi içerisinde yer almaktadır. Yani bugün için söylendiğinde, SHÇEK'te çalışan sosyal çalışmacıların (sosyal hizmet uzmanlarının) çoğunluğu aynı okuldan mezun durumdadırlar. Genel Müdürlük'te veya taşrada çalışanların bazıları okuldan tanıdık veya dönem arkadaşı olabilmektedir. Üst kademe bulunanların kuruluş tecrübesi olmadığına yönelik sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) ifadesinin bulunmamasının bir nedeni de bundan kaynaklanıyor olabilir.

Meslek elemanlarının (dokuz kişi) ifadelerinden kararlara katılım konusunda da sıkıntılar olduğu anlaşılmaktadır. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Genel müdürlüğün belli bir hiyerarşik yapısı var, söz sahibi olamıyoruz. Binanın düzenlenmesinde bile söz sahibi olamıyoruz (P3).

Üstteki ilahi emirlere karşı gelinmez. Politikalar belirlenir, sen uygularsın (S1).

Kararlara katılım yok. Bir düzenleme yapılırken personele soran yok (Ç2).

Çünkü alanda çalışanların karar mekanizmalarında hiç hakkı yok. Yönetenle yönetilenlerin arasında uçurum var (Ö2).

Yönetime katılıyoruz diyemem. Yönetime fazla katılacağımıza git gide azalıyor. Bir annenin değişiminde bile fikrim alınıyordu. Şu anda sabah geliyorum ki anne değişmiş (Ö4).

Görüldüğü gibi, meslek elemanları kararların alınmasında kendilerinin etkilerinin olmadığını düşünmektedirler. Genel bir hiyerarşik yapı olduğu ve bu doğrultuda kararların alındığı ifade edilmektedir. Güneş'in (1991) yaptığı araştırmada da meslek elemanları kararların alınma şeklinin istedikleri gibi gerçekleşmediğini belirtmişlerdir.

Bu durumu yapılan uygulamalarda da görmek mümkündür. Örneğin, Malatya Çocuk Yuvası'nda yaşanan şiddet olaylarından sonra çocuk yuvalarındaki bakıcı anneler bakımdan ve temizlikten sorumlu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Aynı zamanda bunlar arasında bakımdan sorumlu olanlar lehine ücret farklılığı da yapılmıştır. Bu düzenlemenin iki tür sakınca ortaya çıkardığı söylenebilir. Birincisi, bir çocuk yuvasında bakım ve temizlik işlerini birbirinden ayırmanın zorluğudur. İkincisi, aynı ortamda ve benzer işleri yapan bu anneler arasında ücret farklılığından dolayı yaşanabilen sıkıntılardır. Böyle bir uygulama, kuruluşlarda çalışanların görüşleri alınmış olsaydı belki de gerçekleştirilmemiş olurdu.

Sosyal hizmet kuruluşlarında plan ve projelerin SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından yapılması, yetki ve sorumlulukların merkezde toplanması hem kuruluş yöneticilerinin, hem de kuruluş çalışanlarının plan, proje ve politikalarda fazla söz haklarının olmamasına neden olabilmektedir. Kuruluşların, yapacakları çalışmalar için merkezden izin almalarının gerekliliği, alınan kararların, yapılan planların uzun sürede uygulamaya konmasına yol açabilmektedir (Altıntaş, 2002, 35).

Öte yandan, yurt ve yuvaların kendi içinde bile meslek elemanlarının fikirlerinin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Çalışanların kararlara katılım olanaklarının geliştirilmesi uygulamaların kabul edilebilirliğini artırıcı bir etki yapabilir. Kararlara katılmada, kararlar ilgili örgüt üyelerinin karar sürecine katılmaları hatta bazen kararı başlatmaları söz konusudur. Kararlara katılım, davranış bilimleri ve demokratik önderlik fikrinin getirdiği, örgüt içinde morali yükselten ve kararlara karşı olumsuz tepkileri azaltan bir süreçtir (Can, 2002, 267). Bu yüzden sağlıklı bir yönetim için tüm çalışanların karar sürecinde rol oynamaları desteklenmelidir.

Meslek elemanları (yedi kişi) siyasetin olumsuz etkilerine de değinmektedirler. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

... hizmetlerde en büyük sorun, şu yönetimdekiler, siyasi iktidarın atadığı kişiler (P4).

... siyasi, politik olarak çok fazla karışılması (S1).

Burada siyasi açıdan çok şey yaşanıyor. Siyasi görüşünüz yöneticilerle birse iyisiniz (Ç1).

Siyasetin buradan çekilmesi lazım (Ç2).

Genel müdürlük siyasi bir makam... (Ö3).

Siyasi yozlaşma belki de ülkemizde en çok şikayet edilen konuların başında yer almaktadır. Bu yüzden SHÇEK de dahil bir çok kurumda işlerin dürüstçe yapılmasından ziyade siyasi tercihlerin önemli rol oynadıkları söylenebilir. Ancak bütün bunlar ülkemizdeki demokratik olgunluğun kuvvetlenmesiyle aşılabilecek sıkıntılardır.

Meslek elemanlarının (dokuz kişi) ifadelerinden kuruluşlarda çalışanların yeterince desteklenmediği ve maaşlar konusunda sıkıntılar olduğu anlaşılmaktadır. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

İzinlerde, yıllık izinlerde ek ders kesiliyor. Bir rehabilitasyon merkezinde izinleri güzel kullanıyorlar, ek ders kesilme diye bir şey yok. Ek ders yerine kuruluş gücüne göre ödeme yapılırsa, personel fazla yorulmaz. Ek sekiz için hafta sonu geliyoruz. Tek maaşlı biri izin kullanamıyor. Bu da personelin verimliliğini etkiliyor.... Bakım elemanlarına değer vermek lazım. Hizmet alımında çalışma saati fazla (S2).

Kimisi ek ders alıyor, kimisi sözleşmeli, kimisinde bir şey yok. Sözleşmeye geçmek için iş barışı bozuluyor (S4).

Genel müdürlük merkez teşkilatındakilere sözleşmeli maaşı veriyor. İl müdürlüğündeki bunu görünce haksız kullanıldığını düşünüyor. ... Önce insanlar buradan niye kaçıyor? Nöbet, tatil yok, ek ders... Muvaffakiyetimi verseler hemen giderim (P4).

Personel durmuyor. Ben de Milli Eğitim'e geçmeye çalışıyorum (P2).

Çalışanların maaşı yetersiz. Ek sekiz olayı var, haftada altı gün geliniyor. Vardiya sistemi var, birden dokuz dek çalışıyor, aile düzenini etkiliyor (Ç1).

Aldığımız sorumluluğa göre ücretimiz çok düşük. Sözleşmeli maaşı almıyorum. Kurum içinde adaletsizlik var. Diğer kurumlarla mukayese edince az alıyoruz (Ç2).

Maaşlarda adaletsizlikler var. ...Sözleşmeli biri daha fazla alıyor. Hizmet alımındaki çocuklarla daha birebir ilişki içinde, devlet güvencesinde değil. Ayda 400 alıyor. Günde 10 saat çalışıyorlar (Ö3).

Görüldüğü gibi meslek elemanlarının özellikle aldıkları ücretler konusunda sıkıntılı oldukları ve işlerinden pek memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda SHÇEK içerisinde de ücretler konusunda adaletsizlikler olduğu düşünülmektedir.

Bir sendika tarafından hazırlanan bir raporda (Türk Sağlık Sen, 2005), SHÇEK çalışanlarının üç yönlü bir ücret adaletsizliğine maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi, kamu kurumlarının kendi aralarındaki ücret dengesizliğinden kaynaklanmaktadır. Bazı kurumlarda ödenen ek ödemeler SHÇEK'te bulunmamakta ya da sembolik bir rakamda kalmaktadır. İkincisi, SHÇEK kuruluşları arasındaki ücret dengesizliğinden kaynaklanmaktadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatlarında personel ücretleri, sözleşmeli ve kadrolu personel ücreti olmak üzere iki şekildedir. Sözleşmeli maaş alan personel, iş güclüğü açısından farklılık olmamasına rağmen aynı derecedeki kadrolu maaş alan personele göre daha yüksek ücret almaktadır. Üçüncüsü ise sözleşmeli maaş alan personel arasındaki ücret dengesizliğinden kaynaklanmaktadır. SHÇEK'te sözleşmeli olarak çalışan meslek grupları arasındaki ücret dengesizliği, bazı meslek gruplarının mağduriyetlerine neden olmaktadır. Meslekler arası iş bölümü göz ardı edilerek, dört yıllık fakülte/yüksekokul mezunları arasında farklı sözleşmeli ücret belirlemesi çalışma barışının bozulmasına yol açmaktadır.

Öte yandan SHÇEK yuva ve yurtlardaki bakım ve temizlik gibi bazı işleri özel hizmet alımı yoluyla yerine getirmektedir. Özellikle çocuk yuvalarındaki bakıcı anneler yeterli sosyal güvenlikten yoksun olup asgari ücretle çalışmaktadırlar. Bakıcı anneler, çocuklarla birinci derecede ilgili olan, onların mamasını veren, altını değiştiren ve onları seven kimselerdir. Devlet bir bakıma asgari ücretle sevgi satın almaktadır. Bakıcı annelerin sorunlarının meslek elemanlarından daha büyük olduğu söylenebilir. Çünkü, bakıcı

annelerin karar mekanizmalarında yer almaları ve kendilerini temsil edebilirlikleri hemen hemen yok gibidir.

Ekonomik durum. Meslek elemanlarının ifadelerinden kuruluşların ekonomik anlamda bir sıkıntıları olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca gönüllü desteğinin de önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili meslek elemanlarının görüşleri Çizelge 5'te verilmektedir.

Çizelge 5. Meslek Elemanlarının Ekonomik Durum Hakkındaki Görüşleri

	P	S	Ç	Ö	N	%
Kuruluşların ekonomik sorunu yok	3	1	3	4	11	57,88
Kuruluşların ekonomik olanakları yetersiz	-	1	1	-	2	10,53
Derneklerin, yapılan bağışların önemli katkıları var	1	3	4	3	11	57,88
Var olan kaynaklar etkin kullanılmıyor	3	-	-	3	6	31,58
Acil ihtiyaçlarda sorunlar oluyor	-	-	-	1	1	5,25
Ülkenin kaynaklarına bağlı	-	1	-	-	1	5,25

Çizelge 5'te de görüldüğü gibi meslek elemanlarının çoğu tarafından kuruluşların ekonomik bakımdan sorunları olmadığı belirtilmiştir. Kuruluşların ekonomik olanaklarını yetersiz görenler ise sadece iki kişidir. Çizelge 5'te yer alan ifadelerle ilgili açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından yalnızca ikisi kuruluşların ekonomik sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan S3, yuva ve yurtlara yeterli kaynağın ayrılmadığını, buraların ihmal edildiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Ç2 ise ekonomik bakımdan yetersiz olduğunu ifade ettikten sonra *“SHÇEK'in ayakta durması çalışanların dilencilik yapmasına bağlı. Dilenciliği iyi yaparsan yuva iyi oluyor.”* diyerek kuruluşların aldığı bağışlara dikkat çekmiştir.

Meslek elemanlarından 11 kişi kuruluşların işleminde ekonomik anlamda bir sorun olmadığını belirtmişlerdir. Bunlardan bazıları sorun

olmamasında gönüllü katılımlarının da etkili olduğunu söylemişlerdir. Bununla ilgili bazı görüşler şunlardır:

Sorun yok. Katma bütçeden harcanıyor. Gönüllülerin de katkıları var (S5).

Kuruluşların öyle maddi ihtiyaçları yok (P3).

Eskiye nazaran SHÇEK'te çocuklara ayrılan eşya kalitesi, yiyecek, bakım malzemesi bollaştı. ... Bu anlamda çok iyi (P5).

... yeterli, problem yaşanmıyor. Daha çok gönüllüler yardımıyla, devlet de bir yerde yetersiz kalıyor (Ç1).

O konuda çok sıkıntı olduğunu zannetmiyorum. Gönüllüler, devlet, özellikle gönüllülerin katkıları çok (Ç3).

Maddi yönden buralara çok kaynak bulunuyor. Halkın katılımı, gönüllüler var. Çok güzel değişiklikler yapıldı. Buraların maddi imkanları son yıllarda çok iyi. Gönüllü ilişkileriyle giderilen çok şey var (Ç4).

Para sorunu olmuyor. Devletin karşılamadığı şeyleri dernekler karşılıyor. Devletin ödemediği şeyleri dernek alıyor. Maddi sorun göremiyorum (Ö1).

Bir sıkıntı yaşanmıyor. Ama herkes ... yuvası kadar şanslı değildir. Kullanmayı bilerseniz kaynaklar emrinizde. Bizim kurum için şu anda yok yok. Ama burayı baz alarak genelleme yapılamaz (Ö4).

Meslek elemanlarının ifadelerine bakıldığında, kuruluşlarda ciddi anlamda ekonomik sıkıntılar yaşanmadığı söylenebilir. Her ne kadar meslek elemanlarının bazıları ekonomik sıkıntı olmamasını gönüllülerle ve derneklerle beraber düşünmüş olsa da, son yıllarda SHÇEK'in bütçe kaynaklı gelirlerinde önemli artışlar olduğu gözlenmektedir. Nitekim, SHÇEK'in Genel Bütçe içerisindeki bütçe payı, son dört yılda üç kat artmıştır (SHÇEK, 2007, 66).

Burada bazı meslek elemanlarının gönüllü katkılarını özellikle vurguladıkları dikkati çekmektedir. Bu durum, meslek elemanlarının daha çok muhatap olabildiği anlık ve ani ihtiyaçların giderilmesinde gönüllü desteklerinin önemiyle ilgili olabilir.

Bazı meslek elemanlarının ifadelerinden (11 kişi) yapılan bağışların ve kuruluş yararına kurulan derneklerin ekonomik sorunları aşmada önemli katkılarının olduğu anlaşılmaktadır:

Bizim kurum çok bağış alan kuruluş. Çok sayıda gönüllü geliyor (S2).

İyi ki şu dernekler var. Biz bu yuvayı dernekle yürütüyoruz. ... Çocuklar için anlık ihtiyaçlar oluyor. Derneğin arkanızda olması iyi (S4).

SHÇEK çalışanları dilenci gibi bağış topluyor. Bağış toplayarak kurum yönetilmez. Bunlar için SHÇEK'in kendi bütçesi olmalı. Meslek elemanına dışarıdan bağış aldirmamalı (P1).

Gönüllüler, devlet, özellikle gönüllülerin katkıları çok (Ç3).

Halkın katılımı, gönüllüler var. ... Gönüllü ilişkileriyle giderilen çok şey var (Ç4).

Devletin karşılamadığı şeyleri dernekler karşılıyor (Ö1).

... bağışlar... . Türk toplumu hassas, bağış yapıyor (Ö5).

Görüldüğü gibi, gönüllülerin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına önemli katkıları olmaktadır. Bu tür katkılar devlet desteği yanında çok küçük kalabilir ancak anlık ve ani ihtiyaçların giderilmesinde oldukça önemlidirler. Büyükşehir'lerde, küçük yerlere göre gönüllü destekleri daha fazla olabilir. Çünkü Büyükşehir'lerin sosyal ve ekonomik yapısı buna daha uygun görünmektedir. Diğer yandan, gönüllülüğün ve bağış yapmanın insanlar için birer ihtiyaç olduğu da söylenebilir.

Bazı katılımcılar tarafından ise (6 kişi) kaynakların etkin kullanılmadığı dile getirilmiştir. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Ekonomik yönden para çok SHÇEK'te. Ama o parayı yerinde değerlendirecek yeterli insan yok. Varlık içinde yokluk yaşıyorsunuz. Kaynak lüzumsuz kullanılıyor. SHÇEK'in bütçesi diğer bakanlıklardan çok ama etkili, doğru kullanılmıyor (P2).

SHÇEK'in parasal bir sıkıntısı yok. Türkiye'nin en zengin kurumu. Yüzlerce işyeri, tarla, arsası var. Ama kaynakları ekonomik kullanma sorunu var. Saman pazarı'ndaki dükkanların kirası 100 lira, sakız parası (P4).

Şu anda mal varlığı yüksek ama yararlanamıyor (P5).

Ekonomik olarak devletin elinde olmak olumlu yansıyor. İdareciyle daha da iyi olabilir. Ancak bu israfı da getiriyor. Yani para kaynağımızın çok fazla olmasından dolayı, müdür, genel müdür canı istiyor trilyonlarca para ... (Ö2).

Malvarlığı olarak SHÇEK zengin bir kurum. Bağışlar alıyor. Alınan bağışların rasyonel kullanılamama sorunu var (Ö3).

Aslında SHÇEK'te bağışlar, para var. Türk toplumu hassas, bağış yapıyor. Ama kaynaklar iyi değerlendirilmiyor (Ö5).

Görüldüğü gibi, bazı meslek elemanları tarafından SHÇEK zengin bir kurum olarak kabul edilmektedir. SHÇEK'in sahip olduğu zenginliklerde, Çocuk Esirgeme Kurumu feshedildikten sonra bu kurumun mal varlıklarının yeni kurulan SHÇEK'e devredilmiş olmasının da etkilerinin olduğu söylenebilir. Ancak bu zenginliklerden etkili bir şekilde yararlanılmadığı düşünülmektedir.

Bunların dışında meslek elemanlarından S1, SHÇEK'in kaynaklarının ülkenin kaynaklarına bağlı olduğunu ifade etmiştir:

SHÇEK katma bütçeliydi, genel bütçeye dönüştü. Ülkenin ne kadar kaynağı varsa ona bağlı kaynak oluyor (S1).

SHÇEK, katma bütçeli bir kurum iken 2006 yılında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca Genel Bütçe kapsamına alınmıştır. Ödenekler, Maliye Bakanlığınca verilen ödeneklerden karşılanmakta olup kuruluşların bir kısım küçük çaplı ihtiyaçları dernek, vakıf ve hayırseverler tarafından yardım amaçlı olarak karşılanmaktadır (SHÇEK, 2007). Burada sözü edilen bir kısım küçük çaplı ihtiyaçlar arasında anlık ve ani ihtiyaçları saymak mümkündür. Dolayısıyla, küçük çaplı da olsa anlık ve ani ihtiyaçlar önemlidir.

Ö1 ise acil ihtiyaçların karşılanmasında sıkıntılar olduğundan söz etmektedir:

... bir yere çocuk nakil gidince ödenek hemen verilmiyor, en erken üç ay. Ya cebinden karşılıyorsun ya da dernekten. Bu yüzden kimse gitmek istemiyor (Ö1).

Bilindiği gibi çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çocuklar, çeşitli nedenlerle bir kuruluştan başka bir kuruluşa nakledilebilmektedirler. Bu

nedenlerin başlıcaları yaş grubuna uygun kuruluş bulunmaması, öğrenim, hastalık gibi durumlardır. Çocuklar, çeşitli resmi işlemler sonucunda görevli personel eşliğinde bir kuruluştan diğerine nakledilmektedir. Ancak bu süreçte gerekli olan ödenekler zamanında sağlanamamaktadır. Bu sorunların genellikle kuruluş yöneticilerinin becerileriyle aşılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devri durumunda bunun ne gibi etkileri olabileceğine dair meslek elemanları çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Bununla ilgili meslek elemanlarının eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki ifadeleri Çizelge 6'da yer almaktadır.

Çizelge 6. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri

	P	S	Ç	Ö	N	%
Çocukların yetiştirilmesi yönünden olumlu bir değişiklik olmaz	3	1	4	-	8	42,09
Çocukların yetiştirilmesi yönünden olumsuz olur	3	3	-	4	10	52,62
Niteliksiz, ehil olmayan kişiler işbaşına gelir	1	3	2	4	10	52,62
Siyasi görüşler etkili olur	1	3	1	-	5	26,32
Kişisel bakış açıları önemli	-	2	-	-	2	10,53
Standart olmaz	-	1	-	1	2	10,53
Ekonomik yönden iyi olur	1	1	-	-	2	10,53
Ekonomik yönden bir değişiklik olmaz	-	-	2	-	2	10,53
Ekonomik yönden sorunlar olur	3	-	1	2	6	31,58
Ekonomik yönden il özel idarelerine göre değişir	-	1	1	1	3	15,79

Çizelge 6'da görüldüğü gibi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devri durumunda meslek elemanlarının çoğu tarafından çocukların yetiştirilmesinin bundan olumsuz etkileneceği belirtilmiştir. Yine niteliksiz, ehil olmayan kişilerin iş başına geleceğini belirtenlerin oranı da yüksektir. Çizelge 6'da yer alan ifadeler aşağıda açıklanmaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından sekiz kişi şu anki durumlarıyla çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerinin çocukların yetiştirilmesi yönünden değişiklik sağlamayacağını düşünmektedirler. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Özel idareye bağlarsa ... kiminle bağlayacaklar? Benimle, müdürle, hizmetliyle. Aynı, ne değişecek? (S1).

İsterse belediyenin temizlik işlerinden sorumlu birimine bağlansın. Kalifiye iş çıkarmak önemli. Özel idare, belediye önemli değil. Bu ülkenin bütün birimleri Türkiye Cumhuriyeti'nin birimleri. Kime bağlı olduğu önemli değil. İsterse muhtara bağlansın (P1).

Bu politikada pek faydalı olmuyor. Özel idare de aynı politikaları uygularsa başarısız olur (P2).

Özel idarelerin farklı bir şey yapacaklarını sanmıyorum. Esas çözüm koruyucu aile, evlat edinme geliştirilmeli. Çocuğa yönelmeyince A kurumundan B kurumuna ne fark eder (P3).

Yerel yönetimlere geçildiğinde bu yine sağlanamayacak. Yine toplu bakım olacak (Ç1).

Çok fazla değişiklik olacağını sanmıyorum. Özel idareler hakkında fazla bilgim yok ama (Ç2).

Faydalı olacağını zannetmiyorum. Yine aynı sebeplerden (Ç3).

Personel değişmezse psikososyal yönden değişmez. Tam karşılanamaz (Ç4).

Görüldüğü gibi bazı meslek elemanları, mevcut bakım şeklindeki sıkıntılar aşılmadıkça çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerinin olumlu bir katkı sağlamayacağını düşünmektedirler. Buradaki ifadelere bakıldığında, kuruluşların nereye bağlanacağından çok çocuklara nasıl bakılacağına daha çok önem verildiği söylenebilir.

Erdem (2007, 46), bir sorunun merkeze mi yoksa yerel yönetimlere mi kalacağını temel ayırıcının, hizmetin nerede ortaya çıktığı olduğunu söylemektedir:

Sadece, Antalya'nın bir ilçesinde bir mesele varsa, Antalya'nın o ilçesinin meclisi karar vermelidir. Çocuk Esirgeme Kurumu veya çocuk hakları bakımından, sosyal hizmet bakımından, çocuk acil koruma kararları bakımından, her bakımdan mesele budur. Eğer Trabzon'la ilgili, Trabzon'daki çocuklarla ilgili bir karar verilecekse, o karar Trabzon'da verilmelidir. Ama o bütün Türkiye'deki çocuklarla ilgili bir düzenlemeyseniz Büyük Millet Meclisinde düzenlenmelidir (Erdem, 2007, 46).

Ancak Erdem (2007), mevcut Anayasa (1982 Anayasası) değişmedikçe korunmaya muhtaç çocukların azalmayacağını ve korunmamaya devam edeceklerini de ifade etmektedir. Ona göre, 1982 Anayasası çözümlerin karşısında bir engeldir ve 1982 Anayasası değişmedikçe Türkiye'nin huzur ve refaha kavuşması söz konusu değildir. Bunun nedeni ise 1982 Anayasası'nın merkezden yönetime ağırlık veren bir yapıda olmasıdır.

Bazı meslek elemanları ise (10 kişi) çocukların yetiştirilmesi yönünden çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devrinin olumsuz olacağını ifade etmişlerdir:

Bence olumsuz olur. Çünkü bu tür kuruluşların il özel idarelerine bağlanmasına karşıyım. Kurumun politize olacağını, siyasi etkilere açık, çocuklar bundan olumsuz etkilenecek kanaatindeyim (S3).

Açıkçası risk olarak görüyorum. Biz öyle bir kurumuz ki bütün kurumlardan farklıyız. Sıfırdan çocuk alıyoruz ona kişilik veriyoruz. ... özel idarelerde siyasi görüşe göre çocuklar, personel şekillenecek ... (S4).

Olumsuz olacaktır. Şu andakinden daha da olumsuz olacak (S5).

Benim görüşüm daha kötü olacak (P3).

Çok olumsuz etkileri olur. Temelde mantıklı gibi görünse de, SHÇEK kaç yıldır bu işin altından kalkamamış, onların kalkacağını sanmıyorum (P5).

Olumlu olabilir ama ben sakıncalı buluyorum. En iyisi korunma altına alınmadan çocuk ailesinin yanında bakılmalı (Ö1).

Olumlu olacağını düşünmüyorum. Vali eşlerinin duygu ve düşüncelerini tatmin edeceği alanlar olur. Özel idarede toplu bakım değişmez (Ö2).

Ben karşıyım. ... Ben ili istemiyorum. Çünkü her ilin imkanları, yaptıkları farklı olacak (Ö4).

Buradaki ifadelere bakıldığında, çocuk yetiştirmede il özel idarelerine güvenilemediği söylenebilir. Yani çocukların farklı ideolojik görüşlere maruz kalmasından endişe edilmektedir. Diğer yandan il özel idarelerinin toplu bakım sistemindeki sıkıntıları aşamayacağı söylenerek bir bakıma bu birimlerin beceriksiz olacakları kabul edilmektedir. İl özel idarelerine karşı bu güvensizlik ve endişelerin kaynağında, il özel idarelerinin görevlerinin çoğunun merkezde toplanması, halkla yeterince içli dışlı olamamaları ve il özel idarelerinin kendilerini halka olumlu şekilde gösterememelerinin etkileri olabilir.

Polat (2007) ise çocukların korunması konusunda SHÇEK'in yaptığı hizmetlerin yeterli olmadığını, çocukların ihmal ve istismarının sıradan olaylar haline geldiğini, çocuk sorunlarıyla ilgili çalışmaların nasıl ve kimlerle yapılacağını yeterince tartışılmadığını ve üzerinde durulmadığını söylemektedir. Polat (2007), sorunların aşılmasında ise yerel yönetimlere vurgu yapmaktadır:

Bugüne kadar bu çalışmalar hep Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılmaya çalışılmış. Çalışılmış dememin sebebi hiç bir dönemde başarı yakalanamamış. Buna bir çok nedeni sayabilmek mümkün. Ama en önemli 3 sebebin yetersiz kadrolar, eskimiş ve yanlış çözüm modelleri, tek başına çalışma konusunda bağnaz tutum.... Peki çözüm için neler yapılmalı? Bugün bu konuda çözüm üretmiş tüm ülkelerde yerel yönetimlerin çok aktif olmanın içinde olmasının en büyük faktörlerden birisi olduğunu görmekteyiz. Yerel yönetimler, özellikle kurum bakımında, hizmet götürülmesinde çok aktif olmayı doğaları gereği çok daha pratik ve kolay yöntemlerle çözüyorlar. Bu bence çok önemli çünkü sahada olaya hakim olamadığımızda ne yaparsanız yapın başarı gelmiyor (Polat, 2007).

Diğer yandan meslek elemanları (10 kişi) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devri durumunda işi bilmeyen, niteliksiz elemanların iş başına atanacağı endişesi taşımaktadırlar:

Benzer şeyler olacak. Çünkü sosyal hizmetler sadece insanların yan gelip yattığı yerler olarak görülür. ... Git sen de orada müdür ol derler. Bağlanınca bu olacak (P4).

Her şey dört dörtlük olsun, sen benim başıma bir bekçi gönder her şey biter. İl genel meclisine eğitimsiz biri seçilecek senin hakkında hüküm verecek. Özel idareler korunmaya muhtaçlığı ne kadar biliyor? (S1).

İşin içinden gelmemiş ... eğitimini almamış, çocukları, işleyişi ne kadar biliyor? Bunlar önemli faktörler. Bunları bilmeyenlerin başımıza gelmesi, ya da adımıza kararlar alması doğru olmaz (S3).

O zaman da şu olacak. ... benim mesleki çalışmama karışacak. Mal müdürü gelecek kurumun başına. Çocuğun eğitimiyle ilgisi olmayan biri gelecek, farklı alandan gelecek (S5).

Sistem tam anlamıyla çalışırsa güzel ama biz Türk toplumu olarak ... bu işi bilmeyenleri başımıza getireceklerdir. Milletvekilini, valiyi tanır, beni şuraya müdür yap der (Ç1).

Hem daha vasıfsız insanların elinde olacak, hem vasıfsız insanlar hem senle hem çocukla ilgili işlerde seninle istediği gibi oynayacak (Ç2).

... esnaf veya müdür, hizmeti bilmeyebilir. Buralarda çalışmayan eğitimsiz biri olabilir. Senin uyguladığın bir şey o adama ters gelebilir (Ö1).

Çok işin ehli olmayan, ahbap çavuş ilişkisi, zihniyet laçka olmuş, olumsuz olur (Ö2).

Şu anda bile torpil çok. O zaman had safhada olacak (Ö4).

... devletin yükünü azaltmak amaçlı diye düşünüyorum. Basitleştirilirse, prosedür azalır iyi de, sanmam. ... Bu işi pek bilmeyecekler. İl özel idaresine (il genel meclisi) taksici de seçilebiliyor. Bizim çalışanlarımızla ne kadar ilgili olabilecek (Ö5).

Görüldüğü gibi meslek elemanları, mevcut durumda şikâyet ettikleri birçok sorunun il özel idarelerinde de yaşanacağını düşünmektedirler. Öte yandan il özel idarelerindeki yozlaşmanın daha fazla olacağı düşünülmektedir.

Meslek elemanlarının bazılarının (dört kişi) ifadelerinden siyasetin olumsuz etkileri olabileceği de anlaşılmaktadır. Bununla ilgili bazı meslek elemanları şunları ifade etmişlerdir:

Kurumun politize olacağını, siyasi etkilere açık, çocuklar bundan olumsuz etkilenecek kanaatindeyim (S3).

... özel idarelerde siyasi görüşe göre çocuklar, personel şekillenecek (S4).

Şu haldekinden daha da olumsuz olacak. Sebebi, bizdeki hizmetin sürekliliği siyasi otoriteye bağlı (S5).

Siyasal müdahaleler olacak. Toplum olarak bizde şu var. Karşımızdaki bizim görüşümüzden değilse yanlış buluyoruz. Sağsa sağ, solsa sol parti siyasi karar alınmasına karşı olacak (Ç2).

Buradaki ifadelere bakıldığında mevcut durumda şikâyet edilen siyasi yozlaşmanın il özel idarelerinde daha fazla olacağından endişe edilmektedir. Siyasi görüşlerin gerek çocuklar gerekse çalışanlar açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının bazıları çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmesinin ekonomik bakımdan iyi olacağını, bazıları değişmeyeceğini, bazıları olumsuz olacağını ifade etmişlerdir.

Ekonomik bakımdan il özel idarelerine devrinin olumlu olacağını iki kişi şöyle ifade etmişlerdir:

... ekonomik kaynaklar daha doğru kullanılır. Bu politikada pek faydalı olmuyor. Özel idare kaynakları kendi bütçesinden çıkaracağı için dikkat eder. ... Paranın doğru, idareli kullanılmasında özel idare daha avantajlı (P2).

Ekonomik bakımdan daha olumlu olur. Çünkü onların olanakları, bize sağlayacakları olanaklar var (S3).

Yerel yönetimler genellikle kaynakları etkin kullanmanın bir aracı olarak görülmektedir. Yetki ve sorumluluklar il özel idarelerinde olduğunda sahip oldukları olanakları en iyi şekilde kullanmaya çalışabilirler. Ancak ülkemizdeki mevcut durumda il özel idarelerinin benzer olanaklara sahip olduğunu söylemek zordur.

Ekonomik bakımdan bir değişiklik olmayacağını iki kişi şu şekilde ifade etmişlerdir:

Çok değişeceğini zannetmiyorum. Yine gönüllülerle götürürler (Ç1).

Devlet kaynağı olacak. Giyim, beslenme karşılanacak. İşleyişte bir değişiklik olur mu bilmiyorum. Çocuk açısından pek maddi sorun olacağını düşünmüyorum (Ç4).

Ekonomik bakımdan bir değişiklik olmayacağını düşünenler il özel idarelerini merkezi yönetimin bir uzantısı olarak görüyor olabilirler. Mevcut yapıda çocuklar açısından ekonomik bir sorun olmadığından il özel idarelerinde de sorun olmayacağını düşünmektedirler.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından yedi kişi ise çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devrinin ekonomik bakımdan sorunlar doğuracağını ifade etmişlerdir:

Maddi açıdan zor olabilir. Tüketim çok fazla buralarda. Personel giderleri, kırtasiye giderleri ... (P3).

At yarışından tutun sayısal loto, şans topu, SHÇEK'e belli bir yüzde akıyor. Bunların kullanımı konusunda sıkıntı olacak (P4).

Kaynakların kullanımı muhtemelen şaibeli olacak. ... Asıl vurgun rant kavgası. SHÇEK'in devrini mal varlığıyla ilgili görüyorum (P5).

Daha kısıtlı bütçe ayırabilirler. O sorun olabilir (Ç3).

Bize bağışlar oluyor. Diğer ülke imkanlarından da faydalanıyoruz. Gönüllüler karşılıyor. Bunlar özel idarede olur mu bilemiyorum. O zaman kaynak sorunu olabilir (Ö1).

İşi bilmeyenin de kaynakları etkili kullanacağını sanmıyorum (Ö5).

Özel idareye geçişle beraber şu anki kaynakların tamamı aktarılırsa sıkıntı az olur. Ama mutlaka özel idarelerde ekonomik sıkıntı olur diye tahmin ediyorum (Ö2).

Ekonomik bakımdan il özel idarelerinde sorunlar olacağını düşünenler bunu çeşitli sebeplere dayandırmaktadır. Bunlardan birincisi SHÇEK'in mal varlığıyla ilgilidir. Devir işlemleriyle beraber SHÇEK'in mal varlıklarının dağıtımıyla ilgili sıkıntılar olabilecektir. Diğer bir neden de çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında tüketimin çok olması inancıyla ilgilidir. İl özel idarelerinin bu kadar çok tüketen kuruluşları yürütmesinin zor olduğu düşünülmektedir. Bir başka neden de karar verici kişilerin niteliksizlikleriyle ilgilidir. İşin ehli olmayan kişilerin kaynakların kullanılmasıyla ilgili doğru karar veremeyecekleri endişesi bulunmaktadır.

Meslek elemanları, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devri durumunda il özel idarelerindeki kişisel bakış açılarının da önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bununla ilgili görüşler şunlardır:

Ama kişisel faktörler önemli. Bize hangi gözle bakacak? Kuruluşları nasıl algılayacak? Gereken özeni gösterecek mi? Olanaklar çok iyi olabilir ama yönetici konumundakiler algılamazsa o olanaklardan nasıl yararlanırsınız? İl özel idarelerinin olanaklarından iyi yararlanacağız diye bir şey yok. O anki kadroya bağlı (S3).

Bu da valinin bakış açısıyla ilgili. İsterse buraya para akıtır. Ya da ilgisiz biridir (S4).

İlgili karar vericilerin korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili duygu ve düşünceleri, il özel idarelerinin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına nasıl olanaklar sağlayacağına etki edebilir. Meslek elemanlarının buradaki ifadelerine bakıldığında iyi bir şekilde yetişmiş yöneticinin ne kadar önemli olduğu söylenebilir.

Birinci Sosyal Hizmetler Şurası'nda (2004), SHÇEK hizmetlerinin yerelde belediyelere değil il özel idarelere devredilmesi, SHÇEK'in aile ve çocuklara götürülecek hizmetlerde yerel yönetimlere ve bu konuda çalışan diğer kurumlara danışmanlık yapması gerektiği dile getirilmiştir. Ayrıca korunmaya muhtaç çocuğun yeniden tanımlanması gerektiği belirtilmiştir (SHÇEK, 2004).

Şuranın sonuç bildirgesinde ise, sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanındaki yeniden yapılanma ihtiyacını karşılamak üzere, merkezi ve yerel yönetimlerin dengeli ağırlıklarda temsil edildiği, sivil toplum ve özel girişim ayağını da kapsayan bir karma yapının oluşturulmasının bu alanda en uygun örgütlenme modeli olduğu kabul edilmektedir.

...Şûra, yukarıda önerdiği modelin tüm sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanında politika oluşturma, planlama, işbirliği, eşgüdüm, denetim, standart ve norm birliği sağlama işlevleri ile uygulama görevini yerine getirecek ve Türk sosyal koruma sisteminin içinde etkili bir biçimde yer alabilecek, kamu tüzel kişiliğine sahip özel bütçeli hizmet bakımından yerinden yönetim esasına göre örgütlenmiş bir ihtisas kurumu tarafından hayata geçirilmesini ancak, bu kurumun özellikle uygulama sorumluluğunu belediyeler ve il özel idareleri ile paylaşabilme yeteneğine sahip olmasını önermektedir (SHÇEK, 2004).

Özcan (2004) da belediyeler ya da valiliklerin bir kolu olmak yerine özerk (bağımsız) bir yerel yönetim kurumu olarak Sosyal Hizmetler Kurumu düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, bu şekilde yerel yönetimlerin yanında bir bütünlüğün teşkil edilmesi gerçekleşmiş olacaktır.

Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devri durumunda bunun ne gibi etkileri olabileceğine dair meslek elemanları çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Bununla ilgili meslek elemanlarının eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki ifadeleri Çizelge 7’de yer almaktadır.

Çizelge 7. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri

	P	S	Ç	Ö	N	%
Çocukların yetiştirilmesi yönünden daha iyi olur	1	-	-	-	1	5,25
Çocukların yetiştirilmesi yönünden daha kötü olur	-	1	2	1	4	21,04
Çocuklar farklı ideolojilere, görüşlere göre yetiştirilir	2	4	1	1	8	42,09
Belediyelerde siyasi etkiler fazla	4	2	2	2	10	52,62
Belediyeler oy kaygısıyla hareket ederler	2	2	2	1	7	36,83
Liyakate önem verilmez, yandaşlara destek çıkılır	2	3	2	2	9	47,37
Büyükşehirler ile küçük şehirlerin olanakları farklı olur	2	2	1	2	7	36,83
Kişisel bakış açıları önemli	-	2	3	3	8	42,09
Tüketim çok olduğundan yurt ve yuvalar belediyeler tarafından yük olarak görülebilir	2	-	-	1	3	15,79

Çizelge 7’de görüldüğü gibi, meslek elemanlarının çoğu belediyelerde siyasi etkilerin çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devrinin çocukların yetiştirilmesi yönünden daha iyi olacağını belirten sadece bir kişi bulunmaktadır. Çizelge 7’de yer alan ifadelerle ilgili açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından yalnızca P1, çocukların yetiştirilmesi yönünden çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devrinin şu anki durumdan daha iyi olacağını ifade etmiştir. Belediyelerde seçim olduğundan, insanların kendilerini kabul ettirebilmek için işlerine daha çok dikkat edeceklerini söyleyen P1, meslek etiğine uygun her birimi kabul ettiğini belirtmiştir.

Meslek elemanlarından dört kişi ise yuva ve yurtların belediyelere devrinin çocukların yetiştirilmesi yönünden şu anki durumdan daha kötü olacağını ifade etmişlerdir. *“O zaman daha kötü olur.”* (Ç1); *“Belediyelerde çok daha fazla olumsuz olacağını düşünüyorum.”* (Ç3); *“Çok olumsuz olur.”* (Ö2); *“Olumsuz olur.”* (S3).

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının çoğu, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devriyle beraber çocukların çeşitli görüşler ve ideolojiler doğrultusunda yetiştirilebileceği endişesi taşımaktadırlar. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Şöyle endişem var. Sağ veya sol hangi hükümet başa geçerse solcuysa solcu, dini şeyse dini, çocuklar da tutarsız yetişecek. Çünkü durmadan değişecek. Başkan sürekli değişecek, personel değişecek, çocuklar tutarsız olacak (S2).

Olumsuz olur. Şu olur, siyasi şeylere açık hale gelecekler. İnsanların görüşlerine, siyasi düşüncelerine göre çocuk yetiştireceklerine inanıyorum (S3).

Şunu yakalarsa bir şey diyemem: Bir merkez olur, standartlarını tüm belediyelere, şöyle çocuk yetiştireceksiniz der, şu personeli bulduracaksın diye olur. Ama bu sağlanamazsa zor.” (S4).

Yeşil kafalı yeşil prototipte, kırmızı kafalı kırmızı kafalı prototipte çocuklar... Sistem çocuklara faydalı olsun mantığıyla yapılmıyor (S5).

Her belediye kendi ideolojisini çocuğa enjekte etmeye çalışacak. Bu da çocuğun hayatta kendisine faydalı olanı bulmasını zorlaştıracak (P2).

Devlette belli sınırlar var ama belediyede yok. Yetiştirilecek çocuk kendine nefer yetiştirmeye dönebilir (P5).

Bizim insanımız ulusuna, ülkesine bağlıdan ziyade kendi zihniyetine göre insan yetiştirmek ister (Ç2).

Belediyenin politikasına göre değişir. Her belediye kendine göre yapar. ... Başındaki dindarsa, ateistse çocuk öyle yetişir. Mafyaysa çocuğu çek senet işlerinde kullanır. Ama şu an devlet kurumu olduğumuz için belli kanunlar, yasalar var. Anında müfettiş geliyor (Ö1).

Görüldüğü gibi meslek elemanları çocukların yetiştirilmesi yönünden oldukça endişelidirler. Belediyelerle ilgili bu endişelerin kaynağında belki de belediyelerin toplumda çoğunlukla olumlu izlenimler bırakamamaları yatmaktadır. Bu yüzden ülkemizde belediyeler bazı zamanlar ideolojik kaynaklı merkezler olarak da kabul edilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar yönünden de farklı belediyelerde, çocukların farklı ideoloji ve görüşlere maruz kalacağı endişeleri bulunmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmeleri ve çeşitli gruplar tarafından etkilenebilmeleri Küçükkaraca (1999) tarafından da önemli bir sorun olarak görülmektedir:

Bütün hizmetler için yerel yönetimlerin sosyal hizmetlere girip girmemesi gerekiyor mu; örneğin yetiştirme yurtları... bu konu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna verilen bir görev. Yerel yönetimlere de verirsek, o zaman, korunmaya muhtaç çocukları, gençleri koruyamayız ve çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya oluruz; çünkü, tarafsız bir şekilde yetiştirilmesi, korunması gereken çocuklarımızı ve gençlerimizi, maalesef o zaman tümünden kaybetmiş olabiliriz. Bu, ülkemizde, seçilen yerel yönetim başkanlarının siyasi kimliklerini arkalarına bırakamamalarından kaynaklanan bir korkum; bu nedenle çocuklarımızı korumak istiyorum (Küçükkaraca, 1999, 96).

Araştırmaya katılan meslek elemanları (10 kişi) siyasetin belediyelerde önemli etkililerinin olduğunu düşünmektedirler. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Siyasi istismar diz boyu belediyelerde.... seçimlerde siyaset çok fazla oluyor (P3).

Şimdi, siyaseten başkanın ağızına bağlı (S1).

Belediyeler daha çok siyasetin güdüldüğü yerler (Ç4).

Belediyeler siyasi kimliğe sahip oldukları için buraları siyasi olarak kullanacaklardır. Siyasi kimliğe sahip olanların eğitim, koruma kurumlarından uzak olması gerek (Ç2).

Belediyelerde siyasi etki var (Ö5).

Meslek elemanlarının ifadelerine bakıldığında, belediyelerdeki siyasi yozlaşmaya vurgu yapıldığı görülmektedir. Belediyeler önemli bir yerel yönetim birimi olmakla beraber aynı zamanda siyasetin olumsuzluklarının en çok görüldüğü yerler olarak da kabul edilmektedirler.

Sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere bağlı olduğu ülkelerin çoğunda demokratik bir kültür, güçlü bir işçi sınıfı, hukuk devletinin gereklerini yerine getiren bir kamu idaresi ve sosyal refahı önemseyen demokratik çağdaş bir ulus devlet yapılanması bulunduğu; ülkemizde ise sosyal hukuk devletinin gereklerinin tam anlamıyla yerine getirilmediği ve demokratik işleyişin olgunlaşmadığı söylenmektedir. Bu yüzden, sosyal hizmet alanlarını yerel yönetimlere devretmenin sosyal hizmetin bir politika olarak yaygınlaşmasını aksatacağı ve sosyal hizmetleri yerel unsurların etkisinde siyasallaştıracağı ileri sürülmektedir (<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/turkiyedesosyalhizmetler.htm>).

Abay (2004) ise çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının yerel yönetimlere devredilmesinden korkulmaması gerektiğini söylemektedir. Ona göre, sosyal hizmetler gibi özellikle yerinden çözülmesi gereken sorunların merkezi idare ile çözülmesinin zor olduğunu tecrübeler göstermiştir ve yerel sorunlar yerel olarak ele alınmalı, sosyal hizmetlere yönelik gönüllü kuruluşlar özendirilmelidir (Abay, 2004, 604).

Öte yandan, sosyal hizmetlerin halk katılımına dayalı olduğu ve halka indirgenmediği taktirde yürüyeceği vurgulanmaktadır. Genellikle Avrupa Konseyine üye ülkelerde belediyelerin sosyal hizmetleri fiilen işleten kurumlar olduğu ve Türkiye’de de bu yönde adımların atılmasının zorunluluk olduğu ifade edilmektedir (Fidancı, Kılıç ve Armut, 2004, 631-632).

Yapılan bazı değerlendirmelerde de belediyelerin, yerel bazdaki çocuk sorunlarının yerinde teŖhisinde ve gerekli sosyal hizmet önlemlerinin belirlenmesinde girişimler başlatmaları gerektiği söylenmektedir. Belediyelerin, özellikle sokakta çalışan çocuklar konusunda programlar yapabileceği ifade edilmektedir (Atalay, 2001, 7).

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından bazıları (yedi kişi) da belediyelerin davranışlarında oy kaygısının önemli olacağı endişesini dile getirmişlerdir. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Belediye başkanı oy kaygısı taşır. Falanca çocuk korunma altına alınacak der, bence alınmaması gerekir. Ne olacak? (S1).

Aşiretin biri seçimde 500 oyum var, şuraya şunu müdür yap, yoksa diğerine veririm dedi. Ne olacak? (S4).

... buradakiler çok tüketirler, oy potansiyeli de yok, uzak dururlar (P3).

... oy verse, şunu yurda al diye ... (P4).

Belediyeler ... Daha çok oy potansiyeli olan yerlere girmeyi tercih ederler (Ç3).

Ama belediyeler seçimle. ... Çocuklara yapılan yatırım oy getirmeyebilir (Ö1).

Bilindiği gibi belediye yönetimleri vatandaşların oylarıyla iş başına gelmektedir. Bu yüzden belediyeler, ister istemez oy kaygılarıyla hareket edebilmektedirler. Yapılan bir araştırmada da (Onur ve Boz, 1998) belediyelerde kısa vadede sonuçları oy olarak geri gelebilecek toplu sünnet yapma gibi daha görünür hizmetlerin, mesleki beceriler kazandıracak eğitim etkinliklerine, öğrenim bursu vermeye, sanatsal ve kültürel etkinliklere tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerde bu durumun olumsuz etkileri olabilir. Ancak bir belediyenin hizmet alanındaki halk, korunmaya muhtaç çocuklara duyarlıysa ve onlara olumlu yaklaşıyorsa bunun yararlı yönleri de olabilir. Yani belediyelerin korunmaya muhtaç çocuklara daha iyi hizmet vermesi onlara daha çok oy getirebilir. Ayrıca belediyeler yerel aktörlere de daha yakındırlar. Yerel aktörlerin korunmaya muhtaç çocuk hizmetleriyle ilgili belediyelere baskıları olabilir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından bazıları da (dokuz kişi) belediyelerde liyakate önem verilemeyeceğini ve yandaşlara destek olunacağını belirtmişlerdir. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Niteliksiz ve liyakatsiz insanlar idareye devam eder (P2).

Sen nesin, öğretmen. Sen kapıdan sorumlusun diyebilir (P4).

Belediye kendi yandaşımdan olanı alacak. Keşke tarafsız olsa (S2).

Belediye başkanının yakını, yandaşları olacak. Nasıl liyakat gözeteceksin? (S4).

Liyakatin yeterli olacağını düşünmüyorum. Başkanın bacanağı başıma gelince söz sahibi olamayacağım (S5).

Şu anda bile ilgisi olmayan insanlar idarede kararlar alıyor. Belediyede daha çok olacak (Ç3).

Baştakiler yandaşlarına daha iyi davranır. Belediyeler daha riskli gibi geliyor bana (Ç4).

... başkan başınıza ilkokul mezunu bir çavuş koyar, burayı yönetmeye kalkar. Benim bu kuruluşlarda ilk müdürüm ilkokul mezunu, belediyeden gelmiş (Ö2).

Hak eden değil de adamı olan çalışacak. Her şey torpille yürüyecek. İnsanlar torpillerine göre çalışacak (Ö4).

Görüldüğü gibi meslek elemanları mevcut durumda olduğunu ve il özel idarelerinde de olabileceğini belirttikleri sorunların aynı şekilde belediyelerde de yaşanacağını düşünmektedirler. Burada belediye başkanının daha başına buyruk işler yapabileceği de vurgulanmaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanları (yedi kişi), ekonomik yönden Büyükşehirler ile küçük şehirlerin bir birlerinden farklarına da dikkat çekmişlerdir.

Büyükşehir belediyelerinin bütçelerinde sorun çıkmaz. Ama küçük şehirlerde yuva ve yurtlar belediyelere yük getirir (P2).

Büyükşehirlerde belki ekonomik sıkıntı az olur. 81 il var, üç tane için 78'ini feda etmek gerekmez (P4).

Ama İstanbul ile Hakkari belediyelerinin olanakları farklı olacak, tam eşitlik olmayacak. Belediyelerin gücüne göre kuruluşlar arasında

eşitsizlik olacak. Ankara'da iyi olur, Şırnak, Hakkari gibi küçük belediyelerde olumlu olmaz (S3).

Belediyeler, mesela Büyükşehir işletmesi para buluyor. Dikkate alıp ta gelir ayırırlarsa, sıcak para girişi olabilir (S5).

Küçük şehirler daha sıkıntılı olur. Büyük şehirler parasal yönden daha iyi olurlar (Ç1).

Başkan duyarlıysa Büyükşehir belediyeleri ekonomik olarak az sıkıntılı olur. Ama dar geliri ve ekonomisi sınırlı belediyeler için handikap olur. Örneğin Tokat Turhal'da kız yetiştirme yurdu var. Bu ilçe belediyesini düşün. 30 personelinin maaşını veremiyor, ne yapacak? (Ö2).

Küçük şehirlerde çok bağış olmaz. Duygusal anlamda da küçük şehirlerin çok yaklaşımı yok (Ö4).

Büyükşehir belediyelerinin genellikle diğer belediyelere göre daha çok olanaklara sahip olduklarının kabul edildiği söylenebilir. Burada meslek elemanları Büyükşehir belediyelerini ekonomik bakımdan avantajlı görürken küçük şehirlerdeki belediyelerin ekonomik zorluklar yaşayacaklarını vurgulamaktadırlar.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının (sekiz kişi) ifadelerinden anlaşıldığına göre yuva ve yurtların belediyelere devri durumunda belediye başkanının anlayışı ve kişisel bakış açılarının da önemli etkileri olacaktır. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Büyükşehir küçük şehir fark etmez, zihniyete bağlı (S1).

Çok iyi önemseyen bir başkan olursa kaynağın çok olur. Ama ilgisiz bir başkan vardır hiç önemsiz görür, kaynak konusunda sıkıntı yaratır (Ç2).

Olaylar başa geçen başkanın fikirlerine göre değişiyor. Çocuk merkezli değil, görüş merkezli olur (Ç4).

Büyükşehirlerde profesyonellik, insan kaynağı bulma şartları daha fazla. Belediye başkanının isteğiyle daha iyi olur (Ö2).

Her başkanın bakışı, ilgisi farklı olacak (Ö4).

Belediyeler tarafından çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının nasıl görüldüğü önemlidir. Bu durum bu tür kuruluşlarda ne tür çocukların barındığıyla da ilgili olabilir. Yani çocukların öksüz, yetim olmaları ya da analı

babalı olup başka nedenlerle bakım altında bulunmaları farklı belediyeler için farklı anlamlar içerebilir. Erbay (2000), belediye başkanlarının yerel yöneticilik alanında geçerli bir sınav verdiklerini söylemenin zor olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bazı yerlerde belediye başkanları, değil halkı belediye meclis üyesini bile dinlememekte ve demokrasi adına yerel derebeylere dönüşmektedir (Erbay, 2000, 74). Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak da belediye başkanları kendi özel anlayışlarına göre hareket edebilirler.

Katılımcılardan S1, yuva ve yurtların belediyelere devrinin ekonomik yönden iyi ya da kötü olacağı hakkında şu anda bir şey söylenemeyeceğini ifade etmiştir. *“Denenmemiş bir yöntem. Kolay da olabilir, zor da olabilir. Ben burada bilgisayara disket almak için, ihale yapılması gerekiyor. Belki belediye yapmaz.”*

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devrinin ekonomik yönden daha iyi olacağı iki katılımcı tarafından dile getirilmiştir. *“Ekonomik yönden olumlu olur. İmkânlar daha fazla olur.”* diyen S3, aynı zamanda Büyükşehirler ile küçük şehirlerin olanaklarının farklı olacağını ve Şırnak, Hakkari gibi belediyelerde ekonomik yönden olumlu olmayacağını belirtmiştir. Bunun dışında katılımcılardan Ö5, belediyelerin daha yerel bakacakları için kaynakların iyi kullanılacağını ve iyi çalışmalar olabileceğini ifade etmiştir. *“Güzel denetim yapılırsa kaynaklar güzel kullanılabilir.”* diyen Ö5 kaynakların kullanımında denetime de dikkat çekmiştir.

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında tüketimin çok olduğu ve buraların ekonomik olarak ağır yerler olduğu üç meslek elemanı tarafından dile getirilmiştir.

Bura bir rant olmaz. Buradakiler çok tüketirler, oy potansiyeli de yok. Uzak dururlar. Buraya yapacakları harcamaları reklama dönük yapabilirler (P3).

Oraya 50 çocuğu verdiğini düşün. Bunların sadece günlük yemekleri bir asgari ücretten fazla. Belediye bunları nasıl karşılayacak? (P4).

Temel şeyleri karşılayacak ama artısını yapar mı bilemiyorum. Hepsinin imkanları farklı. Bizim kurumlar için gider çok (Ö4).

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları bakım ve eğitim ağırlıklı yerlerdir. Yani buraların somut anlamda üretime dönük bir faaliyetleri genellikle yoktur. Meslek elemanları bu tür yerlerin belediyeler için masraflı olacaklarını düşünmektedirler. Korunmaya muhtaç çocuklara yapılan hizmetler pahalı olarak görülebilir. Ancak bu hizmetlerin yapılmaması da ucuzluk değildir. Çünkü gerek toplum gerekse devlet korunmaya muhtaç çocuklara yeterli bakım, eğitim ve koruma sağlayamadığında daha yüksek bir masrafla karşı karşıya kalabilmektedir.

Katılımcılardan Ç3 ise belediyelerin daha çok oy potansiyeli olan yerlere girmeyi tercih edeceklerini ve çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarına yeterli kaynak ayırmayacaklarını belirtmiştir: *“Belediyeler çok kaynak ayırmaz. Daha çok oy potansiyeli olan yerlere girmeyi tercih ederler. Hatta başınızın çaresine bakın bile diyebilir.”*

Yapılan bazı araştırmalarda belediyelerin harcamalarında en fazla payın personel giderlerine ve alt yapı hizmetlerine ayrıldığı belirtilmektedir (Onur ve Boz, 1998; Çolak, 2006). Belediyelerin ve toplumun çocuk sorununa verdiği önemle birlikte çocuklar için de belediyelerde daha fazla paylar ayrılabilir.

Öte yandan, Birinci Sosyal Hizmetler Şurası'nda, aynı il çevresinde çok sayıda belediyenin ve il özel idaresinin ayrı ayrı olarak sorunlardan ve hizmetlerden sorumlu kılınmasının her şeyden önce ciddi standart ve norm birliği sorunu yaratacağı, bu sorunların öncelikle belediyeler arasında yaşanacağı, farklı siyasal ve toplumsal görüşlerin etkisi altında kalacak olan belediyelerin sorunlara ve çözümlere yaklaşımlarında da önemli farklılıklar olacağı ifade edilmiştir (SHÇEK, 2004, 92).

Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda bunun ne gibi etkileri olabileceğine dair meslek elemanları çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Bununla ilgili meslek elemanlarının eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki ifadeleri Çizelge 8'de yer almaktadır.

Çizelge 8. Meslek Elemanlarının Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri

	P	S	Ç	Ö	N	%
Çocuklar örgütlerin görüş ve ideolojileri doğrultusunda yetiştirilir	4	5	1	4	14	73,67
STÖ'ler çocuk yetiştirmede başarılı olabilir	-	-	-	1	1	5,25
Uç örgütler olmadığı sürece STÖ'ye devretmek iyidir	-	-	-	1	1	5,25
Sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapılması daha yararlıdır	1	1	1	2	5	26,32
Sivil toplum örgütlerinde ekonomik sıkıntılar olur	2	1	3	1	7	36,83
Ekonomik yönden sorun olmaz	-	1	1	4	6	31,58
Ekonomik yönden iyi de olabilir kötü de olabilir	1	1	-	-	2	10,53
Çocuklar STÖ'ler için rant aracı olabilir	-	1	-	1	2	10,53
Yönetsel bakımdan olumsuz sonuçlar doğurur	1	3	2	1	7	36,83
Yönetsel bakımdan olumlu olur	-	-	-	1	1	5,25
Yönetsel durum STÖ'ye bağlı olur	1	-	-	-	1	5,25
STÖ çalışmayanı atar	-	1	-	-	1	5,25

Çizelge 8'de de görüldüğü gibi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda en büyük endişe çocukların yetiştirilmesi yönünden ortaya çıkmaktadır. Bunu ekonomik sıkıntılar olabileceği ve yönetsel bakımdan olumsuz sonuçlar ortaya çıkabileceği endişeleri izlemektedir. Çizelge 8 ile ilgili açıklamalar aşağıda yapılmaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından çoğu (14 kişi) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda çocukların ilgili örgütlerin çeşitli görüş ve ideolojileri doğrultusunda yetiştirilebileceği endişesi taşımaktadır. Bununla ilgili bazı ifadeler şunlardır:

Sivil toplum örgütleri de aynı, siyasi kaynaklı. Kimseye güvenilmiyor. Keşke tarafsız olup da çocuk yetiştirmeyi düşünseler, olsun. Herkes kendi reklamını, görüşünü aşılama çalışır (S2).

Bu gün hayır amaçlı açılır ama bir gün mutlaka döner. Özel çocuk yuvalarını açan kimse ideolojik amaçla açar. Bana 30 boş levha gelecek diyecek. Kimi PKK'lı kimi şeriatçı yetiştirecek (S4).

Buralar hassas kurumlar. İstismara açık. İstediyin şekilde burada bir çocuk yetiştirebilirsin. Belli zümreye göre yetiştirebilirsin (P3).

Bir sürü sivil toplum örgütü var. Hepsi gerçekten sivil toplum örgütü mü? Çocukları yönlendirmek için amaç olarak kullanabilirler. Buradaki çocuklar yaş itibarıyla her türlü etkiye açık, her yöne çekilirler. Atatürk ilkelerine göre yetiştirilmezler (Ç3).

Sivil toplum örgütlerinin bir ideolojileri, siyasi anlayışları var. Tek şey anlayışına göre çocuk yetiştirilmesi olumlu değil. ... Millet olarak ortak değerlerimiz var, onlar verilmeli (Ö4).

Görüldüğü gibi meslek elemanlarının çoğu (%73,67) çocukların yetiştirilmesi yönünden sivil toplum örgütlerine oldukça olumsuz bakmaktadırlar. Korunmaya muhtaç çocuklar istismara açık çocuklar olarak görülmekte ve sivil toplum örgütleri de bu istismarın bir aracı olarak kabul edilmektedir. Yani farklı sivil toplum örgütlerinin (vakıflar, dernekler) sırf kendi amaçları için çocuk yetiştirebilecekleri endişeleri bulunmaktadır.

Katılımcılardan Ö1 militan, uç örgütler olmadığı sürece çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devredilmesinin daha iyi olacağını ifade etmiştir. Harcanan emek ve kaynaklara göre çocukların rehabilite edilerek topluma döndürülmelerinin yeterince

sağlanamadığını ve %10-%20 yetiştirdiklerinin çocuklarına baktıklarını belirten Ö1, *“Toplum bilinci varsa, ülkesine, vatanına hizmet ediyorsa, çok iyi denetlenirse sivil toplum örgütü olumlu olur.”* şeklinde görüşlerini ortaya koymuştur. Ö3 ise *“Yarıdan emin değiliz. İnsana değer veriyorsa başarılı olabilir ama düşük olasılık.”* diyerek düşük olasılıklı da olsa sivil toplum örgütlerinin çocuk yetiştirmede başarılı olabileceklerini belirtmiştir.

SHÇEK'in mevcut yapısı içinde, korunmaya muhtaç çocuklar açısından beklenenlerin sağlanamadığı genellikle kabul görmektedir. Herkesin bunu farklı nedenlere dayandırması bu gerçeği ortadan kaldıramamaktadır. O yüzden ülkenin ve insanlığın temel değerlerini benimseyen sivil toplum örgütlerinin bu konuda katkılarının olabilecekleri umut edilmektedir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından beş kişi tarafından sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde çalışılmasının daha yararlı olacağı ifade edilmiştir. Bununla ilgili görüşler şunlardır:

Mesela hem vakıf hem devlet şeklinde yarı özerk olsa daha iyi olabilir (S2).

Onlarla, devretme değil işbirliği olabilir (P3).

Buralar aynı devam etmeli, ekonomik, fikir anlamında sivil toplum örgütlerinden yararlanılmalı (Ç4).

Onlara devretme yerine beraber bir şeyler yaparak daha olumlu olacağını düşünüyorum (Ö4).

Vakıflar- devlet arasında iletişim, işbirliği içinde çalışma taraftarıyım, devri değil (Ö5).

Görüldüğü gibi bazı meslek elemanları çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devredilmelerini istemedikleri gibi sivil toplum örgütlerini de tümüyle reddetmemektedirler. Meslek elemanlarının bu ifadelerinin yönetim kavramını hatırlattığı söylenebilir. Yani devletin yanında sivil toplum kuruluşlarının da aktör olarak yer alabileceği kabul edilmektedir.

Polat (2006), sivil toplum kuruluşlarının desteğini almada SHÇEK'in olumsuz tutum içinde olduğunu düşünmektedir. Sivil toplum kuruluşlarından

sadece maddi destek istendiğini, gönüllü birey katılımı, çocuklara eğitim başta olmak üzere katkıda bulunulacak çeşitli boyutlarda engeller çıktığını ifade etmektedir. Oysa sivil toplum kuruluşları dışında normal vatandaşlar için dahi çocukların izlenmesi ve şeffaflık açısından korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluşların açık ve ulaşılır olması gerekmektedir (Polat, 2006). Doğan (2004) ise, gelişmiş ülkelerin çoğunda sosyal hizmetlere yönelik planlama ve denetimin devlet tarafından yapıldığını, uygulamaların ve finansmanın ise yerel yönetimlerce sağlandığını söyledikten sonra bu konularda sivil toplum kuruluşlarının da katkılarının bulunduğunu belirtmektedir (Doğan, 2004, 619).

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından bazıları tarafından (yedi kişi) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda buraların ekonomik sıkıntılar yaşayacağı belirtilmiştir. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Sivil toplum örgütleri, bir yerlere bağımlı olanlar dışında kendi kendilerini zor geçindiriyorlar. ... Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları yönetmeliklerinde çocukların ne kadar kilot, ayakkabı alacakları yazar. Biz yönetmeliğin dışına çok taşarız, fazla da olur bu. Çocuk ayakkabısını kaybetmişse sen yalınayak gez demeyiz. Sivil toplum örgütleri bunu yapar mı? Yapamaz (S1).

Sivil toplum örgütlerinin maddi kaynakları belli. Bunları elde etmede zorlanıyorlar (P4).

Bu çocuklar onların başına kalınca o zaman görecekler. Devlet desteği olmadan bu işin altından kalkmak çok zor (P5).

... daha kötü olur. Sivil toplum örgütlerinde ekonomik sıkıntı olur.” (Ç1).

Güçlü sivil toplum örgütü yok Türkiye’de. SHÇEK gibi bir yapıyı kaldıracak güçte değiller diye düşünüyorum (Ç2).

Devlet gerçekten çok kaynak veriyor buralara. ... Devletin imkanları çok var, çok bol. Sivil toplum örgütleri bu kadar harcama yapamaz. Devlet gerçekten iyi bakıyor. Sivil toplum örgütü ihtiyaçları sınırlı karşılar (Ç4).

Bir yerlerden kısar. O da ne derece verimli olur? ... Mesela biz ihalede her şeyi hangi marka, hangi mal söylüyoruz. O en ucuzunu alabilir. Bir yerlerden kısar (Ö1).

Yukarıdaki ifadelere bakıldığına ekonomik sıkıntının iki şekilde ortaya çıkacağı görülmektedir. Birincisi, sivil toplum örgütlerinin kendi maddi olanaksızlıklarından kaynaklanabilecek ekonomik sıkıntıdır. İkincisi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki masrafların büyük olmasından kaynaklanabilecek ekonomik sıkıntıdır. Yani burada sivil toplum örgütlerinin maddi olanaksızlıklarının ve çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki masrafların çokluğunun vurgulandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından bazıları tarafından (altı kişi) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda ekonomik yönden sorun olmayacağı ve rahat olunabileceği ifade edilmiştir. Bununla ilgili ifadeler şunlardır:

Vakıflar kendi yapıyor, bulurlar bir yerden (S2).

Gelir açısından zorlanmazlar. Sivil toplum örgütüne bağlı ama zorlanmazlar (Ç3).

Şimdiki harcanan paranın %40-50'sini kâra geçiriz. Şu an bizim harcadığımız paranın %40-50'siyle aynı işi yaparlar. Devlet %50 kâra geçer (Ö2).

Daha rahat olabilir. Kendisine güvenmeyen bu işe giremez (Ö3).

Ekonomik olarak daha rahat para bulunabilir diye düşünüyorum. Varlıklı insanlar oluşturursa, büyük şehirleri baz alıyorum (Ö4).

Değişik kesimlerden olduğu için daha çok katkıları olabilir. SHÇEK yararına kullanma konusunda iyi olabilir (Ö5).

Meslek elemanlarının buradaki ifadelerine bakıldığında, sivil toplum örgütlerinin belli derecede serbest olmalarının onlara ekonomik yönden rahatlıklar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu işe girişenlerin parayı da bir şekilde sağlayacakları ve devletin ekonomik bakımdan kâra geçeceği ifade edilmektedir.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından iki kişi tarafından ise çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devrinin ekonomik bakımdan iyi de kötü de olabileceği ifade edilmiştir.

Eğer sivil toplum örgütü ekonomik yönden güçlüyse olumlu olur. ... sabit gelir kaynağın yoksa hiçbir etkinlik yapamazsın. Sabit gelir kaynağı

varsa güçlü olur. Ama sabit gelir kaynağı yoksa zayıf olur, gerekli ekonomik imkânları sağlayamaz (P2).

Onların olanakları ölçüsünde iyi de olabilir, kötü de olabilir (S3).

Bir sivil toplum örgütü için devlet desteği dışında kendi olanakları da oldukça önemlidir. Bu yüzden ekonomik gücünün kaynağı kendi olanaklarından kaynaklanan bir sivil toplum örgütü daha iyi sonuçlar ortaya koyabilir.

Bunların dışında Ö1 tarafından toplum kaynaklarına sahip olmak, kaynak elde etmek için sivil toplum örgütünün çocuk alabileceği ifade edilmiştir. Benzer şekilde S5 de yuva ve yurtların sivil toplum örgütleri tarafından açılmasının onlara rant getireceğini ve korunmaya muhtaç çocukların 100-200 tanesinin herhangi bir A yurdunda olmasının ilgili kişilere gelir kaynağı olma ihtimalinin bulunduğunu belirtmiştir.

Ülkemizde birçok şeyin çeşitli şekillerde istismar edildiği bir gerçektir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda da bazı istismarlar yaşanabilir. Bazı sivil toplum örgütleri, toplumdan ve devletten daha fazla kaynak alabilmek amacıyla daha fazla çocuğun korunma altına alınması için baskı kurabilirler.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarından yedisi tarafından çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda bunun yönetsel bakımdan olumsuz sonuçlar doğuracağı ifade edilmiştir.

Olumsuz olur. ... herkese alanı dışında iş yükleme, çalışan sayısını düşürme olacak. ... onlarda da aynı yönetsel sorunlar doğacak (S1).

Tamamen kendi içinde, kendi yandaşları içinde pay dağıtımı şeklinde olacak. Her türlü olumsuz, mümkünü yok (S4).

Yönetsel bakımdan kararlara katılım, örgütsel yapı sivil toplum örgütünün ideolojisine göre olur. Örgütlenme o şekilde olur. Kendi ideolojisindekileri kararlara katarlar. Dolayısıyla olumsuz olur (P2).

Personel katılamaz. Başındakiler düşüncelerine göre yönetmek isteyeceklerdir. O durumda kendi düşüncelerinde insanlarla çalışmak isteyeceklerdir (Ç3).

Bu örgütlerde de ast üst, adam kayırma gündemde. Olumlu bir şey olacağını zannetmiyorum. O biraz örgütlerin başındaki kişilerle ilgili (Ö4).

Görüldüğü gibi, meslek elemanları mevcut durumda da var olan çeşitli yönetsel sorunların çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda da yaşanabileceğini düşünmektedirler. Burada yönetsel sorunların sivil toplum örgütlerinin kendi anlayışlarından kaynaklanabileceği vurgulanmaktadır.

Diğer yandan, vakıf ve derneklerin bünyelerinde konunun uzmanı yeterli personeli barındırabilmelerinin olası olmadığı düşünülmektedir. SHÇEK Genel Müdürlüğü kendi bünyesindeki kurumları bile, elaman yetersizliği nedeni ile denetleme ve rehberlik yapma konusunda yetersiz kalırken, tüm ülkede yer alan İl Özel İdarelerindeki uygulamaları veya dernek ve vakıfları denetleyemeyeceği; korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakımlarının dernek ve vakıflarca yapılmaya çalışılmasının, olumsuz ve telafisi güç sonuçlar yaratabileceği ifade edilmektedir. Bu yüzden yetersizliklerine ve eksikliklerine rağmen çocuklara devletin kendisi bakması ve bu konu ile ilgili yapılanmasını, bilimsel gelişmelerin ve çağdaş anlayışların ışığında geciktirmeksizin oluşturması gerektiği belirtilmektedir (Akkın ve Gözden, 2007). Uluslararası alanda ise gerek çocuklarla ilgili gerekse diğer sosyal hizmetlerde sivil toplum kuruluşlarının örnek ve öncü oldukları görülmektedir (Özcan, 2004, 508).

Meslek elemanlarından Ö2 tarafından rehberlik ve destek sağlandığında yönetsel bakımdan sivil toplum örgütlerinin iyi şeyler yapabilecekleri belirtilmiştir. Bununla ilgili Ö2 *“Sivil toplum örgütü iyi niyetle işe başlamıştır. Olumlu iletişimle çok olumlu şeyler ortaya çıkabilir.”* şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Yönetsel durumun sivil toplum örgütüne göre değişeceğini ifade eden P5, *“O sivil toplum örgütünün yapısına bağlı. Ne olduğu belli değil.”* diyerek sivil toplum örgütlerinin farklılıklarına dikkat çekmiştir. S2 ise sivil toplum örgütlerinin çalışmayan atacağını ama kadrolularda böyle yapılamadığını belirtmiştir.

Görüldüğü gibi sivil toplum örgütlerinin kendi görüşlerine göre farklı yönetsel özellikler gösterebileceği belirtilmektedir. Yapılan bir araştırmada da

sivil toplum örgütlerinin henüz gelişmekte oldukları ve işlevlerini yeterince yerine getiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Kars, 2002).

Öte yandan, bazıları tarafından Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı özelleştirmeye giden bir yol olarak da görülmektedir (Görür 2006):

Değişim ve yeniden yapılanma adı altında gündeme getirilen Sosyal Hizmetler Yasa tasarısının özünü; özelleştirme, piyasalaştırma ve çalışanların iş güvencesiz, kuralsız, köle gibi çalıştırılması oluşturmaktadır. Tasarı ile; SHÇEK Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatı ortadan kaldırılmakta ve kuruluşlar (Yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları, huzur evleri, rehabilitasyon merkezleri, toplum merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri) il özel idarelere ve belediyelere bağlanma yoluyla özelleştirilmenin ve piyasaya açılmanın önü açılmaktadır. Böylece zaten sınırlı ve sorunlu olan sosyal hizmet sunumundan tam olarak vazgeçilmeye çalışılmaktadır (Görür, 2006).

Görüldüğü gibi, sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmesi durumunda çalışanların iş güvencesiz kalacağı, sosyal hizmet sunumundan vazgeçileceği endişeleri de bulunmaktadır. Araştırmanın buraya kadar olan kapsamı değerlendirildiğinde, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin, SHÇEK'in yerel yönetimlere devredilmesi konularındaki görüşlerinden hareketle, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmesinin şu tür sakıncalar ortaya çıkarabileceği söylenebilir (<http://www.shudernegi.org/shcekyerelyonetimi.htm>):

1. Korunmaya muhtaç çocuklara götürülecek hizmetlerde, bölgesel farklılıklar nedeniyle standardizasyon sağlanamayabilir.
2. Hizmetlerin yerel bazda yürütülmesi, alanın gerektirdiği niteliklerde ve sayıda personel ile çalışma olanağını azaltabilir.
3. Devletin, bakım ve sorumluluğunu üstlendiği çocukların yetiştirilmesinde siyasi partilerin ve siyasi görüşlerin etkisi yoğunlaşabilir.
4. Korunmaya muhtaç çocuk hizmetleri içinde yer alan, koruyucu aile, evlat edinme, korunma kararı alınacak çocukların seçimi gibi pek çok konunun siyasi baskılar, bölgesel ilişkiler, oy kaygısı gibi nedenlerle yönlendirilmelerden uzak tutulması mümkün olamayabilir.

5. Ekonomik gelişmişliğe göre sosyal hizmetlere ayrılan kaynak farklılaşacağından, iller ve bölgeler arası hizmetin kalitesi de farklılaşabilir. Dolayısıyla hizmetlerden yararlananlara eşit fırsatlar sunulamayabilir.

Görüldüğü gibi, korunmaya muhtaç çocuk hizmetleri yerel düzeyde yapılandırıldığında bölgeler arası eşitsizlik, çeşitli yerel grupların olumsuz etkileri, gerekli personel bulamama gibi sorunlar ortaya çıkabilecektir. Bunlar bir bakıma, genel olarak yerinden yönetim düşünülduğünde doğabilecek olumsuz sonuçlar olarak görülebilir.

Araştırma bulgularına ve incelenen ilgili kaynaklara dayanarak korunmaya muhtaç çocuk hizmetlerinin yürütülmesinde sorunların olduğunun genel olarak kabul edildiği, ancak bu sorunların nasıl çözüleceği yönünde çeşitli görüşlerin bulunduğu söylenebilir. Bunlardan bir kısmı bu tür hizmetlerin devlet (merkezi yönetim) tarafından yapılması gerektiğini belirtirken bir kısmı da yerel yönetimlerin ve gönüllü örgütlerin de işin içinde olması gerektiğini belirtmektedir.

Gelişmiş ülkelerin çoğunda korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin katkılarıyla yürütülmesi, bu tür hizmetlerin Türkiye’de de bu şekilde yürütülmesi gerektiğini belirtenlerin önemli bir gerekçesi olarak görülebilir. Bunun dışında, mevcut yapılanmada halkın ve sivil toplum örgütlerinin desteklerinin yeterince sağlanmadığı ve yerel yönetimlerin doğrudan işin içine katılmadığı nedenleri de diğer gerekçeler olarak söylenebilir.

Bu tür hizmetlerin yerel yönetimlere, sivil toplum örgütlerine aktarılmaması gerektiğini söyleyenlerin üzerinde durdukları noktanın öncelikle çocukların yetiştirilmesi olduğu söylenebilir. Yani böyle bir durumda çeşitli siyasi partiler, dernekler, dini cemaatler tarafından bu çocukların kendilerine yandaş olarak yetiştirilmesi ve istismar edilmesi endişeleri bulunmaktadır. Bunun dışında farklı yerlerde ortak bir uygulama birliği olamayacağı, yerel yönetimlerin (il özel idareleri, belediyeler) personel konusunda nesnel ve özgür olamayacakları, gerekli nitelikli eleman

bulunamayacağı, sosyal devlet ilkesinin ortadan kalkacağı endişeleri de aleyhteki görüşlerin nedenlerindedir.

Alada (2007), yapılan araştırma ve değerlendirmelerde yerel yönetimlere dayalı modellerin işleyiş kazanamamasında *“Türk toplumunda komün bilincinin gelişmemiş olması ve yerel yönetimlerin sahip olabildikleri maddi olanakların sınırlı oluşu, bu sonucu elzem olarak ortaya koyuyor.”* gibi değerlendirmeler yapıldığını söylemektedir. Ancak bütün bu değerlendirmelerde *“Sosyal hizmet, özünde yerel çözümlemeleri üretmelidir. İdeal olan budur, ama biz buna uygun değiliz. Ne demokratik düzey olarak, ne de maddi altyapı olarak.”* yaklaşımından da fazla uzaklaşamadığını belirtmektedir (Alada, 2007, 19).

Yöneticilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında beş yöneticiyle görüşülmüştür. Yöneticilerin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu, il özel idarelerine, belediyelere ve sivil toplum örgütlerine devredilmesi ile ilgili görüşleri bu kısımda verilmektedir.

Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Mevcut Durumu Hakkındaki Görüşleri

Yöneticilerin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumuyla ilgili eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlardaki görüşleri aşağıda verilmektedir.

Çocukların yetiştirilmesi. Görüşmeye katılan kuruluş yöneticilerinin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının çocukların istenilen biçimde yetiştirilmesine yönelik görüşleri şöyledir.

Görüşmeye katılanlardan Y1, amaçların tamamen yakalanamıyor denilmesinin yanlış olduğunu, çocukların geldikleri ortamlar, yaşadıkları travmalar düşünüldüğünde kuruluşların %60-70 başarılı olduğunu ifade etmiştir. Bu kuruluşları toplumun bir yansıması olarak gören ve toplumun sürekli değiştiğini, çözüldüğünü ifade eden Y1 *“Yurtlardaki çocukları*

beğenmesek de onları pek eleştirmiyorum. Bu bölgenin ... genel yapısına bakınca dışarıda da sorunlar var.... Eğitim, sosyalleşme, iyi vatandaş yetiştirmede toplumdan farkımız yok. Sıkıntılar toplumdan, yönetimden gelen sıkıntılar var.” diyerek yurttardaki sorunların toplumla ilişkisine işaret etmiştir. Yurttan ayrılmış çocuklarla da irtibatı bulunduğunu söyleyen Y1 *“Gayet örnek çocuklar var. Bunun yanında başarısız, düzensiz çocuklar da var. Çok başarılı olmasak da çok da kötü değiliz, ortadayız diye düşünüyorum.”* diye görüşlerini belirtmiştir.

Katılımcılardan Y2 de bunu iki şekilde ele almak gerektiğini belirtmiştir. *“Bizim çocuklar varoşlardaki çocukların %80’inden daha iyi durumdalar.”* Beslenme yönünden, sosyal yönden profesyonel elemanlarla hizmet verdiklerini belirten Y2, gecekonduarda bir çok çocuğun bu imkanları bulamadığını söylemiştir. *“Bizim çocuklar onlardan daha iyi. Ancak diğer kesim, üst tabaka aileler çocuklarına daha iyi bakabiliyorlar.”* diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Kuruma aşırı derecede siyaset bulaştığını, çalışan personelin değerinin olmadığını söyleyen Y3, çocuklar açısından beklenenlerin sağlanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Belli bir yaştan sonra çocuk eğitmenin zor olduğunu *“Çocuklar yurtlara 13 yaşında geliyor. 13 yaşından sonra çocukları dönüştürmek zor.”* diyerek belirten Y3, çocukların önceki durumlarının önemine de dikkat çekmiştir: *“Zaten çocuk travmaya uğramış. Yuvadan gelen, aileden gelen var. Ara kuruluşlar yok. Aynı potada eritmeye çalışıyoruz.”*

Yine istenilenin sağlanamadığını söyleyen Y4, toplu bakımla çocukların kişiliklerinin, kimliklerinin ortaya çıkarılmadığını ifade etmiştir. Farklı sorunlara sahip çocukların bir arada olmasına da dikkat çeken Y4 *“Sorun yoğunlaşması fazla. Yani ... terk edilmiş, mental retardasyon, şöyle böyle... Bunların her biriyle ilgilenmek zor. Olması gerektiği gibi değil.”* diyerek bunu dile getirmiştir.

Bir çaba olduğunu ama bu çabanın şimdiye kadarki uygulamalarla çocukların iyi yetiştirildiği anlamını taşımadığını belirten Y5, mevcut şartlar

içinde yapılan çabaların iyi olduğunu ifade etmiştir. Y5, *“Bir kere sosyal hizmetler görev tanımını tam yapmamış. Her bulduğu yere saldırıyor. Sonra da işin içinden çıkamıyor.”* diyerek SHÇEK’in örgütsel yapısının da bunda etkili olduğunu vurgulamıştır.

Yönetmel durum. Görüşmeye katılan yöneticiler genel müdürlükte bulunan üst yöneticilerin kuruluşları doğru olarak bilmediklerini düşünmektedirler. Bunlarla ilgili yönetici görüşleri aşağıda verilmektedir.

Genel müdür ve daire başkanlarının siyasi tercihlerle atandığını söyleyen Y1 *“Genel müdürlük gölge etmese daha rahat çalışırız. ... Şimdiki genel müdür belki de buraları bilmiyordu. Buraları bilmesi, tanınması için belki de iki yıl zaman geçiyor. ... Genel müdürlükte temsil kabiliyetli idareciler olmalı.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Bununla ilgili Y4 de *“Tezgahtan yetişme, çekirdekten yetişme diye bir şey var. ...Genel müdür, daire başkanları buralardan yetişmeli. Buraları duyarak, işiterek değil yaşayarak öğrenmeli.”* demiştir.

Yöneticiler kararlara katılmadıklarını da vurgulamışlardır. Meslek elemanı seçme lüksleri olmadığını ve verilenle çalışmak zorunda olduklarını söyleyen Y2, *“Personel nakilleri, tayinleri taşra idarecilerinin inisiyatifi dışında. Senin işine yarayan, çalışmak istediğin birini sana sormadan alıyorlar, işine yaramayan birini sana veriyor, buyur bununla çalış diyorlar.”* diyerek bu konudaki görüşlerini belirtmiştir. Benzer şekilde Y3 de *“Bize sorulmaz, uygula derler sadece... Personel dağılımını bize sormuyor. Oradan alıyor bize, bizden alıyor başka yere.”* diyerek bu konudaki görüşlerini dile getirmiştir. En alt düzeyde çalışanlar dahi fikirleri olduğunu ama bunu iletecek imkan olmadığını söyleyen Y5 *“Alttan, tabandan bir şey sorulmuyor. ... Sizinle ilgili yönetmelik çıkıyor, yanlışlarla dolu, siz çıkınca görüyorsunuz. Kararlara katılım olmalı ... birkaç kişinin fikriyle idare olunmaz.”* diye ifadelerde bulunmuştur. Buna bir çözüm olarak da Y5, hiç olmazsa kurumun internet sitesinde fikirlerin iletebileceği bir yer olması gerektiğini söylemiştir.

Yöneticiler, çalışanların istekli olmalarının önemine de dikkat çekmişlerdir. Çalışanlara devletin ek ödenek vermesi gerektiğini, bu şekilde

personel kalitesinin artacağını söyleyen Y1 “Gönüllü, kalifiye, ekonomik doygunluğa ulaşmış personel lazım. Çalışanlar sadece maaş için değil, gününü geçirmek için değil, isteyerek gelmeli.” demiştir. Y2 ise “657 memurlarda zırh oluşturuyor, bu zırh gevşetilmeli. Bir memur kendi istek, vicdanıyla yuvaya yurda faydalı oluyor. Kendi isteği dışında yok.” diyerek personelin çalıştırılmasında 657 sayılı kanuna dikkat çekmiştir. Personelin moralsiz olduğunu söyleyen Y3 de “... çalışacak personel gönüllü olacak. Şurayı dolaş hiç biri gönüllü gelmemiştir, ben bile. Ya evi yakındır, ya başka nedeni vardır.’de de gönüllü değildi, istemeyerek 10 yıl kaldım.” şeklinde görüşlerini ortaya koymuştur.

Ekonomik durum. Görüşmeye katılan yöneticilerden biri dışında hepsi (dört kişi) kuruluşların ekonomik sorunları olmadığını söylemişlerdir: “Bizim şu an ekonomik sorunumuz yok.” (Y1); “Ekonomik yönden hiçbir sıkıntımız yok.” (Y2); “Yemek, temizlik, hizmet alımı sıkıntı yok. Harçlıklarda sıkıntı yok. ... Yakacak, giyecek sıkıntı yok.” (Y3). “Ekonomik anlamda bizim bir sorunumuz yok.” (Y5). Katılımcılardan Y4 ise mevcut durumun ekonomik bakımdan sorunlar doğurduğunu, kendilerini ayakta tutanın büyük ölçüde dernekler olduğunu ifade etmiştir. Y4, ekonomik sorunların acil, ani ihtiyaçlardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Acil ihtiyaçlarda sıkıntılar olduğu Y2 hariç diğer yöneticiler tarafından da dile getirilmiştir. Bunun için de yöneticiler, ellerinde rahatça harcayabilecekleri bir paranın olmasını istemektedirler. Bu durumla ilgili yönetici görüşleri şunlardır: “Kurumun özelliğinden oluşan acil işlerde sorun olabiliyor. Onu da bireysel becerilerimizle aşmaya çalışıyoruz. ... Buradaki idareci aileyi, devleti temsil ediyorsa parayı rahatça harcayabilmeli. Ama harcadığının belgesini de göstermeli. Kuruluş müdürleri ... harcamada serbest olmalı. ” (Y1). “... avans olmalı. Burada bana 60-100 çocuğun sorumluluğunu verirse, ayda belli miktar avans olmalı. Çocukları bana teslim ediyorsun ama parayı güvenip teslim etmiyorsun.” (Y3). “... aciliyet giderilemeyince çocuklar için kötü oluyor. ... Bana yılda ne kadar gerekiyor? 500. Bunu bana ver, denetle. 90 çocuğa göre işlem yapılıyor, sonra 100 çocuk oluyor.” (Y4). “Acil ihtiyaçlar için bir fon oluşturulmalı. Cebinizde kredi

kartı gibi bir imkan olmalı.” (Y5). Katılımcılardan Y2 ise bazen ödeneklerin geç açılması, zamanında gönderilememesi gibi sorunlar olabildiğini ama harcama, para kullanma konusunda bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir.

Yöneticilerin ifadelerinden ekonomik anlamda gönüllü katılımcıların da önemli katkılarının olduğu anlaşılmaktadır: *“... vatandaşın gönüllü katılımı, başışı çok var.” (Y1). “Sivil toplum örgütleriyle beraber, yardım alıyoruz, gönüllü katılım...” (Y2). “Bizi ayakta tutan büyük ölçüde dernekler.” (Y4). “... personele dilencilik yaptırılıyor... Gönüllülerden karşılamaya çalışıyorsun.” (Y5).*

Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Görüşleri

Yöneticilerin çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devrine yönelik başlıca görüşleri şunlardır. Yöneticiler, bu kuruluşlar il özel idarelerine devredilecek olursa çocukların yetiştirilmesi yönünden başlıca etkilerini şunlar olarak ifade etmişlerdir: *“Olmamış bir şey olumsuz olacak diye bir şey yok.... Yerel yönetimlerde siyasi etkiler fazla...” (Y1). “Zaten kanunlar çıkarılırken kötü olsun diye çıkarılmaz. ... Önem verirse yerel yönetimde iyi bile olur.” (Y2). “Çalıştıracağın personel önemli. ... (Y3). “Benim kişisel kanaatim hizmetin daha iyi olacağıdır. ...Ama ildeki idarecilerin tutumuna göre buralar şekil değiştirmemeli, bir standart olmalı.” (Y4). “Özel idareye devrinde bir şey değişmez. Kararların alınması hızlanır ama çok şey değişmez.” (Y5).*

Yönetimsel bakımdan yönetici görüşleri şu şekildedir: *“... benim üstüme bir berberi getirip baskı yapma etkisi olabilir. ...Özel idarenin yapısı, şekli nasıl olacak? İhtisas kurumu burası. Buraları tanıyanların elinde olmalı. Bir eğitimci, bir sosyal hizmet uzmanı gelmediğini düşün.” (Y1). “İhtiyacı kısa zamanda yerine getirme olası, ama devlette zaman alıyor. Keyfi atama olabilir mi diye düşünmeden edemiyorum. Olumlu kullanılırsa iyi, olumsuz kullanılacağı endişem var.” (Y2). 3413 var. Buralar siyasi yerler. Senin çocuğu yurda alayım, 3413’ten işe girer der. Şimdi de var, o zaman daha çok olur. Çocuğu alma mekanizması ayrı bir kurumda olacaksa, devredilirse fark*

etmez.” (Y3). “Politize olmadan yerinden yönetim her zaman doğru yönetimdir. ... Sorun tez elden yetkiliye ulaştırılır. Aradaki bürokratik engeller azalır. Hızlı olur.” (Y4). “Kararlar daha rahat alınır. En küçük tadilat için ... çok prosedür var. Köy hizmetleri devredildi, olumlu şeylere tanık oluyorum. (Y5).

Ekonomik bakımdan yöneticiler şunları belirtmişlerdir: “ ... vali bu yurdun yeri çok değerli diye bu yurdu dışarı atacak. ... Biraz daha para rahat harcanabilir. Bizzat biliyorum, orada piçler kalıyor diyenler var. Öyle bir yöneticinin eline geçerse ne olacak? Veya harcanan para haram diyen var, onun eline geçerse ne olacak?” (Y1). “Bir şey değişmez. Yine aynı kaynak aktarılacak. Az veya fazla olacağını zannetmiyorum.” (Y2). “Bu çocuklar bizim. Bunlar bir şekilde yetiştirilecek. Alıyorsa bedeline katlanacak.” (Y3). “Ödenekler daha hızlı olur.” (Y4). “SHÇEK bütçesi özel idarelere devredilecekse bir şey değişmez. Ama bütçe, para vermeden sıkıntı olur.” (Y5).

Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Görüşleri

Çocukların yetiştirilmesine yönelik yönetici görüşleri şu şekildedir: “Burasının belediyeye girmesi olumsuz olur. Belediyeler biraz daha yarı resmi görüntüde, denetlenmesi zor. Her şey başkana endekslenmiş. Hizmetin sürekliliğinde sıkıntılar olabilir. Etnik ayrımcılık olabilir. Tamamen başkanın hizmet anlayışına bağlı olur. O anki yönetimde olanlarla alakalı bir şey. ” (Y1). “Art niyetli bakarsan, belediyeler kendi ideolojilerine göre adam yetiştirebilir mi? Ama hukuk var, belediye de devletin bir kurumu. Bu şu anda devlette de mümkün olabilir. ... Ama kötü kullanılabilir.” (Y2). “Şimdi şu var, belediyelere devredilecekse, Artvin CHP’li Amasya MHP’li. Her belediye kendine göre insan yetiştirir. 1500-3000 belediye var, hangisini denetleyeceksin? ... İnsan eğitmek farklı.” (Y3). “Belediyeler biraz daha hızlı politikayla uğraşüyor. Buralar politikayı kaldırmıyor. Burası gönül işi, ahbap işi değil. ... Belediye buralara fazla karışmamalı.” (Y4). “Bizim ülkemiz o konuda biraz hassas. Belediyelere devri tartışmalara açık. Belediyeler siyasi yerler. Çocuklar belediyenin siyasi eğilimine göre yönlendirilir. İyi olmaz.” (Y5).

Yönetmelik bakımdan belediyelere devrine yönelik yönetici görüşleri şu şekildedir: *“Başkan seçmenlere şirin görünmek için buraları arpalık olarak kullanabilir. Belediye başkanı beni beğenmezse, eğitimimle, işimle ilgili olmayan bir yere gönderebilir. Başkana göre değişir. ...Ayrıca belediye başkanı ne kadar iyi niyetli olursa olsun buralar onu yıpratmak için kullanılabilir.”* (Y1). *“Genel hukuk kuralları çerçevesinde ha il müdürlüğüne ha belediyeye bağlanmışsın, değişmez. Benim buradaki öğretmen arkadaş veya uzman arkadaş belediyeye bağlı diye farklı çalışacak hali yok. ... Elindeki gücü kullananın niyetine bağlı. Devlette de aynı, belediyede de aynı.”* (Y2). *“Belediyeler siyasi yerler. Herkesin istediği gibi kadrosunu verir alır. Seni alır ötekini verir. Siyasetin girmeyeceği yerler sosyal hizmetler. Belediye kimi çalıştıracak? ... Avrupa’da yerel yönetimler de var ama biz o düzeye gelemedik.”* (Y3). *“Hakkari’deki bir yuvanın kararları Ankara’da alınmamalı. Ancak belediyeler politik yerler. Belediye işe karışmamalı.”* (Y4). *“Belediyelerin yönetsel anlamda kendine has sıkıntıları var. Gördüğümüz kadarıyla belediyeler yönetsel acizliklerle dolu. Olumsuz sonuçlar doğurur.”* (Y5).

Ekonomik bakımdan yöneticiler yuva yurtların belediyelere devriyle ilgili şunları düşünmektedirler: *“Bir çok belediye ekonomik sıkıntı çekebilir. Burası Ankara’nın en güzel yerlerinden. Belediye başkanı burayı ticari amaçla değerlendirir. Başkanın tercihleri öne çıkacak. Buranın 100 lirası varsa 80 lirasını başka yere harcayabilir. Ayrıca belediye bizim masrafımızı görünce bizi kendisine yük olarak görecektir. ... Küçük illerde belediyeler buralar için ekonomik sıkıntı çekerler.”* (Y1). *“Güçlü belediyelerde iyi bile olur. Örneğin, Ankara’da belki şu andakinden daha iyi imkana bile kavuşabiliriz. Çünkü belediyelerin, özellikle Büyükşehir belediyelerinin büyük imkanları var.”* (Y2). *“Maaş ödeyemez. Belediyeler işçisine maaş ödeyemiyor. Personel verimli çalışamaz. Büyükşehirler kaldırır ama yurt yuvaya alınacak çocuğu başka kurum belirlemeli.”* (Y3). *“Belediyeler kendi başlarını kaşıyamıyorlar. Belediyelerin geliri belli. Her belediye üstesinden gelemeyiz.”* (Y4). *“Belediyelerde çok ekonomik sıkıntı yaşanacağını düşünüyorum. Duyarlılık sahibi belediyeler yüksek harcama yapabilir. Ama insana hizmet veren yerlerde tasarruf az olur. Sıkıntılı olur.”* (Y5).

Yöneticilerin Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum Örgütlerine Devrine Yönelik Görüşleri

Çocukların yetiştirilmesi yönünden yönetici görüşleri şunlardır: “Sivil toplum örgütünden ne anladığımıza bağlı. Benim anladığım başkadır, başkasınıninki başkadır (bölücüdür). . Bunlar nasıl belirlenecek? Sivil Toplum örgütleri kendini kanuna uydurdu diyelim, nasıl denetlenecek? ... Farklı sivil toplum örgütlerinin görüşlerine göre farklı çocuklar yetişecektir. Misyonerler var, yabancılar var. Onların desteğinde bir örgüt misyonerlik yapabilir, bölücülük yapabilir. Ama burada (şu an devlette) hangi görüş olursa olsun, belli kanunlar var, onların dışına çıkamaz.” (Y1). “Sivil toplum örgütlerine böyle bir yetki verileceğini düşünmüyorum, doğru da değil. Sivil toplum örgütünün yapısına bağlı ... farklı yönde çocuk da yetiştirir. İstismar etmek isteyen olur. Devlet kimsesizlerin kimsesidir. Devlet bu çocukları en azından denetimsiz kimsenin eline bırakmamalı.” (Y2). “Nice sivil toplum örgütü var. Bu çocuklar diğer çocuklardan da farklı. İstismara- tacize uğramış, buluntu. Bunların rehabilitasyonu, eğitimi farklı. ... Yatılı yurtlar var. Dinci, solcu, komünist yetişiyor, kontrolü nasıl sağlayacaksın?” (Y3). “Her sivil toplum örgütü dünyaya nasıl bakıyorsa çocuğa da öyle bakacaktır. Hangi değerleri taşıdığı önemli.” (Y4). “Valla sivil toplum örgütlerinin bazıları sivil, bazıları değil, bazıları resmi gibi. Herkes kafasına göre kurmuş. Peşinde olacakları şeylere çocukları alet edeceklerdir. Kesinlikle. %99’u belli hedef doğrultusunda kurulmuş, belli şeylere hizmet ediyorlar.” (Y5).

Yönetimsel bakımdan yönetici görüşleri şu şekildedir: “Sivil toplum örgütleri yapınca kendi yöneticisini, çalışanını seçecek. Kendine yakın insanları alacak. Çocuk Esirgeme Kurumu bile şu an denetlemeyi tam yapamıyor. Sivil toplum işi Türkiye için lüks bir proje.” (Y1). “Bu yapılaşma olduğu zaman yasa yönetmeliklere bakmak gerek. Sivil toplum örgütleri işin hangi ucundan tutacak bilemiyorum.” (Y2). “Kuracağın mekanizma önemli. Kontrolü nasıl sağlayacaksın? Sivil toplum örgütü bize gelir bağış yapar ama devretmek, sen ilke verirsin ama yapar mı?” (Y3). “Ben sivil toplum örgütlerinin böyle bir kurumu alıp, batık gemiyi yüzdürecekleri kanaatinde değilim.” (Y4). “Sivil toplum örgütleri arasında orası senin burası benim diye

kavga çıkacak. Burası her türlü sivil toplum örgütüne açık, gelsin katkısını yapsın. ... Buralar sivil toplum örgütlerine bırakılmasın ama sivil toplum örgütleri de buradan soyutlanmasın. İşin içinde olsunlar, işbirliği olsun.” (Y5).

Ekonomik bakımdan yönetici görüşleri şunlardır: *“Çocuk başı para alacaklar. 300 alıp 200 harcayacaklar. Bu Türkiye için lüks. Sömürü. Bazıları taraftar kazanmak için para falan istemez. Bana göre bölücüler, hainler, başka görüşe göre irticacılar taraftar kazanır.” (Y1). “Çoğunun kısıtlı ekonomik gücü var. Devletten kaynak alacaklarsa iyi denetlenmeli. Devletten kaynak almayınca yürütemez. Bazıları kaynak da bulabilir ama çocukları farklı yönlerde de yetiştirir.” (Y2). “Alacak sivil toplum örgütü bunu karşılamalı. Örneğin çocuk sevenler derneği, ÇESAV, kendileri karşılıyor.” (Y3). “Ekonomik yönden bizi desteklesinler. Sivil toplum örgütü, kişi veya kuruluşların ilgileri bizim yaptığımız hizmetin bir ayağı.” (Y4). “Sivil toplum örgütleri ekonomik anlamda sıkıntı yaşayacaklar diye düşünüyorum. Ne zaman neyin gerekeceği belli olmayan, acil ihtiyaçların olduğu yerler burası. Sivil toplum örgütleri bunları karşılayamaz.” (Y5).*

Müfettişlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Müfettişlerle yapılan görüşmelerden elde edilen çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumu, yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine devredilmeleriyle ilgili bulgular aşağıda verilmektedir.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Mevcut Durumlarına Yönelik Müfettiş Görüşleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının mevcut durumlarına yönelik bulgular eğitsel, yönetsel ve ekonomik boyutlarıyla verilmiştir.

Çocukların yetiştirilmesi. Müfettişler, şu anki mevcut durumlarıyla çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının çocukların istenilen biçimde yetiştirilmelerini beklenen şekilde sağlayamadıklarını düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak da toplu bakım, personel sorunları, 3413 sayılı kanunun etkilerini görmekteyiz.

Bunlarla ilgili olarak M1 “Yurt ve yuvalarda toplu bakımla bunların sağlanması zor. Çok sayıda çocuk bir arada kalıyor. Toplu bakım bunları sağlayamıyor.” derken M4 de yine sağlayamadığını söyleyerek “... Koşu sistemi, kalifiye eleman yok, nitelikli personel yok. Personel istihdamı yanlış. Yuva ve yurtlarda bu sistemde çocukları yetiştiremiyoruz.” demektedir. Benzer şekilde M3 de yuva ve yurtların bekleneni sağlayamadığını, bunda kaliteli personel yokluğu ve 2828 sayılı kanunun tam uygulanamamasının etkili olduğunu düşünmektedir. “Bir çok nedeni var. Kaliteli personel yok. Kanun tam uygulanmıyor. Kanun uygulanırsa hiçbir şeye gerek yok.” (M3). M2 ise korunmaya muhtaç çocukların işe yerleştirilmeleriyle ilgili bir kanun olan 3413 sayılı kanuna dikkat çekmektedir: “Bizim çocuklarımızın bir hataları var, beşçiliğe hazırlanma gibi. Bunu da biz alıştıırıyoruz. Devlet yapsın mantığını kuruyoruz. Bunun için de 3413’ün kalkması lazım.” (M2). 3413 sayılı kanunla ilgili olarak M1 de “3413’ün ciddi anlamda katkısı var denemez ama çok gereksiz de değil. Devletin bu çocukları desteklemesi lazım. Belli bir dönem 3413 zararlı olmuştur. Çocukların bir çoğu hemen işe girmek için okulları bırakmıştır.” demektedir.

Yönetmel durum. Müfettişlerin yönetmel bakımdan yurt ve yuvaları nasıl bulduklarına ilişkin görüşleri aşağıdadır.

Yurt ve yuvaların genel olarak aile mantığıyla hizmet vermesi gerektiğini söyleyen M1 bir bakıma ebeveyn olan personelin sık sık değişmemesi gerektiğini düşünmektedir: “Ebeveynlerin sık sık değişmemesi gerekir, devamlılık sağlanmalı. Aksi halde sık personel değişimi iyi değil.” M2 ise mevcut durumdaki sorunların nedenlerini “İdarecilerin çok sık değişmesi, atama ve yer değiştirme yönetmeliğinin tam uygulanmaması, SHÇEK’in kurumsal hüviyete ulaşamaması” olarak görmektedir. Mevcut durumun ideal ve teorik olarak doğru olduğunu söyleyen M5 “... bunların hepsi ideal şeyler... Teorik olarak bu sistem doğru ama uygulayıcıların kalite ve niteliklerini bilemem.” diye görüş belirtmiştir. Yönetmel yapının şu anki gibi olması gerektiğini söyleyen M3, “Zaten böyle olmalı, kararlar merkezden alınmalı. Yoksa herkesin kendi kafasına göre anlayış olur.” derken verilen hizmetlerin kitaplarda yazdığı gibi olmadığını söyleyen M4 de yönetmel

yönden fazla sorun olmadığını düşünmektedir: “... yönetsel yönden fazla sorun yok. İl müdürlükleri, kuruluş müdürlükleri var, yönetsel anlamda fazla sorun yok.”

Ekonomik durum. Müfettişler genel olarak ekonomik yönden önemli bir sorun olmadığını düşünmektedirler. Bunlarla ilgili müfettiş görüşleri aşağıda verilmektedir.

“Türkiye olanakları içinde yurt-yuvalar seksenlerden bu yana ciddi ekonomik sorunlarla uğraşmadılar. ... Ödenek konusunda büyük sıkıntı yok.” (M1). “Ekonomik yönden hiçbir sıkıntı yok. 83 öncesi biz o sıkıntıları yaşadık. Yiyecek alacak para, maaş ödeyecek para bulamadığımız oldu. Şimdi bu sorunlar yok.” (M2). “... Son yılları soruyorsan parasal kaynakların yeterli olduğunu söylerim. Ben gittiğim ili görüyorum. Gittiğim ilde maddi imkanların iyi olduğunu gördüm.” (M3). “Son iki yıldır falan ekonomik anlamda gayet iyi. Fiziki koşullar düzeliyor, ödenekler geliyor... Eskilere göre çok iyi.” (M4). “Devletin verdiği bütçeye bağlı. Bu sene en çok artan bütçe bizim bütçemiz. SHÇEK’in bütçesine muhalefetin, meclisteki hiçbir partinin itirazı olmuyor. Bütçe her geçen gün artıyor. İmkanlar açısından diğer kurumlardan iyi. Geçen yıl 71 ilin teftişini yaptık. SHÇEK tarihinde böyle bir şey yok.” (M5).

Müfettişlerin görüşleri dikkate alındığında, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının bağlı olduğu genel müdürlük olan SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün ekonomik olanaklar yönünden kötü durumda olmadığı söylenebilir. Bunların dışında M3 tarafından özel hizmet alımı yapılması dolayısıyla bağışların kesildiği ifade edilmiştir. Ekonomik yönden ciddi sorunların olmadığını belirten M1 ise ekonomik yönden özerkliğe dikkat çekmiştir: “Şöyle sorun var, her aile kendi bütçesini kendisi ayarlar. Bu kuruluşlar da kendi bütçelerini daha rahat yapabilmelidirler. ... Bu kuruluşların bütçelerini daha özerk kullanabilmeleri lazım. ... özerk, özgür kullanabilmeliler.” (M1).

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının İl Özel İdarelerine Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri

Müfettişler, genel olarak çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerinin olumlu olmayacağını düşünmektedirler. Bununla ilgili olarak M1 önemli olanın hizmet modeli olduğunu, kuruluşların şu haliyle devredilmesinin çocuklar açısından olumlu anlamda hiçbir şey ifade etmeyeceğini belirtmiştir. *“Toplu bakım sıkıntısındaki şeyler aşılmalıdır. Sonra kuruluş nereye bağlı olursa olsun değişmez. Hizmet modeli önemli. Personelin nitelikli, devamlı olduğu, sık sık değişmediği ...”* (M1). *“Kesinlikle olumsuz bir durum. Özel idarelere, yerel yönetimlere devrolunca eleman sıkıntıları artacak, 83 öncesi duruma düşülecek. ... Çocuklar siyasi olarak da etkilenecek. Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesindeki temel ilkeler iller bazında da değişecek.”* (M2). *“Her özel idare, valinin kendi bakış açısı olacak, kimisi ilgili kimisi ilgisiz olacak, iyi olmaz.”* (M3). *“Olumlu etkilemez. Özel idareye, valiye göre biraz daha siyasi olur.”* (M4). *“Kesinlikle rezalet olur.... siyasal etki var. Olumlu olmaz, doğru olmaz, mümkün de olmaz. Marjinal grupların etkilerine açık, doğru değil.”* (M5). Görüldüğü gibi müfettişlerin çoğu (N=4) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerinin çocukların yetiştirilmeleri yönünden iyi olmayacağını düşünmektedirler. Görüşmeye katılan beş müfettişten birisi ise (M1) önemli olanın hizmet modeli olduğunu, kime bağlı olunduğunun pek önemli olmadığını belirtmiştir.

Yönetmelik bakımından çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerine yönelik müfettiş görüşleri ise şu şekildedir: *“Kuruluşlar daha çok kendi içinde özerk olmalı. ... sık sık karışılırsa idarenin kararlar alması zorlaşır.”* (M1). *“İdare kalitesini tam olarak oturtamadığımız şu dönemde, özel idarelere devredilince çok fazla etkilenecekler. Hak etmeyenler iş başına gelecek.”* (M2). *“Kendilerine göre bir sistemi oturtmaya çalışacaklar. ... verimli olmaz.”* (M3). *“Siyasilerin sözü geçer, kaos yaratır. ... şimdikinden iyi olmaz.”* (M4). *“Hiç olumlu etkisi olmaz. 81 ayrı uygulama olacak. ... eleman çalıştırmada siyasal etki var.”* (M5). Görüldüğü gibi, müfettişlerin çoğu (N=4) çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel

idarelerine devredilmelerinin yönetsel bakımdan da olumlu olmayacağını düşünmektedirler. Bir müfettiş ise (M1) kuruluşların özel idareye ya da merkeze bağlı olmalarından çok önemli olanın kuruluşun kendi özerkliği olduğunu belirtmiştir.

Ekonomik bakımdan ise çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devredilmelerine yönelik müfettiş görüşleri şu şekildedir: *“Hizmetler yerelleşince hizmetin etkinliği artırılabilir. Beklenen de budur. Bütçelerin kullanımı daha rasyonel olabilir.”* (M1). *“Devletin tepesinden ayrılan pay ne ölçüde yansıtacak? Özel idarelerin öncelikleri kişilere göre değişecektir.”* (M2). *“Özel idare sadece SHÇEK’e bakmayacak. Bütçesi genel bütçeden gidecek. Farklı ihtiyaçlar olacak, sağlık, eğitim bilemiyorum nasıl harcanacak.”* (M3). *“İyi olmaz. Bazı illerde il özel idareleri bütçeleriyle birincil sorunlarını çözemiyor. Yuva ve yurtlar artı yük olacak. ... valisi para kendi işlerimize yetmiyor diyor.”* (M4). *“Hiç faydası olmaz. İldeki bir sürü kuruluştan birisin. Ama biz şu an pay ediyoruz, gayrimenkul vb. göre dağıtıyoruz. Ekonomik yönden daha iyi olmaz.”* (M5).

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Belediyelere Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devredilmelerine yönelik müfettiş görüşleri aşağıda verilmektedir. Çocukların eğitimi, yetiştirilmesi yönünden müfettişlerin çoğu (N=4) bunun olumsuz olacağını belirtmişlerdir. Bir kişi ise (M1) şu anki durumda olumlu bir etkisinin olmayacağını ama imkanlar uygun olduğunda belediyelerin de bu işi iyi yapabileceğini ifade etmiştir. Bununla ilgili müfettiş görüşleri şu şekildedir: *“Kuruluş kendi içinde özerk olmalı. ... İnsanlar uygunsa, istekliyse, çocuklarla birebir ilişki kurulması sağlanıyorsa belediye de iyi yapabilir.”* (M1). *“Çocuklar siyasi olarak etkilenecektir.”* (M2). *“... çocukların yetiştirilmesi, eğitimi iyi olmaz. Sonuçta kalifiye personel gerekli. ... 81 çeşit çocuk ortaya çıkar.”* (M3). *“O daha bir felaket. İllerdeki belediyeye göre hizbullahçı, pkk’lı çocuk yetişir. Çok daha kötü olur.”* (M4). *“Belediyeler özel idarelerden 100 kat daha tehlikeli olur. Yaşlı, özürlü bakımını belediyeler yapabilir. ... çocuk eğitmek,*

eğitim belediyenin işi değil. ocuğu korumak da belediyenin işi değil. Çocuklar istismara açık.” (M5).

ocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devredilmelerine yönelik yönetsel bakımdan müfettiş görüşleri ise şu şekildedir: *“Belediye kuruluşun özerkliğini engellemiyorsa o da bunu sağlayabilir. Bu zerk yapılar belediye başkanı ya da üstlerin mantığına göre değişmemeli.” (M1).* *“Olumsuz olur. Hizmet kalitesi düşer.” (M2).* *“Hiç uygun değil. Böyleyken bile siyaset bulaşıyor. ... 81 çeşit yönetim şekli ortaya çıkar.” (M3).* *“Olumsuz olur. Türkiye’de belediyecilik ruhu gelişmemiş. Gece zabıta kafayı çekecek, şu kız yurdunu bir denetleyeyim diyecek.” (M4).* *“İdare kalitesi düşer. Kim belediye başkanı? Ortaokul mezunu. Ortaokul mezununa sosyal çalışmacı kendisini nasıl anlatacak? ... Ama genel müdür bize yapın, edin diye emretmiyor, tartışıyoruz.” (M5).*

Müfettişler, ekonomik bakımdan da ocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devredilmelerinin olumlu olmayacağı görüşündedir. Bununla ilgili müfettiş görüşleri şu şekildedir: *“Belediye halka kaldırım yapınca oy alabiliyor, şu çocuğu giydirdim diyince oy alamayabilir. Başkanın birebir anlayışına bağlı olur. Beklenen sonucu vermez.” (M1).* *“Para, belediyelerin önceliklerine akacaktır. İdarelerin de korunmaya muhtaç çocuklar üzerinde edindikleri tasarruflar başka yönlere gidebilir. Bunun Ankara’dan denetlenmesi bile yeterli olmaz.” (M2).* *“Zaten doğru dürüst parası olsa, önce yolların ağzını çukurlardan kurtarmalı, ölen çocukları görüyoruz. Belediyeler kendi işini yapsın.” (M3).* *“Bence ekonomik anlamda da olumsuz olur.” (M4).* *“Hepsi perişan durumda. Personeline maaşını ödeyemeyen belediyeler var. Bütçeye şu an meclis karar veriyor. Orada başkanın iki dudağında olacak.” (M5).*

ocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Sivil Toplum rgtlerine Devrine Yönelik Müfettiş Görüşleri

ocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devri durumunda müfettişlerin çocukların yetiştirilmelerine yönelik görüşleri şu şekildedir: *“ocuklar kesinlikle objektif olarak ve ileride kendi kendilerine*

karar verebilecek şekilde yetiştirilmeli. Genel mantık olarak objektif eğitim vererek bunu yapan da olabilir ama şu an bu çok uygun değil. ... iyi denetlenirse olabilir ama çok zor. Sivil toplum örgütlerine yapamaz demem ama çok zor. ... Sivil toplum örgütleri konusunda çok ciddi tereddütlerim var.” (M1). “Çok daha büyük, çok daha işin içinden çıkılmaz, kaybedilecek bir duruma gelir. Herkes kendi görüşüne göre çocuk yetiştirir. Bunun devletten alınması çok kötü olur.” (M2). “O sivil toplumunun görüşüne uygun çocuk yetişir. Kuruluş amacına yönelik olur. Bana yakın düşünen örgüt de olabilir ama uygun değil.” (M3). “Pek pratik olmaz. Sivil toplum örgütlerine devri durumunda çok ekmek yememiz gerek. Önce devlet olarak elimizden geleni yapalım. Sivil toplum örgütleri bunun üstesinden gelemez.” (M4). “Hiç olumlu olmaz. Yüzlerce sivil toplum örgütü var. Sağcı, solcu, dindar, laik, farklı farklı. Çocukların eğitimi nasıl olur? Sivil toplum örgütlerinden katkı sağlanır, protokol, işbirliği yapılır ama devri olmaz. Bu iş devletin işi.” (M5).

Müfettişler, çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devrine yönelik yönetsel bakımdan şu şekilde görüş belirtmişlerdir: “Baştan beri söylediğim mantık. Bu yapı, özerk yapı nasıl sağlanır? Yapı hizmete uygun olmalı. Çocuk yurdunda idare özerk olmalı. Sivil toplum örgütünün başı kendisi karar verirse bu yine sağlanmaz.” (M1). “Kesinlikle olumsuz. Biri başarılı, biri başarısız olacak, standart olmayacaktır.” (M2). “Sivil toplum örgütlerine göre yönetsel yapı olur. Amatör olur, profesyonel olmaz. Yanlış olur.” (M3). “Karmakarışık bir şey olur. Yeniden sistemler denenir. Profesyonel değiller. Bu iş profesyonel olarak yapılmalı.” (M4). “Sivil toplum örgütlerinde bunu kim denetleyecek?... Standart yok. Bizden ruhsat alıp çalışan rehabilitasyonları denetleyemiyoruz. Karşına siyasal, etnik engeller çıkar.” (M5).

Müfettişlerin, çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının sivil toplum örgütlerine devredilmelerine yönelik ekonomik boyuttaki görüşleri ise şunlardır: “Şu haliyle olumlu olmaz. Avrupa’daki gibi merkezi ya da yerel bütçeden yardım yapılırsa daha serbest olabilir.” (M1). “Aynı, ekonomik bakımdan da olumsuz.” (M2). “Sivil toplum örgütünün elde ettiği kaynağa, nereden destekli olduğuna göre değişir.” (M3). “Sivil toplum örgütlerine

katkısı olur da bize (çocuklara) olmaz.” (M4). “Sivil toplum örgütleri de devletin gözüne bakıyor. Proje adı altında, bir şey altında devletten para almaya çalışıyor. Kâr amaçlı olmayan sivil toplum örgütü nasıl çalışacak? Bakım, eleman istihdamı paralı, bunu nasıl yapacaksın? Bu bir çelişki. Sivil toplum örgütlerinin ekonomik bağımsızlıkları yok.” (M5).

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Buradaki sonuçlara, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki meslek elemanları (sosyal çalışmacı/sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen), yöneticiler (müdür veya müdür yardımcısı) ve 1983 yılından önce yuvalarda çalışmış olan müfettişlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırmanın temel amacı çerçevesinde verilmiştir.

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının çocuklar açısından beklenenleri sağlayamadığı düşünülmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında da çocukların toplu olarak bakılmaları, kuruluşlara gelmeden önce önemli sorunlar yaşamaları, farklı sorunlara sahip olan ve farklı ihtiyaçları bulunan çocukların bir arada olması ve çocukların çok fazla personelle karşı karşıya kalması görülmektedir. Ancak çocukların geldikleri ortamlar ve toplumun değişik kesimlerindeki çocuklar dikkate alındığında, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında sağlanan olanakların iyi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kuruluşlar arasında sık personel değişiminin çocuklara olumsuz yansıdığı kabul edilmektedir. Yönetici ve müfettişler nitelikli personele vurgu yapmışlardır.

Katılımcıların önemli bir kısmı tarafından SHÇEK'te liyakate yeterince önem verilmediği ifade edilmiştir. Yöneticiler ve meslek elemanları kararlara katılımın yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca çalışanların yeterince

desteklenmediği ve kurum içindeki personel arasında maaşlar konusunda sorunlar olduğu düşünülmektedir. Yöneticiler tarafından 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu memurlar için aşırı koruyucu olarak görülmektedir. Ayrıca yöneticiler, hizmetin 24 saate yayılmasının zorluğunu belirtmişlerdir. Siyasetin olumsuz etkilerinin kuruma çok çabuk yansıdığı ve Genel Müdürlükte yeterli kuruluş tecrübesi olmayanların bulunmasının sıkıntılar yarattığı ifade edilmiştir. Özellikle müfettişler tarafından 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun tam olarak uygulanmadığı dile getirilmiştir.

Araştırmanın katılımcıları tarafından kuruluşların önemli derecede ekonomik sorunları olmadığı belirtilmiştir. Müfettişlerin ifadelerine göre 1983 öncesi dönemde (2828 sayılı kanundan önce) yaşanan ekonomik sıkıntılar artık yaşanmamaktadır ve 1983'ten sonra yurt ve yuvalar ciddi ekonomik sorunlarla uğraşmamışlardır. Ekonomik sıkıntıların, daha çok yöneticilerin ifadelerine göre, özellikle ani ihtiyaçlarda yaşandığı görülmektedir. Gönüllü desteklerin de önemli katkılarının olduğu ve ani ihtiyaçların giderilmesinde gönüllüler tarafından yapılan bağış ve yardımların önemli katkıları olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında, SHÇEK'in sahip olduğu kendi kaynaklarını etkin bir şekilde kullanamadığı düşünülmektedir.

Yapılan görüşmelerden katılımcıların çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yerel yönetimlere devredilmelerine soğuk bakmakta oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcılar, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devredilecek olmalarına, il özel idarelerine göre daha olumsuz bakmaktadırlar. Vurgulanan önemli bir nokta da korunmaya muhtaç çocuklara "Kim baksın?" dan ziyade bu hizmetlerin nasıl yapılması gerektiğidir. Buradan da ister özerk bir örgüt, ister il özel idareleri, ister belediyeler, isterse de sivil toplum örgütleri bu işi yapacak olsun, bakım şeklinin nasıl olması gerektiğinin üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Nitekim katılımcılar da sevgi evi, grup evi, koruyucu aile gibi uygulamaların artmasını umut etmektedirler.

Katılımcılar, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine devri durumunda, en çok çocukların yetiştirilmelerinin daha olumsuz olacağı

ve niteliksiz kişilerin iş başına geleceği endişelerini taşımaktadırlar. Bunları ekonomik yönden sorunlar olabileceği endişesi izlemektedir.

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının belediyelere devri durumunda belediyelerde siyasi etkilerin fazla olması en önemli endişe kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Bunu, liyakate önem verilmeyip yandaşlara destek çıkılacağı ve çocukların farklı görüş ve ideolojilere göre yetiştirileceği endişeleri izlemiştir.

Müfettişlerin, gerek meslek elemanlarına göre, gerekse yöneticilere göre çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerine, belediyelere ya da sivil toplum örgütlerine devredilmelerine daha şiddetli olarak karşı çıktıkları görülmektedir. Beş müfettişten yalnızca birisi kuruluşların özerkliği sağlandıktan ve mevcut bakım şeklindeki sıkıntılar aşıldıktan sonra, bu işi il özel idarelerinin, belediyelerin ya da sivil toplum örgütlerinin de yapabileceğini belirtmiştir.

Sivil toplum örgütleri konusunda ise katılımcılar tarafından devirden ziyade işbirliği olması gerektiği vurgulanmıştır. Yine bir çok katılımcı tarafından sivil toplum örgütleri konusunun Türkiye için henüz erken ve lüks olduğu belirtilmiştir. Sivil toplum örgütlerine olumsuz yaklaşmanın en büyük nedenleri, çocukların buralarda farklı ideolojik görüşler doğrultusunda istismar edilebilecekleri ve sivil toplum örgütlerinde ekonomik sorunlar yaşanabileceği olarak görülmektedir.

Öneriler

Araştırma süreci doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

1. Yurt veya yuva amacıyla açılmamış ve kışla tipi binaların kullanımından vazgeçilmelidir. Yeni yapılan ya da mevcut binalar (yurt, yuva, sevgi evi) çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak inşa edilmeli ve düzenlenmelidir. Uygulama sonuçları hakkında yeterince bilgi olmayan grup evleri projesine dikkatli yaklaşılmalıdır.

2. Koruyucu aile sistemi yaygınlaştırılmaya çalışılmalı ama koruyucu aileliğin meslek haline getirilmesinde dikkatli olunmalıdır. Referans olarak gösterilen gelişmiş ülkelerdeki koruyucu aile sistemlerinde de sorunlar olabildiği unutulmamalıdır.

3. Evlat edinilebilecek çocukların daha fazla kurumlarda kalmalarını önlemek için, evlat edindirme işlemlerindeki hukuki sürecin hızlanmasını sağlayacak çözümler üretilmelidir.

4. Çocukların kuruluşlara gelmeden önce yaşadıkları sorunları aşabilmelerine yardımcı olabilecek mesleki çalışmaların yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla öncelikle yurt ve yuvalardaki psikolog sayısı artırılmalı ve buralarda psikiyatr istihdam edilmelidir.

5. Çocukların işe yerleştirilmelerine yönelik yasal düzenlemeler, şartlar ve olanaklar doğrultusunda yeniden değerlendirilmelidir.

6. Sosyal hizmet kuruluşlarının hepsi tek tip olarak ele alınmamalı ve sık sık personel değişiminden vazgeçilmelidir. Bir çocuk yuvası ile bir huzurevinin yönetim süreçlerinin birbirlerinden farklı olduğu ve bunların yönetsel olarak farklı düzenlemeler gerektireceği unutulmamalıdır.

7. Aşırı derecede sorunları olan çocuklar için diğer çocuklardan ayrı olarak yeterli eğitim ve tedavi kurumları açılmalıdır. Ancak bunu yaparken çok homojen gruplar oluşturulmasından kaçınılmalıdır.

8. Kuruluşlardaki farklı çalışanlar arasında ortak bir kurum kültürü oluşturulmaya ve geliştirilmeye çalışılmalıdır.

9. Yöneticiler ve diğer personelin atanmalarında, iktidarlara ve kişilere göre değişmeyen belli kriterler olmalı ve yöneticiler öncelikle kurum içinden yetişmiş kimselerden seçilmelidir.

10. SHÇEK çalışanları arasındaki ücret dengesizliklerini giderici düzenlemeler yapılmalıdır.

11. Genel Müdürlüğün, özellikle Çocuk ve Gençlik Hizmetleriyle ilgili dairelerinde yurt ve yuvalarda belli süre çalışmış kimselerin bulunmalarına özen gösterilmelidir.

12. Proje ve politikaların geliştirilmelerinde uygulamaların içinde olanların da görüşlerinin alınması sağlanmalıdır.

13. Özel hizmet alımı personelinin olanakları iyileştirilmeli ve bunların en azından en düşük devlet memuru düzeyinde ücret almaları sağlanmalıdır. Çocuk yuvalarındaki bakıcı anne- temizlikçi anne ayırımına son verilmeli ve bunlar arasındaki ücret farklılığı kaldırılmalıdır.

14. Kuruluş yöneticilerine acil ve ani ihtiyaçlarda kullanılmak üzere serbestçe harcayabilecekleri belli miktar para verilmelidir. Bunun olumsuz yanları olacağı düşünülebilse de olumlu yanlarının daha çok olacağı söylenebilir.

15. Korunmaya muhtaç çocuk hizmetlerinde, ne yerinden yönetim sihirli bir değnektir ne de devlet (merkezden yönetim) tüm sorunların kaynağı ya da tek çözüm adresidir. Bu yüzden kalıplaşmış ve katı yaklaşımlardan vazgeçilmelidir. Daha önce yapılmış, var olan ya da yapılmaya çalışılan uygulamalara sırf karşı olmak için karşı olunmamalıdır. Bu yüzden öncelikle çıkarılması istenen kanunların uzun bir sürede geniş bir çevrede tartışılmaları daha yararlı olacaktır. Böylelikle, merkezden mi yönetilsin, yerinden mi yönetilsin tartışmalarından çok sorunların nasıl çözüleceği üzerinde durulabilir.

16. Hazırlanan kanunların ideal olmasından çok uygulanabilir olmasına özen gösterilmelidir. Yani, idealist olunurken gerçekçilik unutulmamalıdır. Kanunları uygulayacak olanların insan oldukları bilinmelidir.

17. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının yerel yönetimlere ya da sivil toplum örgütlerine devredilmeleri durumunda, korunmaya muhtaç çocukların değişik ideolojik görüşlere maruz kalabilecekleri unutulmamalıdır.

18. Yerel yönetimler beceriksiz birimler olarak görülmemelidir. Yerel yönetimler bazı hizmetlerde, onları üstlendikçe ve zamanla tecrübe

kazanabilirler. Yerel yönetimlerde, başta sosyal çalışmacı (sosyal hizmet uzmanı) olmak üzere, sosyal hizmetler alanında gerekli diğer personelin yeterli sayıda istihdamı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetlerin Uygulanması ve Algılanması Sorunu. *Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004* (s. 593-606). Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayını.
- Acar, H. (2005). *Cumhuriyetin Çocuk Refahı Politikasını Yapılandıran Bir Sivil Toplum Örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981)*. Ankara: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayını.
- Acartürk, E. ve Özgür, H. (2004). Teoride ve Türkiye’de Desantralizasyon. A. Yılmaz ve M. Ökmen (Editörler). *Kamu Yönetimi* (s. 143-182). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Agrawal, A. and Ribot, J. C. (2000). *Analyzing Decentralization: A Framework with South Asian and West African Environmental Cases*. World Resource Institute. Web: <http://dlc.dlib.indiana.edu/archive/00000440/01/agrawalribot440.pdf> adresinden 24 Ocak 2007’de alınmıştır.
- Akgün, C. (1997). *Sosyal Hizmetlerin Kentsel Örgütlenmesi ve İşleyişi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akkin, M. ve Gözden, M. (2007). Çocuklarımız Yoksulluk ve Cehaletin Kiskacında. Web:<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocuklaryoksuluk.doc> adresinden 6 Şubat 2007’de alınmıştır.
- Aksoy, A. Ş. (1998). Yeni Sağ, Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetim: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 7 (1), 3-13.
- Aksoy, M. (1962). Korunmaya Muhtaç Çocuklarla İlgili Kanun Hükümlerinin ve Teşkilatın Yeni Anayasamıza Uygun Bir Hale Getirilmesi

Zorunluluğu. *II nci Milli Sosyal Hizmetler Konferansı, 5-8 Mayıs 1962.*
Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını.

Akbayrak, H. (1988). Himaye-i Etfal Cemiyeti. *Tarih ve Toplum*, 52, 31-33.

Aktan, C. C. (1998). Globalleşme, Bölgeselleşme ve Yerelleşme. *Dış Ticaret Dergisi*, 3 (10), 1-5. Web:http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/degisim/aktan-globallesme-bolgeselleme.pdf adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.

Alada, A. (2007). Sosyal Hizmet Boyutunda Yerel Yönetimlerde Çocuk. C. Ülgen ve C. Ongun (Editörler). *Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devri Hakkında Yasa Tasarısı: Bilimsel Eleştiriler* (s. 14-22). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Aliefendioğlu, Y. (1999). Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim: Yeni Sistem Arayışları. *Kamu Yönetiminde Kalite 2. Ulusal Kongresi, 21-22 Ekim 1999*. Ankara: TODAİE Yayını.

Altıntaş, G. (2002). *Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Yönetim Süreçlerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aslan, B. (1997). *Kurum Bakımında Bulunan Korunmaya Muhtaç Çocukların Davranış Sorunları: Adana İlinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atalay, T. (2001). Belediye Yasaları Çerçevesinde Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Yardım Görevlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 1 (12), 1-8.

- Australian Institute of Health and Welfare (AIHW). (2004). *Child Protection Australia 2002–03*. Web: <http://www.aihw.gov.au/publications/cws/cpa02-03/cpa02-03.pdf> adresinden 2 Kasım 2006'da alınmıştır.
- Azfar, O. Kähkönen, S. Lanyi, A. and Meagher, P. (1999). *Decentralization, Governance, and Public Services: The Impact of Institutional Arrangements*. Center for Institutional Reform and The Informal Sector, University of Maryland. Web: http://www.iris.umd.edu/Reader.aspx?TYPE=FORMAL_PUBLICATION&ID=4ef56417-a8ee-450a-989d-44de4358555e adresinden 16 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Balcı, A. (2005). *Açıklamalı Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Tekağaç Yayıncılık.
- Başbakanlık. (2005). *SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Rapor (Yönetici Özeti)*. Web: <http://www.shcek.gov.tr/Arastirmalar/cocuk.doc> adresinden 19 Şubat 2007'de alınmıştır.
- Başyurt, E. (2006). *Ermeni Evlatlıklar: Saklı Kalmış Hayatlar*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Bıyıklı, L. (1976). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelişim ve Uyum Sorunları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Birleşmiş Milletler. (1967). *Yerinden Yönetim ve Kalkınma: Birleşmiş Milletler Yerinden Yönetim Araştırma Grubu Raporu* (Çev. S. Yalçındağ ve N. Ulusay). Ankara: TODAİE Yayını.
- Bouget, D. and Brovelli, G. (2002). Citizenship, Social Welfare System and Social Policies in France. *European Societies*, 4 (2), 161-184. Web: <http://taylorandfrancis.metapress.com/index/66A5PLY2QYMLEFBM.pdf> adresinden 5 Haziran 2006'da alınmıştır.
- Bromfield, L. and Higgins, D. (2005). National Comparison of Child Protection Systems. *Australian Institute of Family Studies, Child Abuse Prevention Issues*, 22, 1-31.

- Bucak, E. B. (2000). *Eğitimde Yerelleşme*. Ankara: Detay Yayınları.
- Can, H. (2002). *Organizasyon ve Yönetim* (Altıncı baskı) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Canpolat, H. (1999). İngiltere’de (Britanya) Mahalli İdareler. M. Türker (Editör). *Dünyada Mahalli İdareler* (s. 319-340). Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.
- Cheema, G. S. (1983). The Role Of Voluntary Organizations. In G.S. Cheema and D. A. Rondinelli (Eds.). *Decentralization and Development* (p. 203-229). Sage Publications.
- Cılga, İ. (1986). Korunmaya Muhtaçlık Olgusunun Sosyolojik Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, 31-45.
- Courtney, M. E. (1998). The Costs of Child Protection in the Context of Welfare Reform. *Protecting Children From Abuse And Neglect*, 8 (1), 88-103. Web:http://www.futureofchildren.org/usr_doc/vol8no1ART6.pdf adresinden 11 Ekim 2006’da alınmıştır.
- Coşkun, N., Göksu, S., Çeteci, H. ve İldeniz, S. (1970). *Müessesede Bulunan Korunmaya Muhtaç Çocukların Durumları İle İlgili Araştırma*. Ankara: SSBY Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çanlı, M. (2003). Eytam İdaresi-Sandıkları ve Osmanlı Devletinde Yetimlerin Ekonomik Haklarının Korunması. E. Gürsoy-Naskali ve A. Koç (Editörler). *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler* (s. 59-86). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Çavuşoğlu, T. (2005). *Sosyal Hizmetlerin Yakın Tarihinden Sayfalar: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1917-1983*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Çengelci, E. (1996). *Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.

- Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.
- Çetin, S. ve Çavuşoğlu, T. (2006). Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Yoksulluk Çalışmaları. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2003: Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler, 9-11 Ekim 2003, Antalya*. Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ve Sosyal Hizmet Uygulama Araştırma ve Geliştirme Derneği Yayını.
- Çevik, H. H. (2004). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları* (İkinci baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çocuk Koruma Kanunu*, RG: 15.07.2005, 25876.
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği*, RG: 07.01.1999, 23576.
- Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası (1996). *Federal Almanya Cumhuriyeti Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası Türkçe Çeviri* (Çev. Hüseyin Ayvaz). Frankfurt: Alman Sporcu Gençlik Örgütü.
- Çoker, Z. (1995). *Yönetimde Yeniden Yapılanma*. Ankara: 20 Mayıs Eğitim, Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı.
- Çolak, Z. (2006). *Sosyal Hizmetlerin ve Yardımların Etkinliğinde Belediyelerin Rolü: Trabzon İli Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Darüşşafaka Cemiyeti. (2006). Darüşşafaka Tarihi. Web: <http://www.darussafaka.org/tarihd.asp> adresinden 12 Şubat 2007'de alınmıştır.
- Derdiman, R. C. (2005). *Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler*. İstanbul: Alfa Akademi.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl)*. Ankara: DPT. Web: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf> adresinden 18 Eylül 2007'de alınmıştır.

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*. Ankara: DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan2.pdf> adresinden 18 Eylül 2007 de alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*. Ankara: DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan3.pdf> adresinden 18 Eylül 2007'de alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Ankara:DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan4.pdf> adresinden 18 Eylül 2007'de alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. Ankara: DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf> adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. Ankara: DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. Ankara: DPT. Web:<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan7.pdf> adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara: DPT. Web: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf> adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*. Ankara: DPT. Web: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> adresinden 22 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Doğan, M. (2004). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler. *Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004* (s. 619-626). Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayını.

- Doğru, N. (2007). Özelleştirme: Hüsrân! *Vatan Gazetesi*, 28 Ocak 2007.
- Duman, A. (1998a). Eğitimin Yerinden Yönetimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 7 (2), 83-93.
- Duman, A. (1998b). Yerinden Yönetim mi Yoksa Yerelleşme mi? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4 (16), 467-483.
- Dumaret, A. C. and Rosset, D.J. (2005). Adoption and Child Welfare Protection in France. *Early Child Development and Care*, 175, 661-670.
- Ekşi, A. (2004). Koruma Altında Çocuklar: Dünyada Beş Kıtânın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler. R. Uslu (Editör). *Koruma Altındaki Çocuklar* (s. 9-24). Ankara: AÜTF Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Erbay, Y. (2000). Yerel Yönetimlerde Nasıl Reform Yapamayız? *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 69-78.
- Erdem, T. (2007). 21 Anayasası ve Yerel Yönetim-Anayasa Sorunu. C. Ülgen ve C. Ongun (Editörler). *Sosyal Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devri Hakkında Yasa Tasarısı: Bilimsel Eleştiriler* (s. 41-47 ve 56-57). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Erençin, A. (1994). Yerel Demokrasi ve Yeni Yaklaşımlar. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 3 (5), 3-10.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Ergun, E. H. (1966). Sosyal Hizmetlerde Çocuk Sorunları. *Sosyal Hizmet*, 2 (2-3), 9-10.
- Erkan, G. ve Erkan, A. R. (1987). Darüleytamlar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 5 (1), 61-68.
- Erol, N. (2004). Yuva ve Yetiştirme Yurtları Sorunun mu Yoksa Çözümün mü Parçası? R. Uslu (Editör). *Koruma Altındaki Çocuklar* (s.133-140).

Ankara: AÜTF Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Eryılmaz, B. (1995). *Kamu Yönetimi* (İkinci Baskı). İzmir: Akademi Kitabevi.

Etzioni, A. (1969). *Modern Örgütler* (Çev. ODTÜ İşletmecilik bölümü öğretim üyelerinden bir kurul). Ankara: ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Yayını. (Eserin orijinali 1964'te yayımlandı).

Fer, M. (1970). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *İktisadi Araştırmalar Vakfı Panelinde Sunulan Tebliğ, 22 Kasım 1969*, İstanbul. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını.

Fidancı, K., Kılıç, F. ve Armut, U. (2004). Sosyal Hizmet Mesleğinin Tanımı ve Müdahale Alanları. *Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004* (s. 627-634). Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayını.

Fisman, R. And Gatti, R. (2002). Decentralization and Corruption: Evidence Across Countries. *Journal Of Public Economics*, 83, 325-345. Web: http://www2.gsb.Columbia.edu/faculty/rfisman/decentralization_and_corruption.pdf adresinden 17 Ocak 2007'de alınmıştır.

Geleceğimizin Çocukları Vakfı. (2006). Nasıl Çocuk Bakıyoruz? Web: http://www.gcv.org.tr/neyi_basardik.html. adresinden 20 Kasım 2006'da alınmıştır.

Gökçe, B. (1971). *Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu İle İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil ve İzahı*. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayını.

Gökçearslan, E. (2003). *Çocuk Yuvalarında Kışla Bakım Modeli İle Grup Evi Bakım Modelinin Hizmet Kalitesi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme Araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Görür, B. (2006). Sosyal Hizmetler Nereye? Web: <http://www.sodav.org/sosyalhizmetlernereye.doc> adresinden 25 Kasım 2006'da alınmıştır.

- Gözübüyük, A. Ş. (2005). *Yönetim Hukuku* (22. baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Grey, J. (2001). The Framework For The Assessment Of Children In Need And Their Families. *Child Psychology & Psychiatry Review*, 6 (1), 4-10.
- Gulbenkian Komisyonu. (2003). *Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor* (Çev. Ş. Tekeli). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1995'te yayımlandı).
- Güler, B. A. (2000). Yerel Yönetimleri Güçlendirmek Mi? Ademi Merkeziyetçilik Mi? *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9 (2), 14-29.
- Güler, B. A. (2001). Yerel Yönetimlerde Reform Sorunu. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 10 (3), 7-12.
- Gümüş, S. (2005). *Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımın Avrupa Birliği Sürecinde Yeniden Yapılandırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güneş, A. (1991). *Türkiye'deki Yetiştirme Yurtlarında Yönetim Süreçlerinin İşleyişi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, E. (1970). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *İktisadi Araştırmalar Vakfı Panelinde Yapılan Konuşma, 22 Kasım 1969*, İstanbul. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Gürsu, S. (2004). *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Yerel Yönetimlere Devri*, Yayımlanmamış yüksek lisans projesi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- <http://www.bag-jugendschutz.de/tur.html> (15 Eylül 2007).
- <http://www.shudernegi.org/shcekyerelyonetimi.htm> (17 Şubat 2007). "Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı Geçici 1. Maddesi f Bendiyle, SHÇEK Yerel Yönetimlere Devrediliyor..."

<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/turkce/html/anaframe.htm> (16 Şubat 2007).

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/turkiyedesosyalhizmetler.htm> (24 Aralık 2006). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Hizmetler (Yerel Yönetimler Yasa Tasarısının Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Yansımaları).

Jenei, G., Kuti, E., Horváth, A. and Palotai, Z. (2005). Local Governments, Civil Society Organizations and Private Enterprises – Partnerships in Providing Social Services: The Case of Eger, Hungary. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 7 (1), 73-94. Web: <http://taylorandfrancis.metapress.com/content/r460353130m6t111/fulltext.pdf> adresinden 5 Haziran 2006’da alınmıştır.

İçişleri Bakanlığı. (2005a). *Yerel Yönetimler Sosyal Hizmet Rehberi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Merkezi Başkanlığı Yayını.

İçişleri Bakanlığı. (2005b). *Sokak Çocuklarına İlişkin Hizmetleri Geliştirme ve Yeniden Yapılandırma Projesi*. Web: <http://birimweb.icisleri.gov.tr/strateji /rapor/%C7ocuk%20Rapor.doc> adresinden 24 Şubat 2007’de alınmıştır.

İnanç, V. (2003). Osmanlı Devletinde Yetimlerin Sosyal Haklarının Korunması. E. Gürsoy-Naskali ve A. Koç (Editörler). *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler* (s.19-32). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Kalabalık, H. (2005). *Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku: Teori-Uygulama*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kalabalık, H. (1999). Yerinden Yönetim Türleri ve Yerinden Yönetime Geçiş Sürecinde Kullanılan Teknikler. *Kamu Yönetiminde Kalite 1. Ulusal Kongresi, 26-27 Mayıs 1998*. Ankara: TODAİE Yayını.

Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. (2004). Web: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5227.html> adresinden 11 Eylül 2007’de alınmıştır.

- Kamu Yönetimi Sözlüğü. (1998). Ankara:TODAİE Yayını.
- Karaman, Z. T. (1996). *Yerel Yönetimler*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Yayını.
- Karakılıçık, Y. ve Özcan, A. (2005). Yerellik (Subsidiarite) İlkesinin Türk Yerel Yönetim Dizgesinde Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 14 (4), 5-30.
- Kars, Ö. (2002). *Ankara'daki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmet Alanlarında Faaliyet Gösteren Vakıf ve Derneklerin Örgütsel Analizi (Sivil Toplum Örgütlerinin Örgütsel Analizi)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KAYA. (1992). *Kamu Yönetimi Araştırması, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu*. Ankara: TODAİE.
- Keleş, R. (1995). Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 4 (6), 3-19.
- Keleş, R. (1998). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (Üçüncü baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Koç, A. (2003). Öksüz ve Yetim Çocukları İçin Kurulmuş Bir Eğitim Kurumu: Darüşşafaka. E. Gürsoy-Naskali ve A. Koç (Editörler). *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler* (s.182-193). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Koçdemir, K. (1999). Almanya'da Mahalli İdareler. M. Türker (Editör). *Dünyada Mahalli İdareler* (s.7-110). Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.
- Kolstad, I. and Fjeldstad, O-H. (2006). *Fiscal Decentralisation and Corruption: A Brief Overview Of The Issues*, U4 (Utstein Anti-Corruption Resource Centre/ Chr. Michelsen Institute. Web:[http://www.u4.no/themes/pfm/u4issue3_06kolstad.pdf#search=](http://www.u4.no/themes/pfm/u4issue3_06kolstad.pdf#search=Kolstad) Kolstad adresinden 15 Ocak 2007'de alınmıştır.

- Koşar, N. G. (1987). Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 5 (1), 69-74.
- Küçükkaraca, N. (1999). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler II Panelinde Yapılan Konuşma. *Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler II*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenauer Vakfı Yayını.
- Ladner, J. A. (2000). Children in Out-of-Home Placements. *Children's Roundtable Report, No:4*. Washington: The Brookings Institution. Web: <http://www.brookings.edu/comm/childrensroundtable/issue4.pdf> adresinden 11 Haziran 2006'da alınmıştır.
- Lilliedoll, W. (2004). Texas Comptroller Says State Foster Care in Crisis "Appalled" by Conditions; Calls For "Massive Overhaul". *Journal of the National Center for Youth Law, XXV (2)*. Web: http://www.youthlaw.org/fileadmin/ncyl/youthlaw/publications/yln/2004/issue_2/04_yln_2_lilliedoll_comptroller.pdf adresinden 3 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Lough, B. and Panos, P. (2003). Rise and Demise of Orphanages in Ukraine. *European Journal Of Social Work* 6, 49-63.
- Macmahon, A. W. (1961). *Delegation and Autonomy*. New Delhi: Asia Publishing House.
- Martinez-Vazquez, J. and McNab, R. M. (2001). Fiscal Decentralization and Economic Growth. *International Studies Program, Working Paper 01-1*, Georgia State University. Web: <http://isp-aysps.gsu.edu/papers/ispwp0101.pdf> adresinden 20 Ocak 2007'de alınmıştır.
- McCall, J. N. (1999). Research on the Psychological Effects of Orphanage Care: A Critical Review. In R. B. McKenzie (Ed.), *Rethinking Orphanages for the 21st Century* (p.127-150). California: Sage Publications.
- McKenzie, R. B. (1997). Orphanage Alumni: How They Have Done and How They Evaluate Their Experience. *Child and Youth Care Forum* 26 (2),

87-111. Web: <http://www.gsm.uci.edu/~mckenzie/nine.htm> adresinden 13 Ekim 2006'da alındı.

McKenzie, R. B. (Editor). (1999). *Rethinking Orphanages for the 21st Century*. California: Sage Publications.

McKenzie, R. B. (2003a). Orphanages As Villages. In R. McQuillan (Ed.), *A Brighter Future: Solutions to Policy Issues Affecting America's Children*. Pasific Research Institute. Web: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/24/29/e9.pdf adresinden 12 Mart 2006'da alınmıştır.

McKenzie, R. B. (2003b). The Impact of Orphanages on the Alumni's Lives and Assessments of Their Childhoods. *Children and Youth Services Review* 25 (9), 703-753.

Miller, K. L. (2002). Advantages & Disadvantages of Local Government Decentralization. *Caribbean Conference on Local Government & Decentralization*. Web: http://www.ndi.org/worldwide/lac/guyana/local_gov_conf/materials/papers/miller_doc.pdf adresinden 16 Aralık 2006'da alınmıştır.

Ministry of Civil Affairs [MCA]. (2001). *China Country Report*. Web: <http://www.crin.org/docs/x.pdf> adresinden 10 Mart 2007'de alınmıştır.

Moriarty, E. M. (1999). The Nation's Child Welfare Problems as Viewed From the Bench. R. B. McKenzie (Ed.), *Rethinking Orphanages for the 21st Century* (p.39-45). California: Sage Publications.

Nadaroğlu, H. (1986). *Mahalli İdareler*. İstanbul: Met/er Matbaası.

Nadaroğlu, H. (1994). Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma. *Uluslararası Yerel Yönetimler Semineri, 1-2 Aralık 1994*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği.

Nupia, O. (2005). Corruption, Political Accountability, and Decentralization in Developing Countries. Colombia, Pompeu Fabra University. Web:

<http://economia.uniandes.edu.co/html/home/foros/lacea/lacea2006/nupia.pdf> adresinden 16 Ocak 2007'de alınmıştır.

- Okay, C. (1999). *Belgelerle Himaye-İ Etfal Cemiyeti 1917-1923*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Onur, B. ve Boz, H. (1998). *Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmetleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Onur, B. (1999). (Editör). Yazar, Kitap ve Diğer Şeyler Hakkında. *Çocuk ve Toplum*, D. Elkind (Çev. D. Öngen). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. (Eserin orijinali 1993'te yayımlandı).
- Ooms, T. (1990). The Crisis In Foster Care:New Directions For The 1990s. *The Family Impact Seminar (FIS)*, The AAMFT Research and Education Foundation, Washington, D. C. Web:http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/22/c4/4b.pdf adresinden 3 Aralık 2006'da alınmıştır.
- Ökmen, M., Baştan, S. ve Yılmaz, A. (2004). Kamu Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Bir Yönetişim Faktörü Olarak Yerel Yönetimler. A. Yılmaz ve M. Ökmen (Editörler), *Kamu Yönetimi* (s. 23-80). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Örnek, A. (1988). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Pano-Bassan A.Ş.
- Özbek, N. (1999). II. Abdülhamit ve Kimsesiz Çocuklar: Darülhayr-ı Ali. *Tarih ve Toplum*, 182, 11-19.
- Özcan, H. (2004). Sosyal Hizmetler ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004*. Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü Yayını.
- Özel, M. (2000). Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme İlkesi: Yerellik (Subsidiaritaet). *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9 (3), 25-43.

- Özgür Sayar, Ö. (2006). *Yetiştirme Yurtlarında Kalan Ergenler Arasında Şiddet ve Sosyal Servis Görevlilerinin Şiddete Yönelik Uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztekin, A. (2002). *Yönetim Bilimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öztürk, A. (1997). *21. Yüzyıl Türkiye'si İçin Yerel Yönetim Modeli*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Öztürk, C. (1999). Osmanlıda Bir Meslekî Eğitim ve Çocuk Esirgeme Kurumu: Dârülhayr-ı Âlî. *Mili Eğitim*, 143. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/143/9.htm> adresinden 27 Kasım 2006'da alınmıştır.
- Öztürk, C. (2005). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Korunmaya Muhtaç ve/veya Suça İtilmiş Çocukların Eğitimi. *III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Bakım Gözetme ve Eğitim, 22-25 Ekim 2003*. Ankara: Yorum Matbaacılık.
- Pamir, R. (1966). Korunmaya Muhtaç Çocuk Meselesi. *Sosyal Hizmet*, 2 (2-3), 14-18.
- Pinker, R. A. (2006). Social Service. *Encyclopædia Britannica Online*. Web: <http://search.eb.com/eb/article-38987> adresinden 20 Eylül 2006'da alınmıştır.
- Polat, O. (2006). Akademisyenlerin ve Stk'ların Çocuk İstismarındaki Rollerini. Web: http://www.018.org/COCUK_GUNDEMI/basyazi/127.htm adresinden 18 Şubat 2007'de alınmıştır.
- Polat, O. (2007). Çözüm İçin İlk Adres Yerel Yönetimler. Web: http://www.018.org/COCUK_GUNDEMI/basyazi/302.htm adresinden 31 Ocak 2007'de alınmıştır.
- Polatoğlu, A. (2000). Yerel Yönetim Reformu Üzerine Düşünceler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9 (1), 3-24.

- Prud'homme, R. (1994). On The Dangers Of Decentralization. *World Bank, Policy Research Working Papers*, No:1252. Web: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1994/02/01/000009265_3961005225011/Rendered/PDF/multi_page.pdf adresinden 7 Ocak 2007'de alınmıştır.
- Rondinelli, D. A. and Cheema, S. G. (1983). Implementing Decentralization Policies. In G.S. Cheema and D. A. Rondinelli (Ed.), *Decentralization and Development* (p.9-34). Sage Publications.
- Rondinelli, D. (1999). What Is Decentralization? In J. Litvack & J. Seddon (Eds.), *Decentralization Briefing Notes*. Web: <http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources/wbi37142.pdf> adresinden 23 Ocak 2007'de alınmıştır.
- Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES). (2005). *SHÇEK Raporu: SHÇEK'nda Neler Oluyor, Nasıl Bir SHÇEK?* Web: <http://www.iscikonseyi.org/modules.php?name=News&file=article&sid=239> 3 adresinden 6 Mayıs 2007'de alınmıştır.
- Sarıbay, A. Y. (2000). Türkiye'de Demokrasi ve Sivil Toplum. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Editörler). *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme* (s. 447-461). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sarıkaya, M. (2003). Savaş Yıllarında Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Çocuk Sağlığı Konusundaki Hedef ve Faaliyetleri. E. Gürsoy-Naskali ve A. Koç (Editörler). *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler* (s. 33-47). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Sarıoğlu, S. (2002). *Halkla İlişkiler Alanında Sosyal Hizmetlerdeki Mevcut Kaynaklar ve Uygulamalar (SHÇEK Örneğinde)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Schneider, A. (2003). Decentralization: Conceptualization and Measurement. *Studies in Comparative International Development*, 38 (3), 32-56. Web: <http://www.polisci.berkeley.edu/Faculty/bio/permanent/Collier,D/graduatearticles/Schneider2003.pdf> adresinden 24 Ocak 2007'de alınmıştır.
- Shang, X. (2002). Looking For A Better Way To Care For Children: Cooperation Between The State And Civil Society In China. *Social Service Review*, 76, 203-228. 11 Haziran 2006'da alınmıştır. Web:
- Sosyal Hizmetler Kanun Tasarısı*. (2006). 13 Kasım 2006'da alınmıştır. Web: <http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/shcek/mevzuat/YeniKanun/SKurumKanunTasarisi.doc>.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2004). *Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, 19-21 Nisan 2004*. Web: http://www.shcek.gov.tr/duyuru/egitim/1_Sos_Hiz_Sur.doc adresinden 28 Ocak 2007'de alınmıştır.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2005a). *Bizim Çocuklarımız*. Ankara: SHÇEK Eğitim Merkezi Yayını.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2005b). *Yerel Yönetimler İle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İşbirliği Çalışma Raporu*. Ankara: SHÇEK Eğitim Merkezi Yayını.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2006). *Sizsiz Olmaz Var Mısınız?* Ankara: SHÇEK Eğitim Merkezi Yayını.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK). (2007). *2006 Yılı Faaliyet Raporu*. Web: http://www.shcek.gov.tr/duyuru/apk/2006_Faaliyet_Raporu/2006FaaliyetRaporu.pdf adresinden 13 Haziran 2007'de alınmıştır.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği*, RG: 28.09. 1986, 19235.

- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu*, RG: 24.05.1983, 18059.
- Şahin, M. (1997). 23 Nisan ve Himaye-i Etfal. *Toplumsal Tarih*, 40, 15-17.
- Şener, O. (2003). *Maliye Sözlüğü İngilizce -Türkçe Türkçe-İngilizce*. İstanbul: Bahar Yayınevi.
- Tamer, M. (2005). Yerel Yönetimlerin Yeniden Düzenlenmesi. *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyum Bildirileri*. Ankara: TODAİE.
- Taneja, R. Aggarwal, R. S. Beri and J. M. Puliye (2005). Not By Bread Alone Project: A 2-Year Follow-Up Report. *Child: Care, Health and Development* 31 (6), 703–706. Web: <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1365-2214.2005.00563.x> adresinden 5 Haziran 2006'da alınmıştır.
- Tatlıbal, C. (2004). Türkiye'de Korunma Altındaki Çocuklara Yönelik SHÇEK Uygulamaları. R. Uslu (Editör). *Koruma Altındaki Çocuklar* (s. 25-33). Ankara: AÜTF Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Terkeşli, R. (2003). *Türk Emniyet Örgütünde Eğitim Hizmetlerinin Yerelleşmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tortop, N. (1996). *Yerel Yönetimler Maliyesi*. Ankara: TODAİE.
- Tortop, N. (1999). Yerel Yönetimler “ Görev, Yetki ve Kaynak Bölüşümü”. *Kamu Yönetiminde Kalite 2. Ulusal Kongresi 21-22 Ekim 1999* (s. 223-229). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tuncer, O. C. (1994). Ailenin Eğitimi ve Korunmasında Vakıfların Rolü. *XII. Vakıf Haftası Semineri*, 5-6 Aralık 1994, (s. 21-23). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını.
- Tülay, M. Ş. (1966). Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Davâsı. *Sosyal Hizmet*, 2 (2-3). 11-13.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

Türk Medeni Kanunu, RG: 08.12. 2001, 24607.

Türk Sağlık Sen. (2005). *Türk Sağlık Sen Genel Merkezi Ar-Ge Merkezince Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün Genel Sorunları Hakkında Hazırlanan Rapor*. Web: http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=news_detail&id=8973&nid=701&type_=1 adresinden 30 Mayıs 2007'de alınmıştır.

Uluğtekin, S. (1993). Çocuk Yuvaları: Uygulamanın Son Araştırmalar Işığında Değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 11 (1-2-3), 35-55.

Uluğtekin, S. (2001). Yirminci Yüzyılda Türkiye'nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler. V. Duyan ve A. M. Aktaş (Editörler). *Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları*. Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.

Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2006). *Mahalli İdareler: Teori, Uygulama, Maliye* (Dördüncü baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ural, E. (1995). Gönüllü Kuruluş Kavramına Genel Bir Bakış. *Gönüllü Kuruluşlar Konferansı, 28-29 Mart 1995*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.

Usluel, Y. (1995). *Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü Yöneticilerinin Yerelleşme Konusundaki Görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, E. (1987). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurum Bakımı Örneğinde Sosyal Hizmette Bir Değerlendirme Araştırması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, H. (1993). *Yönetimler Arası İlişkiler*. İstanbul: IULA-EMME.

- Üstüner, S., Erol, N., Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3), 130-140.
- Vardon, C. (2004). *The Territory as Parent: Review of the Safety of Children in Care in the ACT and of ACT Child Protection Management*. Web:http://www.cmd.act.gov.au/child_protection_review/documents/Report.pdf adresinden 17 Mart 2007'de alınmıştır.
- Webb, M. B. and Harden, B. J. (2003). Beyond Child Protection: Promoting Mental Health for Children and Families in the Child Welfare System. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 11 (1), 49-58.
- www.shcek.gov.tr (2006-2007 yıllarında çeşitli tarihler).
- Yalçındağ, S. (1992). *F. Almanya'da ve Türkiye'de Yerel Yönetimler*. Ankara: TODAİE.
- Yaşar, O. (1963). II. Sosyal Hizmetler Danışma Konseyinde Yapılan Konuşma. *II. Sosyal Hizmetler Danışma Konseyi, 18-20 Şubat 1963*. Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yazıcı, N. (1994). Tanzimat Döneminde Yetim Mallarının Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Bazı Uygulamalar. *XII. Vakıf Haftası Semineri, 5-6 Aralık 1994*, 45-53.
- Yener, S. (1996). *Amerika Birleşik Devletleri'nde Federal ve Eyalet Düzeyinde Sosyal Hizmet Programları*. Ankara: DPT.
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik*, RG: 13.11.1995, 22462.
- Yıkılmaz, N. (2003). Kamu Yönetimi Reformu ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı. *Metalurji Dergisi*, 136, 12-15. Web: http://www.metalurji.org.tr/dergi/dergi136/d136_1215.pdf adresinden 13 Kasım 2006'da alınmıştır.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Beşinci baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zimmerman, B. (2005). Orphan Living Situations in Malawi: A Comparison of Orphanages and Foster Homes. *Review of Policy Research*, 22 (6), 881-917.

EKLER

<u>Ek</u>	<u>Sayfa</u>
1. İzin Yazısı.....	169
2. Görüşme Formu.....	170
3. SHÇEK Örgüt Yapısı.....	172

EK 1. İZİN YAZISI

T.C.
BAŞBAKANLIK
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.SÇE.0.72.00.01/605.01- 75
KONU : Araştırma Talebi
(Davut ELMACI)

12 NISAN 2007

GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 30.03.2007 tarih ve 1072 sayılı yazısı ile Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı/Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Davut ELMACI'nın "Ankara'daki Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının Mevcut Durumu, Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimlere Devredilmesine Yönelik Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurdu Çalışanlarının Görüşleri" konulu tezi kapsamında ilgili kuruluş yöneticileri ve meslek elemanları ile (Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog, Çocuk Gelişimcisi, Öğretmen) ve Merkez Teşkilatında 1983'den önce yuvalarda çalışmış müfettişlerle görüşme yapabileme talebi iletilmiştir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde İl Müdürlüğünün koordinesinde, Kuruluş Müdürlüklerinin denetiminde meslek elemanları ile ekteki sorular çerçevesinde görüşme yapılabilmesi, (herhangi bir kayıt cihazı kullanılmayacaktır) Merkez Teşkilatında 1983'den önce yuvalarda çalışmış müfettişlere de aynı soruların yöneltilerek görüş ve düşüncelerinin alınması, tezin kabulünü takip eden 3 ay içerisinde Genel Müdürlüğümüzde bir sunum yapılabilmesi ve çalışma tamamlandığında tezin bir örneği ile yönetici özeti'nin (20 sayfayı geçmeyecek şekilde) Eğitim Merkezi Başkanlığımıza gönderilmesi hususunda Olurumunuzu arz ederim.

H. Lütfi ÖZTÜRK
Eğitim Merkezi Başkanı

OLUR
12.04/2007

Dr. Özcan KARS
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

SÖK/2007 Şb.Md.V.

KOORDİNE:

01.06.2007 Teftiş Kurulu Bşk. M. N. ...
12.04.2007 ÇHD Bşk. O. BİLGİN
11.06.2007 GHD Bşk. A. SOĞUTLU

Anafartalar Cad. 68/4 Ulus / ANKARA
Telefon: (0 312) 311 31 50 / 1233
e-posta: egitim@shcek.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için iritibat : S.Ü.ÇETİN - S.H.U.
Faks: (0 312) 311 89 98
Elektronik Ağ: www.shcek.gov.tr

EK 2. GÖRÜŞME FORMU

Kuruluş Kodu	
Görüşülenin Görevi	
Görüşülenin Kodu	
Görüşme Tarihi ve Saati	

Merhaba,

Ben Davut Elmacı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı yüksek lisans öğrencisiyim. Aynı zamanda Bartın'da çocuk yuvasında öğretmenim. Çocuk Yuvalarının ve Yetiştirme Yurtlarının yerel yönetimlere devredilmeleriyle ilgili bir araştırma yapmaktayım. Amacım, bu konularda uygulamaların içinde yer alan siz değerli çalışanların görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlayacağını ummaktayım.

Görüşme sürecinde verdiğiniz tüm bilgiler sadece araştırma kapsamında kullanılacak, başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Ayrıca, araştırma raporunda adınız veya kimliğinizle ilgili herhangi bir bilgi yer almayacaktır. Görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin etmekteyim.

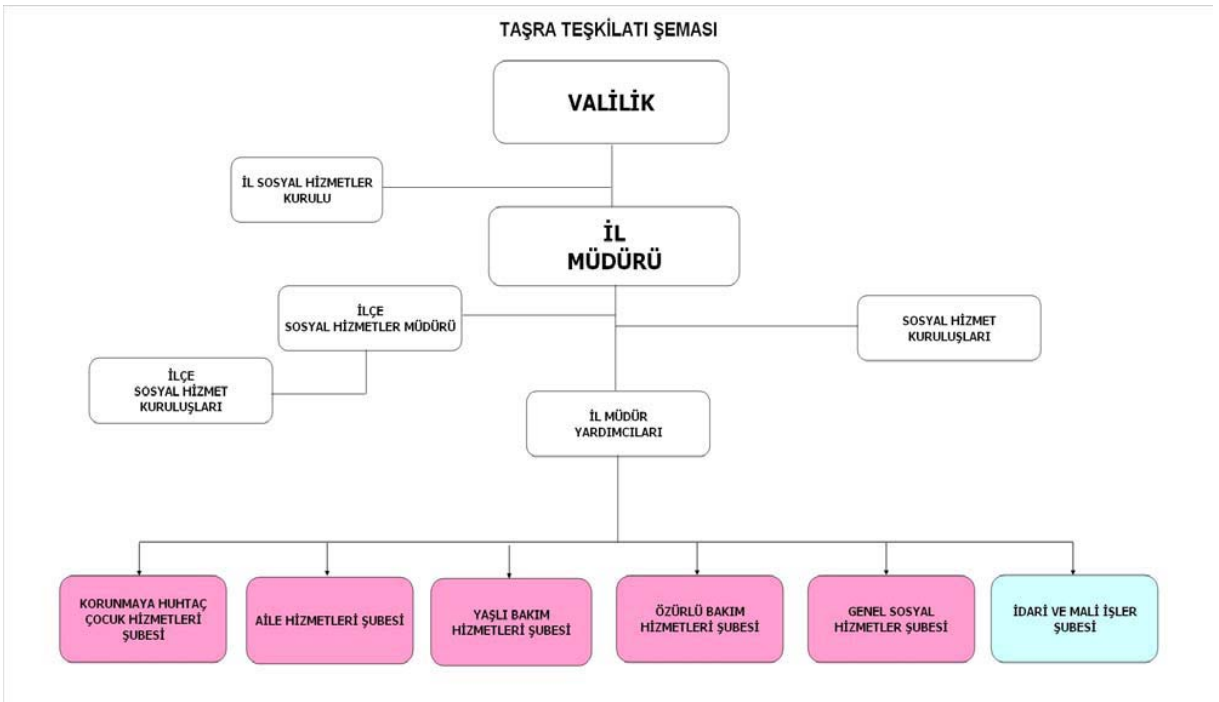
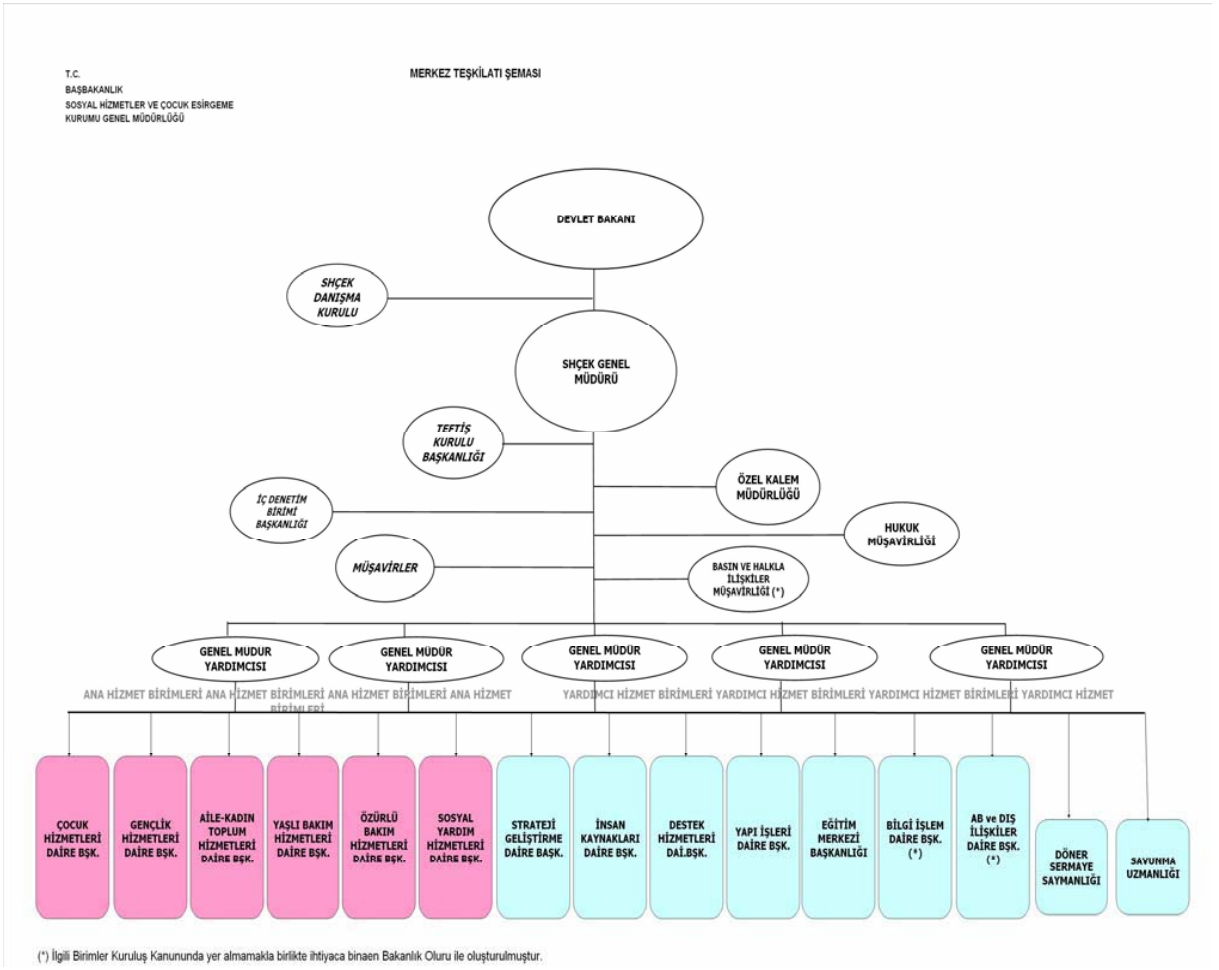
Ayırduğunuz zaman ve yaptığınız işbirliği için şimdiden çok teşekkür ederim. Soracağınız bir şey varsa buyurun, yoksa görüşmeye başlayalım.

Sorular

1. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları şu anki mevcut durumlarıyla, yani SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak çocukların yetişmelerini beklenen şekilde sağlayabiliyorlar mı? Neden?

2. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarını şu anki mevcut yapılarıyla, yönetsel bakımdan (kararlara katılım, motivasyon, örgütleme, kontrol vb.) nasıl buluyorsunuz? SHÇEK Genel Müdürlüğü içerisindeki mevcut yapı yönetsel bakımdan ne gibi sorunlar doğuruyor?
3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarını şu anki mevcut yapılarıyla ekonomik bakımdan (yeterli gelire sahip olma, kaynakların etkin kullanımı vb.) nasıl buluyorsunuz? SHÇEK Genel Müdürlüğü içerisindeki mevcut yapı ekonomik yönden sorunlar doğuruyor mu? Doğuruyorsa ne gibi sorunlar doğuruyor?
4. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları il özel idarelerine devredilecek olursa, bu durumun çocukların eğitilmesi, yetiştirilmesi yönünden sizce ne gibi etkileri olur?
5. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları il özel idarelerine devredilecek olursa, bu durumun yönetsel bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?
6. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları il özel idarelerine devredilecek olursa, bu durumun ekonomik bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?
7. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları belediyelere devredilecek olursa, bu durumun çocukların eğitilmesi, yetiştirilmesi yönünden sizce ne gibi etkileri olur?
8. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları belediyelere devredilecek olursa, bu durumun yönetsel bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?
9. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları belediyelere devredilecek olursa, bu durumun ekonomik bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?
10. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının STÖ'lere devri durumunda, bunun çocukların eğitimi, yetiştirilmesi yönünden sizce ne gibi etkileri olur?
11. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının STÖ'lere devri durumunda, bunun yönetsel bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?
12. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının STÖ'lere devri durumunda, bunun ekonomik bakımdan sizce ne gibi etkileri olur?

EK 3. SHÇEK ÖRGÜT YAPISI

Kaynak: SHÇEK, 2007, 6